CEZAR PETRESCU

CEZAR PETRESCU

SIMFONIA FANTASTICĂ

„STRĂINUL” DIN NOI SAU CEZAR PETRESCU ŞI MUTAŢIILE PROZEI ROMÂNEŞTI INTERBELICE

CUPRINS:

„Străinul” din noi sau Cezar Petrescu şi mutaţiile prozei româneşti interbelice.
Argument la ediţie.
SOMNUL 33
SIMFONIA FANTASTICA 39
I. Prélude 91
II. Dânse macabre 100
III. Choral 108
IV. Rondo capricioso 111
V. Andante, ma non troppo 115
VI. Simfonia domestica 121
VII. Variations sur un theme rococo 126
VIII. Molto crescendo 133
IX. Con fantasia 144
X. Strincendo 151
XI. Valse triste 158
XII. Pausa longa 164
XIII. Allegro, ma non troppo 170
XIV. Marche funčbre 177
XV. Ad libitum 186
XVI. Gavote style ancien 191
XVII. Bacchanale 199
XVIII. Rubato 207
XIX. Rigaudon 214
XX. Marche nupţiale 219
XXI. Coda 223

Cezar Petrescu şi-a surprins şi deconcertat contemporanii printr-o manifestă variaţie a registrului narativ, care l-a făcut în timp autorul unei opere caleidoscopice. În ea se cuprind şi coexistă, de pildă, schiţe şi povestiri elegiac sămănătoriste alături de nuvele în directă tradiţie maupassantiană sau de introspecţie psihopatologică; romane politice de calmă clasicitate şi biografii romanţate alături de naraţiuni în reţetă alert-umoristică sau picaresc-senzaţională. Experienţa – deşi a fost socotită uneori o concesie făcută mondenităţii şi o cauză de inflaţie factologică – îşi vădeşte neîndoielnice impulsuri şi motivaţii interioare. Cezar Petrescu îşi asumă diversitatea perspectivei epice conştient, ca pe un imperativ al supravieţuirii literare. Iată ce afirmă într-un cunoscut interviu prilejuit de apariţia romanului Calea Victoriei: „Eu cred că prima condiţie de existenţă a scriitorului e diversitatea, preocuparea de a-şi renova optica şi maniera” (Rampa, an. XV, nr. 3596, 17 ianuarie 1930, p. 1, 3). „Diversitatea” va deveni, de aceea, pentru scriitor, un precept constant de program artistic şi chiar existenţial. „Fiindcă am trăit şi trăiesc viaţa intens şi divers – va continua să se mărturisească în acelaşi context – împrospătându-mi cu o scandaloasă neîmpăcare toate curiozităţile intelectuale (…), nu m-a speriat în literatură nici un fel de subiect. Nu m-am simţit strein în nici o experienţă (s.n.). Eu cred că aceasta e cea mai mare bogăţie la care poate râvni un scriitor” După mai bine de un deceniu, când opera sa fundamentală era cvasifinalizată, ideea „diversităţiiu avea pentru Cezar Petrescu aceeaşi funcţionalitate percutantă, fiind resimţită ca un fel de catalizator al evoluţiei şi progresului său literar: „Am fost preocupat de năzuinţa să exprim epoca într-o vastă frescă a României dintre anii 1900-1940, cu toate aspectele sale sociale, istorice, economice, psihologice (…). Aceasta m-a

condus la o diversitate de atmosferă şi de mediu, care multor critici li s-a părut îndrăzneaţă, altora inexplicabilă. Între Scrisorile unui răzeş sau Apostol, sau 1907, sau Comoara regelui Dromichet, sau Aurul negru şi între Calea Victo-riei, Duminica orbului, Baletul mecanic, Omul din vis, Aranca, ştima lacurilor, Simfonia fantastică este o prăpastie de lumi şi de atmosferă, de probleme (…). Dar pentru scriitor, asemenea diversitate implică şi o diversitate de scris, de mijloace oarecum tehnice, de meşteşug, ca să nu-i zic prea pretenţios: artă (…). Aceasta m-a obsedat, căci în aceasta am găsit resursele de înnoire„ (Buletinul editorial, an. IX, nr. 116, 1 ianuarie 1943, p. 3-5). Deşi cu aer de rememorare sentimen-tală, observaţia este seducător de lucidă şi corespunde cu totul adevărului istoric. Cezar Petrescu se vrea iconoclast, caută cu fervoare „resurse de înnoire„, dar – spirit conservator prin temperament şi educaţie – rezumă reforma doar la o schimbare alternativă a formulei stilistice. De aceea, nici o carte a sa nu continuă gama epică a celei antecedente, în afara celor gândite sub bolta aceluiaşi ciclu. Predispoziţia apare, de altfel, chiar de la începuturile sale literare (daca nu cumva are obârşii genuine). Într-o mărturisire târzie, de pildă, îşi aminteşte cum în epoca primelor colaborări ieşene publica articole de direcţie în gazete de o anumită orientare, iar a doua zi îşi dădea singur replica, sub pseudonim, în gazete adversare. Nu-l interesa, se înţelege, comedia luptelor intestine, ci doar posibilităţile sale de a se ipostazia multiplu şi divergent, exerciţiul artistic în sine. Această mobilitate artizanală, pe care scriitorul şi-o doreşte şi exersează la orice vârstă, îl face deosebit de receptiv la seismele heterodoxe ale climatului, pe care le întâmpină cu înţelegere şi dezinvolt liberalism. Nu va rămâne însă niciodată doar la o simplă expectativă, ci va încerca în genere să se manifeste în „alfabetul„ lor, în ordinea convingerii sale că nu trebuie să se simtă „strein„ în nici o experienţă. De aceea, majoritatea tentativelor de înnoire a

retoricii prozei româneşti de după primul război mondial îl au printre partizani (uneori chiar ca pionier) şi pe Cezar Petrescu. Nu mult însă şi niciodată cu aderenţă înfocată, deoarece demonul „diversităţii” îi destabilizează repede opţiunile şi îl des-chide cu aceeaşi temporară frenezie altor tentaţii, ivite meteoric în orizontul sensibilităţii contemporane. Pe asemenea făgaş biografic ajunge Cezar Petrescu – prozator de formaţie tradiţionalist-sadovenistă, investigând realitatea prioritar social şi comportamentist – la psihanaliză şi explorarea abisului vieţii interioare.

Noua sa adeziune literară i-a fost repede observată în epocă. Spre sfârşitul anului 1926, de pildă, Adevărul literar şi artistic (an. VII, nr. 307, 24 octombrie, p. 1) publica sub semnătura „Dr. Ygrec” un articol intitulat Freudismul în literatura română (Note pe marginea romanului „Întunecarea” al d-lui Cezar Petrescu), care atrăgea atenţia asupra convertirii prozatorului la preceptele psihanalizei şi acuza chiar un anume exces în acest sens (faptul că eroul unui fragment din roman, publicat de Viaţa românească, reproducea glosele lui Gaston Pawloski, emul freudian, apărute în revista pariziană Les Annales). Cum romanul Întunecare a fost elaborat, potrivit mărturisirii sale, în cuprinsul a trei vacanţe de vară consecutive, fiind gata de tipar în 1925 (vezi: De vorbă cu d. Cezar Petrescu, în Adevărul literar şi artistic, an. IX, nr. 453, 11 august 1929, p. 1-2), putem data cu oarecare precizie perimetrul de geneză al preocupării sale pentru psihanaliză. Este epoca de început a frondei suprarealiste, când în tendinţa de a-şi argumenta teoretic manifestul artistic mişcarea popularizează masiv constatările şi teoriile a diferite scoli de cercetare psihologică. Democratizate şi intrate subit în actualitate, ele sporesc nu atât creditul avangardei, cât interesul general pentru procesualitatea vieţii interioare. Sensibil la orice simptom de remaniere epică (fenomen pus în evidenţă şi de publicistica sa), Cezar Petrescu se vrea imediat în prim-plan, urmărind nu numai prioritatea în

informaţie, ci şi o veritabilă competenţă în materie. Altfel ce semnificaţie ar avea faptul că îl valori-fică epic până şi pe cvasinecunoscutul Gaston Pawloski, pe care îl citeşte într-o revistă profesională şi lipsită de circulaţie precum Les Annales?

Extensia domeniului investigat, abundenţa ipotezelor şi caracterul lor experimental îl fac să înainteze însă pe un sol nesigur, proteic. Conceptele cu care operează vor fi de aceea întrucâtva difuze (chiar şi cele consacrate ezitau relativist în preajma poeziei), conturate prin coroborarea unor surse şi puncte de vedere nu totdeauna congruente. Câteva constante ale ideaţiei sale epice de inspiraţie psihanalitică pot fi disociate totuşi cu uşurinţă. Cezar Petrescu închipuie, de pildă, insul social dedublat de eul său latent, infraconştient, pe care-l resimte traumatic un celălalt, un altul. Când perspectiva asupra personajului se revendică mai ales dintr-o direcţie freudiană, eul subliminal îi apare ca depozitar al unei experienţe elementare, urcând fie din refulări individuale infantile, fie din tare filogenetice (nuvelele Râsul, Adevărul, Fereastra, Somnul, romanul Simfonia fantastică etc.). Atunci când îi preferă însă ipostaza de factor moderator, de instanţă superioară dominând şi chiar admonestând moral fiinţa socială (Păianjenul negru, Omul din vis, Omul care şi-a găsit umbra etc.), direcţia pare să sugereze apropierea de viziunea poetului şi cercetătorului englez F. W. H. Myers, foarte popular în Europa prin lucrarea sa postumă Personalitatea umană şi oarecum la modă după 1921, când André Breton îl preia cu unele corecţii pozitiviste în teoriile sale asupra automatismului psihic.

În ambele cazuri se vizează un singur scop: explorarea teritoriului de dincolo de conştiinţă. Dar, asemenea profunzimii pădurii, care rămâne în plin mister din cauza copacilor, partea de umbră, subiacentă a conştiinţei se lasă greu descifrată, impunând prin imprevizibil şi fantasticitate. Aceasta este, de altfel, şi „legenda” expresiei „fantasticul

interior”, cu care scriitorul îşi particularizează un întreg ciclu de opere, rod al noilor propensiuni tematice şi stilistice. „Fantastic interior”, adică esotericul lumii de senzaţii şi pulsiuni care precede mecanica de suprafaţă a comportamnetului social.

Până la abordarea frontală a laitmotivelor psihanalitice, Cezar Petrescu traversează vizibil o etapă de tatonare, de adaptare. Reluând în volumele Scrisorile unui răzeş şi Drumul cu plopi multe din textele publicate în Hiena şi Gândirea, autorul simte nevoia să le rescrie în conformitate cu noile exigenţe epice. Conflictul interior al eroilor este acum adâncit, acutizat, deviat în forme irezolvabile, uneori cu finalitate tragică. Personaje scindate între un eu dornic de adaptare sau promovare socială şi un revers subconştient al său, conservator şi retractil, trăind în idealitate şi năzuind la ea ca la o stare originară – iată deja o presimţire a toposurilor psihanalizei. Nuvela Adevărul pare să fi prins elocvent şi întrucâtva exponenţial acest nou suflu al problematicii. Eroul, un tânăr proaspăt mariat, trăind încă spaima de singurătate a unei copilării similiorfane şi a unei adolescenţe frustrate de afecţiune, închipuie compensatoriu un prieten ideal, impunându-l celor din jur ca etalon. Urzeşte „alături de viaţa cea adevărată şi searbădă, alta idealizată”, observă autorul. El îi mistifică pe ceilalţi, dar nu reuşeşte să se automistifice, eşecul dându-i o pronunţată insaţietate existenţială. Apelul la imaginaţie şi nevoia cronică de idealitate sunt văzute însă de scriitor ca defulări manifeste ale unor restricţii infantile şi adolescentine. Următoarele rânduri ar face, de pildă, deliciul oricărui teoretician sau interpret de literatură psihanalitică: „Întâia oară, într-o dezmeticire nepregătită, coborî mai adânc în firidele ceţoase ale sufletului şi îşi explică limpede de unde născocirea aceasta absurdă.

Nu era numai prelungirea unei minciuni întâmplătoare, era o chemare lăuntrică a însăşi vieţii lui, o împlinire dincolo de realitate a celor ce dorise mai însetat şi au aveau

fiinţă… Copil, suferise de această singurătate. Deschisese ochii într-o casă unde pluteau tristeţi secrete, între părinţi despărţiţi, care se urau. Se trezea noaptea, în ietacul cu lumina stinsă; alături nu era nimeni, întindea mâna fricoasă de copil, şi mâna dădea în peretele aspru; întunerecul şi tăcerea de moarte îl înspăimântau; plângea încet, fără hohote, şi nu era nimeni să-i netezească părul, să-l adoarmă, aşa cum vedea în gravurile colorate din cărţile de joacă. Nici un copil nu intra în casa lor. În zile de sărbătoare, în zile anumite, presimţite din pregătirile ce se făceau, după liniştea neobişnuită şi după lipsa tuturor celorlalţi, cu o trăsură de oraş venea o doamnă care cerea să-i spună mamă. Mirosea a parfum de la uşă, îi aducea jucării prea copilăroase pentru vârsta lui, îl săruta pe frunte neîndemânatic şi pe urmă, pe scaun, îl privea lung ca pe un copil străin, ca pe o vietate curioasă căreia nu ştia ce să-i vorbească. Când pleca, răsufla uşurat, aşeza jucăriile în dulap, neatinse, şi se întorcea la cărţile cu gravuri şi cu povestiri triste. La şase ani avea o cuminţenie de bătrân. De la fereastră, invidia soarta derbedeilor desculţi şi zdrenţăroşi, fugărindu-se prin praful uliţei.

Mai târziu, adolescent, încercase să destăinuie neastâmpărul şi tot dorul de tandreţe adunat în copilăria lui singuratică. Întâmpinase, de la camarazi întâmplători, o atenţie politicoasă şi rece. Nu puteau înţelege. După moartea bătrânului, când s-a întors de la cimitir, în casa pustie nu l-a întovărăşit nimeni. Mobilele îl nelinişteau noaptea, păreau că învie; trosnetul unui scrin îi alunga somnul până mijea de ziuă„(„Despre singurătate, linişte şi întuneric nu putem spune decât că aceştia sunt factorii de care este legată frica infantilă, prezentă încă la majoritatea adulţilor”, scrie Freud în studiul său Stranietatea.
O alteritate crescândă, perfecţionată, excesivă colorează acum tot mai intens comportamentul eroilor cezarpetrescieni, depărtându-i de linearitatea tipologică sămănătoristă. În acelaşi timp, preocupat de interioritatea

lor, autorul nu mai are suport pentru tirade poematice, textul câştigând rapid în epicitate.

Resimt efectele acestei reformulări de atitudine şi alte texte scrise sau revăzute în această perioadă, între care am cita îndeosebi celelalte nuvele din Drumul cu plopi (Inelul cu piatră de rubin, Aventura, Înjunghierea din Fundătura 13 Septemvrie, Zăpada, Unchiul din America etc.), ai căror eroi, precum cel din Adevărul, vor să concureze procustian, printr-un model imaginar, o realitate socială sau sufletească inconfortabilă.

Curajul şi toleranţa retorică a prozatorului nu se opresc însă aici. Ipotezele psihanaliştilor îl incită mai ales prin potenţialitatea lor literară, ca filon epic, nestânjenindu-l nici atunci când sunt hazardate sau duc la parapsihologie. Ele par a furniza direct subiectul unora dintre cele mai bune nuvele cezarpetresciene (şi aş cita între ele: Râsul, Omul din vis, Aranca, ştima lacurilor, Omul care şi-a găsit umbra, Somnul) şi chiar al unora dintre romane (mă gândesc îndeosebi la Simfonia fantastică şi Baletul mecanic).

Myers, de care aminteam, atribuie celor două euri din care consideră că se compune entitatea noastră spirituală (forţând întrucâtva tradiţia fiziologiei neurologice) sedii cerebrale diferite, bine disociate. Eul subliminal ar locui emisfera dreaptă, cel supraliminal, adaptat la social şi manifestându-se ca atare, pe cea stângă. Abolirea emisferei drepte ne-ar lipsi de conţinutul subconştient al comportamentului nostru, iar a celei stângi ne-ar face să acţionăm unilateral, doar prin instincte necenzurate conştient. O asemenea teză, cunoscută poate prin intermediere, stă la baza nuvelei Râsul. Un bătrân pescar ţine pe lângă coliba sa un handicapat mintal, care trăieşte într-o elementară şi primitivă frăţietate cu câinele casei. Traiul cenuşiu le este tulburat de o devastatoare inundaţie, care-i ameninţă cu înecul tocmai când o pareză fatală îl imobilizează pe bătrân la pat. Singura speranţă de salvare este pentru toţi handicapatul, că-ruia pescarul îi solicită

ajutorul prin disperarea privirii. Numai că acesta trăieşte şi se manifestă congenital prin instincte, astfel că, mânat numai de egoismul instinctului primar de autoconservare, se salvează singur, părăsindu-şi binefăcătorul în mijlocul apelor, surd la urletele câinelui. Insolitul motivului impune textul atenţiei publice încă de la tipărirea lui în Gândirea (an. II, nr. 1, 15 aprilie 1922, p. 4-9). Un poet respectat ca Ion Pillat ne face surpriza să-i dedice chiar un inspirat poem, preluând în titlu numele eroului (este vorba de poemul Gângul, publicat în Gândirea, an. II, nr. 16-17, 5-20 aprilie 1923, p. 229).

Am văzut că personajele întunecării dezbăteau ultimele teorii asupra mecanismului de configurare a visului cu mare dezinvoltură. Preocuparea lor nu era întâmplătoare, ci simptomul unei propensiuni devoratoare pe care o acuză în această perioadă scriitorul, pusă în evidenţă de bucăţi elaborate paralel cu romanul, dar şi ulterior. Perspectiva generală asupra problemei, uneori terminologia, apoi faptul că eroii sunt întârziaţi într-un echivoc continuu la graniţa dintre patologic şi normal par să indice ca sursă inspiratoare în primul rând pe Freud. În dezvoltarea epică a tezelor, prozatorul îşi permite însă largi remanieri fie apelând la soluţii sugerate de alţi cercetători, fie moderând pozitivismul lor prin fantastic.

În Omul din vis, de pildă, protagonistul acuză o gravă stare de decompensare psihică (Freud ia totdeauna abnormalul ca normă în studierea normalităţii). Îl îngrijorează îndeosebi revenirea obsesivă în visele sale de adult a unui laitmotiv al viselor infantile: un bătrân providenţial, care apare asemeni zânei bune în momentele de criză şi pericol, schimbând situaţia în favoarea sa. Bătrânul are o prezenţă onirică percutantă, pe care copilul, apoi adultul o reţin până la amănunte neînsemnate. Hotărât să-şi odihnească nervii, pleacă la ţară, unde departe de a-şi găsi remediul, asistă stupefiat la întruparea diurnă a visului său. El regăseşte aici omul din vis în persoana unui moşier falimentar al locurilor,

sărăcit datorită jocului de cărţi. Căutându-i intrigat vecinătatea, eroul are prilejul să-i câştige ultimii bani, împingându-l involuntar la sinucidere. Din acest moment, visele nocturne i se golesc brusc şi misterios de prezenţa ocrotitorului benefic.

Textul pendulează cu supleţe între registrul realului şi cel al fantasticului, graniţa dintre ele având o anume fragilitate. Eroul trăieşte în plin inverosimil, dar asemeni personajelor de basm, îl creditează cu un firesc consternant.

Cei mai mulţi dintre interpreţii scriitorului, mai ales cei contemporani, asimilează nuvela producţiilor fantastice. Omul din vis este însă un exponenţial test literar psihanalitic, fiind fantastic numai în măsura în care exploatează o ipoteză asupra subconştientului uman, el însuşi fantastic prin incontrolabil şi iraţionalitate.

Starobinski vorbeşte de psihanaliză ca de un demers metaforic. „Psihanaliza, remarcă el, vrea să se desfăşoare ca un discurs conştient al raţiunii asupra iraţionalului, inconştientului, nondiscursivului; nimic nu ne autorizează să punem la îndoială sinceritatea acestei intenţii. Dar, în acest caz, avem dreptul să bănuim că psihanaliza e ea însăşi o mitopoiezã, un limbaj mitic sau cel puţin un limbaj figurat…” (Psihanaliză şi cunoaştere literară, în Relaţia critică, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 239.) Omul din vis este un astfel de discurs raţional asupra iraţionalului din noi.

Aminteam că unii dintre partizanii mişcării (avându-l pe Myers ca precursor) exaltau potenţialitatea superioară, divinatorie a subconştientului, capabilă să răzbată prin ecranul eului supraliminal pentru a restabili armonia cosmică a individualităţii. Această potenţialitate generează în ins facultăţi premonitorii, vaticinare, puse în valoare şi intermediate doar de subconştient. Asemenea enunţuri „mitopoeticeu par să fi inspirat nuvela cezarpetresciană. Visul fiind o formă de expre-sie şi manifestare a

subconştientului, omul care îi apare în somn eroului n-ar fi altceva decât un mesager oniric al unei realităţi viitoare, trăită apoi în concre-teţea ei istorică. A se vedea de aici cât de iconoclast este scriitorul la 1923 în materie de problematică şi cât de mult îşi propune – cât de mult reuşeşte, de fapt – să mute jaloanele gramaticii narative în această direcţie.

Tot la o potenţialitate vizionară, profetică a subconştientului face aluzie şi nuvela Aranca, ştima lacurilor, dar într-o manieră mai sinuoasă şi cu o vizibilă aplecare către fantasticul de factură gotică. Într-o ambianţă incert-raddcliffiană şi sub efectul unui vin vechi de Tokay, protagonistul nuvelei se simte provocat de spiritul unei moarte, care, dispărută fără urmă.

— Sinucigaşă sau victimă a unei crime – nu-şi găsise, conform mentalităţii creştine, liniştea unui mormânt.

Coşmarul urmăririi lui nocturne îl face pe erou descoperitorul mult căutatului cadavru şi pacificatorul locurilor. Dar aventura sa funambulescă se petrece în stare de subconştienţă şi are aspectul unei transe hipnotice, care îi pune în funcţie facultăţi excepţionale de clarviziune. Trezit, conştient adică, nu se recunoaşte în niciuna din etapele incursiunii şi află amănunte care îl consternează. Fusese, aşadar, instrumentul unei influenţe oculte, a unui fluid cosmic, în sensul ipotezelor neoplatoniciene ale Renaşterii referitoare la magia naturală. De altfel, scriitorul îşi trădează sursele, atri-buind contelui Andor Kemény, unul dintre personajele nuvelei, interes pentru autori ca Denis Areopagitul, Ruysbroeck, Swedenborg, Allan Kardek şi preocupări fanatice pentru ocultism, magie neagră, metempsihoză, spiritism etc.

Premisa teoretică a nuvelei predispune, ca şi Omul din vis, la depăşirea lejeră a firescului, a verosimilului. Prozatorul exploatează această deschidere îndeosebi în direcţia fantasticului terific, redescoperind convenţiile literaturii

romantice, dar folosindu-le într-o anume insolită şi modernă convergenţă.

În aceeaşi direcţie se va înscrie peste câţiva ani şi romanul Baletul mecanic, amalgamând supoziţii psihanalitice cu teme de senzaţional cosmopolit şi fantastic hoffmannesc.

În eseul Câteva tipuri de caracter din practica psihanalitică, Freud consacră un întreg capitol unui caz specific de nevroză, numită a celor „care eşuează din cauza succesului", pe care o argumentează atât cu exemple din experienţa sa medicală, cât şi cu unele furnizate de literatură (Shakespeare, Ibsen etc.). Iată cum îl delimitează: „. Există un conflict între dorinţele libidinale şi acea latură a psihicului uman pe care o numim eu, expresia instinctelor de autoconservare ale individului, eu care este totodată şi sediul idealurilor pe care acesta şi le-a propus. Un astfel de conflict patogen ia naştere doar când libido-ul tinde să se angajeze pe căi şi să se orienteze spre scopuri pe care eul le-a depăşit şi repudiat de multă vreme şi care sunt deci interzise pentru viitor; libido-ul manifestă asemenea tendinţe dacă îi este refuzată o satisfacere conformă cu idealurile eului. În acest mod, frustraţia, privaţiunea de o satisfacere reală devine condiţie principală, deşi nu singura, pentru declanşarea nevrozei.

Cu atât mai surprins, ba chiar dezorientat, va fi medicul, constatând că uneori oamenii se îmbolnăvesc tocmai când li se împlineşte o dorinţă puternică, pe care o nutresc de multă vreme. S-ar părea că aceste persoane nu-şi pot suporta fericirea, căci în privinţa legăturii cauzale dintre succes şi îmbolnăvire nu există nici o îndoială." (Scrieri despre literatură şi artă, Bucureşti, Editura Univers, 1980, p. 200-201).

Omul care şi-a găsit umbra, ampla naraţiune cezarpetresciană, pune în gamă epică această speculaţie freudiană. Personajul, învingător în confruntarea cu capcanele socialului, îşi obţine şi supraveghează ascensiunea printr-o inflexibilă strategie şi cu sacrificiul ce-

lor mai elementare precepte morale. Numeroasele frustrări cristalizează însă în subconştient un sentiment de vinovăţie faţă de sine şi ceilalţi, care îl împiedică să-şi savureze victoria şi-i trimite din interior semnele unei teribile anxietăţi, sub imperiul căreia în cele din urmă îşi curmă viaţa.

De la teza freudiană, scriitorul îşi permite o singură corecţie, antrenând textul într-o direcţie cvasifantastică. Umbrei eroului, văzută în stranie complicitate cu subconştientul ostil, i se atribuie o substanţialitate antropomorfică şi manifestări animiste. Artificiul, facil romantic, trage în derizoriu angoasa personajului, diminuând astfel, din păcate, funcţionalitatea ei în cadrul afabulaţiei epice.

Tot sub asediul unui subconştient anarhic, dar în confruntare surdă cu el, trăiesc şi eroii nuvelei Somnul sau ai romanului Simfonia fantastică, naraţiuni gândite într-o vizibilă contingenţă tematică şi redundanţă compoziţională. Anticipând intransigenţa morală a eroilor camilpetrescieni, ca şi dureroasa autoscopie a celor holbanieni, protagonistul nuvelei Somnul absolutizează sinceritatea conjugală a soţiei sale. Are însă o drama-tică revelaţie, care-l scoate din făgaşul unei promiţătoare cariere politice şi-i destabilizează iremediabil axul existenţial. Constată, de pildă, că soţia îşi compensează loialitatea şi refulările vieţii diurne, în somn, prin libertăţi onirice adulterine. Din acest moment trăieşte sub spectrul unei gelozii atroce şi devine un adversar implacabil al viselor ei, cărora încearcă să le zăgăzuiască prin toate mijloacele debordanţa stânjenitoare. Zădărnicia tentativelor îi erodează însă progresiv luciditatea şi-l apropie întrucâtva de postura doctorului Kerjenţev, eroul nuvelei lui Leonid Andreev, Ideea, care-şi supraevalua responsabilitatea mentală tocmai când ea devenise o tragică iluzie. Ca şi Kerjen-ţev, care închipuindu-se demiurg are stupoarea să constate că fusese un banal instrument al tarelor sale biologice, eroul nuvelei Somnul se doreşte

stăpân absolut peste subconştientul soţiei, dar ajunge o victimă jalnică a propriului subconştient. Finalul este mai tragic şi parcă mai spectaculos ca la Andreev: „Cordelia dormea, cu ceafa rezemată în spătarul fotoliului, cu cartea pe genunchi, cu gâtul dezvelit arătând vinişoara albastră, cu o mână strângând sânul şi cu buzele palide, întredeschise. Biată figură, ostenită şi tristă, umbră din ceea ce a fost!

Am vrut, cu alt suflet, să mă apropii uşor, cu alt suflet, să o dezmierd, să o trezesc din somnul perfid; domnilor, vă jur că în clipa aceea mi-au năvălit deodată în gând cuvinte rare şi încă nespuse, în care să mărturisesc toată chinuirea noastră, să-i destăinui tot, să căutăm împreună unde ne stă vindecarea, de unde ne va veni eliberarea.

M-am apropiat în vârful paşilor, am întins amândouă mâinile să o cuprind, şi mi-a răspuns scâncetul, surâsul cel rău şi desfrânat, descărnând hâd buzele us-cate.

Mâinile erau acolo, aproape de obrajii vestejiţi, pe care voisem să-i dezmierd.

Au coborât…

Au coborât mâinile la gât, şi mâinele au strâns. Mult. Nesfârşit de îndelung.

Până când vinişoara albastră de sub bărbie, prelungită spre rotundul gâtului, s-a învineţit, să plesnească.

Aceasta e tot.

Am ucis visul! Am suprimat somnul!

Eu am fost cel mai tare!”

Naraţiunea este concepută ca o confesiune la persoana I, personajul pledându-şi cauza frenetic, parcă în faţa unei instanţe de tribunal. Ea fiind însă ab initio compromisă, efortul lui devine cu atât mai ridicol, cu cât se doreşte mai persuasiv. Peroraţia sa trece parcă prin vid, şi o complicitate discretă între autor şi cititor, cu subtil efect epic, îl învăluie ca pe un convalescent căruia trebuie să i se menajeze echilibrul psihic precar.

Trama psihanalitică a Somnului, într-o valorificare arhitectonică mai complexă, trece şi în romanul Simfonia fantastică. Protagonistul acestuia, ca şi cel al nuvelei, îşi suspectează soţia de adulter, centrându-şi întreaga existenţă pe depistarea probelor. Filmul men-tal al geloziei suportă însă deformări carnavaleşti. Capitolele cărţii redau augmentarea hilară a acestei monomanii şi converg către un final patetic-macabru: lângă catafalcul pe care îi zace soţia (la a cărei moarte contribuise), personajul râde isteric, răsfoind câteva platonice epistole de adolescenţă ale acesteia şi închipuindu-le „dovezile" mult căutate. Scena are o percutantă plasticitate, amintind – ca perspectivă grotescă asupra unui eveniment funciarmente tragic – pânzele clasice ale expresionismului. O transcriem mai jos în fragmente semnificative: „De-un ceas? De două? De câte stă aşa în neclintire şi priveşte obrazul luciu al moartei, fruntea sub care toate gândurile s-au răcit? Şi toate tainele s-au sleit.

Ai crede că e un manechin omul acesta negru, aşe-zat pe scaun să ţină companie de panoptic morţii, de când nu s-a mai clintit.

Nu. Acum s-a mişcat. Îşi şterge cu dosul palmei fruntea, ca să alunge ceva, un gând care se dezmorţeşte din beznele cele umede…

„De acum, cum are să mai afle? De unde are să mai ştie care a fost adevărul?"

S-a ridicat. Şi-a amintit ceva. Cutia aceea de lemn negru, cu încrustaţii de sidef. Chiar ieri a văzut-o pe pat. O cutie în care se aflau scrisori…

A găsit.

A găsit cutia de lemn şi o strânge cum s-ar teme să nu i-o smulgă cineva. Cu amândouă mâinile, la piept…

N-are răbdare.

Cu vârful foarfecelui, sfărâmă încuietoarea. Răstoarnă în mijlocul patului şi lacom răscoleşte încă. Fotografii. Ilustrate. Nu asta. Scrisori. În sfârşit, scrisori! Cu vraful în

pumni, nu ştie pe care să le citească întâi. Numai îşi aruncă ochii pe începuturi, pe rânduri furate de ici şi de colo, şi nu-şi mai poate stăpâni chiotul de bucurie care i s-a destins înlăuntru, plesnindu-i toată fiinţa. În sfârşit, dovada. Nu vede data, veche de atâţia şi atâţia uni. Vede numai cuvintele înfocate, mărturia necredinţei, netrebnicul sărut al altuia, implorat la fiecare rând, dovada că tot ce-a bă-nuit şi ce-a ştiut n-au fost năluciri.

Aşadar, adevărul este, în sfârşit, acesta, de astă dată irevocabil. Stă scris aici. Îl poate pipăi oricine…

Iar Grigore Stolnicu râde într-adevăr cu plicurile decolorate în mâini, râde din ce în ce mai nestăpânit şi mai vesel.

Hohotul a umplut camera, răsună în toată vastitatea goală şi sonoră a casei, străbate triumfător dincolo de pereţi şi de uşi, dincolo de ferestre, în noaptea calmă şi caldă, de afară. El e nebun? Când are aci dovada celei mai netăgăduite lucidităţi, mai poate fi vorba de nebunie, de manie, delir?

Omul singur, în vestmânt negru, cu obrazul lui vânăt de actor neras, se strâmbă de râs, bătându-şi genunchii cu pumnii din care n-a lăsat plicurile.

Niciodată n-a fost atât de vesel! Acum abia înţelege voluptatea râsului…

S-a oprit?

Nu!… A fost numai o pauză ca să răsufle şi să adune mai tari puteri.

Acum, tăcerea, ea, pare nefirească, pustie şi bizară. Acalmie grea de ameninţări, în preceasul cataclismelor.

Dar nu durează.

Râsul s-a dezlănţuit iar, să spintece triumfal catapiteazma nopţii. Şi să deştepte din somn, prin tainică şi nevăzută chemare, toţi nebunii lumii, câţi s-au ridicat în capul oaselor şi hohotesc în celule, transmiţându-şi unul altuia râsul ca nocturna chemare a cocoşilor; îngânându-se, întrecându-se, îndemnându-se, întărâtându-se cu o mie de mii de hohotiri,

care-au potopit noaptea, tăcerea şi toată cuminţenia pământului.

Omul cel negru, cu gura de actor bătrân întinsă până la urechi, mai voios şi mai neîntrecut decât toţi, conduce cu gesturi scălămbăiate chiotul acesta numai de el auzit, chiotul de înveselire universal.

La căpătâiul moartei, în camera cu postav negru peste oglinzi, limbile flăcărilor joacă gălbui şi sinistru."

Calchierea titlului Simfoniei fantastice op. 14 de Hector Berlioz nu este întâmplătoare. Scriitorul experimentează în acest roman o formulă stilistică neobişnuită şi cu oarecare singularitate în proza românească. Îşi propune, de pildă, să insinueze naraţiunii modelul retoric al simfoniei berlioziene. Tentativa aminteşte teoretic de Gide şi de proiectele orgolioase ale eroului său, Edouard, din Les Faux-monnayeurs (1925): „Ceea ce mi-ar place să înfăptuiesc – notează acesta din urmă în jurnal – ar fi o artă a fugii. Iar dacă ea este posibilă în muzică, de ce n-ar fi şi în literatură." Prac-tic, însă, Cezar Petrescu este mai aproape de experienţa pe care o întreprinde Huxley în romanul său Punct, contrapunct (1928). Adică de o simfonizare a ficţiunii la scară compoziţională, „în eşafodaj", şi fără a subordona sensurile unei melodicităţi pur acustice.

Ca şi romancierul englez, Cezar Petrescu îşi doreşte un tip de naraţiune în care conlucrarea internă, infrastructurală a capitolelor să aproximeze conver-genţa orchestrală a episoadelor în simfonia lui Berlioz. Menţine, de acea, romanul în strictă simetrie cu afabulaţia muzicală şi dă unor convenţii componistice funcţionalitate literară. Degradarea grotescă a iubirii prin gelozie, „ideea fixă" a simfoniei, devine tema-cheie a romanului şi creşte asemeni ei prin reveniri şi nuanţări contrapunctice, evoluând către un spectacol final „sabatic". Tabloul expresionist cu care se încheie romanul nu este decât o replică la partea a V-a şi ultimă a simfoniei („Visul unei nopţi de sabat"), în care un clarinet picolo simulează un râs parodic şi împreună cu alte

instrumente de registru strident (flaut picolo, tobă mare, clopote etc.) deformează burlesc imnul funebru Dies irae, sugerând perisabilitatea oricărui sentiment, iubire sau gelozie, implicită fragilităţii omenescului. Ulterior, într-o variantă „definitivă”, intenţionând parcă să accentueze sugestia confluenţei structurale cu simfonia, autorul dă capitolelor (până atunci marcate doar prin cifre romane) titluri care se învecinează eufonic indicaţiilor dirijorale ale lui Berlioz („Prelude”, „Rondo capricioso”, „Andante ma non troppo”, „Molto crescendo”, „Con fantasia”, „Pausa longa” etc.).

Paralelismul programatic cu intriga romantică a simfoniei (concepută în 1830) îl face pe Cezar Petrescu să pună încă mare preţ pe coerenţa „anecdotei” romaneşti, spre deosebire de Huxley, care, pe linia polifonismului thomasmannian, o pulverizează printr-o continuă intersectare şi juxtapunere de medii, destine, mentalităţi, vârste. Se va apropia însă, în schimb, de Gide prin detaşarea modernă şi invariabil sarcastică faţă de personaje.

Ideea sincretismului retoric între muzică şi roman îl urmăreşte pe scriitor cu o anumită vervă partizanală. La un moment dat pare chiar tentat să creadă că ea a făcut şcoală în proza românească. Iată, de pildă, ce scrie, în anul de geneză a romanului său, despre ultima carte a lui Ionel Teodoreanu:„…Mai mult decât roman, Turnul Milenei e o legendă. O legendă construită după legi muzicale. Prima parte, „Cei trei„, e o introducere bufonă, scrisă în tempo alegro şi cântată de fligoarne, oboaie şi tromboane. Partea a doua, „Boura„, cântată de viori şi violoncele, cu câteva arcuşe poso-morâte de contrabas. Iar a treia, „1 septembrie 1880„, amestec de orgă, de harfă şi, în sfârşit, clamori de trâmbiţă, în focul „Bourei”.

„Epilogul” suspină pe un singur arcuş de violon-cel.„ (O legendă Simfonică: „Turnul Milenei”, în Gân-direa, an. IX, nr. 1-2, ianuarie-februarie 1929, p. 59 – 60.)

Incitant şi temerar prin anvergură estetică, experimentul Simfoniei fantastice rămâne însă mai ales o dovadă a preocupării scriitorului de a reformula conceptele romanului românesc şi de a le alinia mişcării de idei universale.

*

În evoluţia lui Cezar Petrescu, impactul cu temele de cercetare ale psihanalizei pare un eveniment cardinal, la fel de fecund şi de individualizator precum descoperirea literaturii Sămănătorului. El are conse-cinţe remodelatoare asupra viziunii epice şi creează în opera sa structuri noi, inconfundabile. Scriitorul devine acum mai curajos în opţiunile sale tematice, mai variat şi original în soluţionarea lor epică, mai complex în ipostazierea caracterologică. Opinăm apoi pentru ideea că numai revelaţiile psihanalizei, cu pozitivismul lor „mitopoetic", îi deschid şi hrănesc apetitul pentru fantastic, experienţă de neconceput în epoca partizanatului său sămănătorist.

În ambiţioasa sa tentativă, pe scriitor l-au pândit nenumărate capcane. Colegi de generaţie (Felix Aderca) sau ceva mai tineri (Dan Petraşincu, Octav Suluţiu etc.) nu le-au putut ocoli. Cezar Petrescu s-a salvat însă prin spiritul său electiv şi vocaţie autentică. Într-un interviu din 1931 îşi aminteşte de o anume „oroare de exagerările lui Freud". A manifestat, aşadar, programatic, rezistenţă la excese şi a ştiut, cu simţul său epic de scriitor „autohtonist", să le distingă şi să se detaşeze de ele. Rezultatele, în ordine literară, au fost de excepţie. Dacă exegeţii schiţelor şi nuvelelor sămănătoriste numeau reuşitele acestei faze „piese de rezistenţă" sau „texte antologice", cei ai prozelor de inspiraţie psihanalitică au vorbit, cu dezinvoltură chiar, de „mici capodopere", impresionaţi de circulaţia lor universală încă din contemporaneitatea scriitorului.

Şi atâta timp cât acest ataşament teoretic l-a împins pe Cezar Petrescu în prim-planul actualităţii, i-a prilejuit un netăgăduit progres metodologic şi l-a europenizat în mai

mare măsură decât alte opţiuni, avem motive să credem că el a fost o alegere fericită şi rod-nică nu numai pentru scriitor, ci şi pentru spaţiul literar românesc.

MIHAI DASCĂL.

ARGUMENT LA EDIŢIE.

La întrebarea în ce constă subconştientul, cum îl delimităm, răspunsurile psihanaliştilor au fost totdea-una evazive. Chiar Jung, contemporan cu noi, afirma nu demult: „Nu ştim, întrucât îi resimţim doar efec-tele”.

Profitând de această libertate în reprezentarea conceptului, Cezar Petrescu este tentat să-l figureze cu o anume constanţă printr-o manifestare ancestral-malefică, destructivă, ostilă raţiunii. De aceea, când îşi imaginează eroii în confruntare cu el, îi condamnă invariabil la eşuare. Predilecţia sa pentru psihologia „învinşilor” (achiziţie retorică sămănătoristă) cunoaşte, prin urmare, şi o etapă de revitalizare psihanalitică.

Pun în valoare această preocupare tematică două extinse naraţiuni, a căror originalitate impune în contextul prozei autohtone şi face o bună impresie în context mai larg, european. Este vorba de nuvela Somnul (1927) şi romanul Simfonia fantastică (1929), ambele uitate în ediţii interbelice, lipsite de circulaţie. Le reeditǎm astăzi în cadrul acestui volum, atrăgând aten-ţia asupra înrudirii şi complementarităţii lor compoziţionale.

*

Transcrierea textelor urmează în genere criteriile filologice după care ne-am condus în ediţia critică inaugurată în 1985 la Editura Minerva (Opere, I, colecţia „Scriitori români”). Sunt respectate, deci, atât normele ortografice în vigoare, cât şi particularităţile de limbă ale scriitorului.

Se operează în textul de bază următoarele modificări:

— E la început de silabă > ie: bănueli, creer, de-aevea, epure, eri, ertare, eşi, fernee, flueră, greer, îndoeli, nădăjduesc, nevoe, noembrie, orândueşte, stărue,

şuerătoare, trăesc, vuet etc. > bănuieli, creier, de-aievea, iepure, ieri, iertare, ieşi, femeie, fluieră, greier, îndoieli, nădăjduiesc, nevoie, noiembrie, orânduieşte, stăruie, şuierătoare, trăiesc, vuiet etc.;

— O din hiatul u-a a fost suprimat; trotuoar > trotuar etc.;

— S intervocalic sau precedând consoanele h, d, g, v, şi l, r, m, n > z: aplause, aterisând, desagreabil, desaprobare, entusiasm, explosia, filosof, musicală, presenţa, (să se) presinte, reservate etc. > aplauze, aterizând, dezagreabil, dezaprobare, entuziasm, explozia, filosof, muzicală, prezenţa, (să se) prezinte, rezervate etc; isbea, sbârcituri, sbor, desbrace, isbucnea, neisbutit etc. > izbea, zbârcituri, zbor, dezbrace, izbucnea, neizbutit etc.; ghiosdanul, pusderii, sdravăn, sdrobească etc. > ghiozdanul, puzderii, zdravăn, zdrobească etc.; sgâlţina, sgâria, sgomotoasă, disgraţie, sgură, desgustător etc. > zgâlţina, zgâria, zgomotoasă, dizgraţie, zgură, dezgustător etc.; desveţe, desvinovăţească etc. > dezveţe, dezvinovăţească etc.; deslănţuit, deslegare etc. > dezlănţuit, dezlegare etc.; desrădăcina etc. > dezrădăcina etc.; catapiteasmă, pismă, desmăţ, besmetic, desmorţit etc. > catapiteazmă, pizmă, dezmăţ, bezmetic, dezmorţit etc.; besnele, obrasnic, busna > beznele, obraznic, buzna etc.;

— Ş final în cuvintele: acelaş, iarăş, totuş > şi: acelaşi, iarăşi, totuşi.

— U final a fost suprimat: briciu, căpătâiu, cotoiu, mehenghiu, obiceiu, ochiu, scaiu, stângaciu, strigoiu, temeiu, tramvaiu, uleiu, unchiu, vechiu, vioiu, (eu) voiu etc. > brici, căpătâi, cotoi, mehenghi, obicei, ochi, scai, stângaci, strigoi, temei, tramvai, ulei, unchi, vechi, vioi, (eu) voi etc.;

— Ea precedat de i > a: vieaţa > viaţa etc.;

— Ia în forme ca: aceia, ceia ce, ideia etc. Sau ca sufix de imperfect al verbelor de conjugarea a IV-a, auzia, vorbiaţi > ea: de aceea, ceea ce, ideea etc.; auzea, vorbeaţi etc.;

— Ia, ie urmând grupurilor consonantice ch, gh > ea şi respectiv e: chiamă, întortochiată, ochiade etc.; ghiaţă,

ghiară, veghiată etc. > cheamă, întortocheată, ocheade etc.; gheaţă, gheară, vegheată etc.;
— Cs şi sc în forme ca: clacsoane, escursia etc. > x: claxoane, excursia etc.;
— Forme ca: avertisiment, bacnota, creiat, creiază, dinpotrivă, inhuman, intrepid, înpietreşte, prestigitator, sensuală, în genere rare şi concurate de alternativele corecte, au fost transcrise literar: avertisment, bancnota, creat, creează, dimpotrivă, inuman, intreprid, împietreşte, prestidigitator, senzuală;
— Noui, pluralul masculin al adjectivului nou > noi.
Se menţin:
— Ă final în alternanţă cu e final: tusa/tuse etc.;
— E final în alternanţă cu ă final: cămaşe/cămaşă, cenuşe/cenuşă, înăbuşe/înăbuşă, tovarăşe/tovarăşă, ucigaşe/ucigaşă etc.;
— Î iniţial în alternanţă cu i: înaugura/inaugura, întitula/intitula etc.;
— Ea în alternanţă cu a în radicalul verbelor aşează, înşeală (aşază, înşală);
— Ea final în alternanţă cu a final: ţigarea/ţigara etc.;
— Ce, ci în alternanţă cu ş: cearceaf/cearşaf etc.;
— Atec, sufixul unor adjective masculine, în alternantă cu atic: îndemânatec/îndemânatic, sălbatec/săl-batic, singuratec/siguratic etc.;
— Genitiv-dativul feminin singular articulat în ei alternat cu cel în ii: doicei/doicii, fericirei/fericirii, gurei/gurii, întregei/întregii, închipuirei/închipuirii, lumei/lumii, luminei/luminii, mâinei/mâinii, nopţei/nopţii, oglinzei/oglinzii, pâinei/pâinii, primăverei/primăverii etc.;
— Pluralul feminin în e alternat cu cel în i: mâinele/mâinile etc.;
— Sunt în alternanţă cu sunt;
— Cari în alternanţă cu care;
— Dublete lexicale particularizante pentru limba scriitorului sau a momentului: a adăuga/adăoga, a se

agăţa/acăţa, batjocură/batjocoră, citit/cetit, duminică/duminecă, fals/falş, februarie/fevruarie, întuneric/întunerec, jilţ/jâlţ, lacrimi/lacrămi, sens/senz, sprâncene/sprincene, străin, străinătate/strein, streinătate, stomac/stomah, sub/subt, tulburat/turburat, tuturor/tutulor, şiroind/şuroind, veşmânt/vestmânt etc.;

— Forme lexicale dialectale, populare sau arhaice, pentru care scriitorul manifestă o vizibilă preferinţă: bâlbâit, corvată, devinaţiune, exploadeze, gemăt, granată, hirurgie, încăpăţinare, (să se) lapede, mahinaţiuni, mesuţă, mohorală, mosafiri, mustră (pentru mostră), panegeric, prezintare, trăs şi trăsuri (pentru trăsături), vacanţie, zgâlţina etc.

Neologismele au fost, în genere, conservate fie în forme invariante (circomflex, higienă, ecvaţii, incoherente, menu, stylo etc.), fie în alternanţă cu formele limbii literare: birou/biurou, completează/complectează, fundă/funtă, hotel/otel, peisaj/peisagiu, vilegiatură/viligiatură etc.

Numele proprii, de persoane şi geografice, au fost transcrise în acord cu ortografia curentă: Mosjuckin > Mosjoukine; Tchad > Ciad etc.

Pentru marcarea dialogului interior, în locul liniei de dialog, au fost preferate ghilimelele.

Greşelile tipografice şi dezacordurile au fost cori-jate tacit, îndeosebi cu sprijinul celorlalte ediţii menţionate în Notele finale. Când greşeala a fost perpetuată în cel puţin două variante, s-a apelat şi la o notă de subsol.

M. D.

SOMNUL.

Se împlinesc doi ani de când, întâia oară, am presimţit existenţa acestei lumi invizibile, perfide şi respingătoare.

A fost, la început, un simptom de mică însemnătate, asemeni acelor avertismente obscure, care scapă chiar medicilor celor mai iscusiţi şi cu cea mai îndelung încercată experienţă. Numai târziu, când răul s-a înfipt bine în carne, ca să roadă tenace şi fără scăpare până la moarte,

amănuntul divers apare în adevărata lumină retrospectivă. Dar e prea târziu. Rămâne o confirmare fără folos.

Acum îmi amintesc precis.

Doi ani se împlinesc exact peste o lună, fiindcă la această dată, în plină criză a guvernului trecut, pe numeroasele liste care au circulat atunci se afla şi numele meu, destinat să ilustreze în noul cabinet un minister, rămas de la întemeiere insignifiant, numai prin incapacitatea celor ce l-au deţinut fără glorie.

Pentru o tânără carieră politică însemna un debut de neaşteptate perspective.

Mă simţeam cu deosebire pregătit să dau, aici mai mult decât în oricare parte, alta, toată măsura priceperii şi concepţiilor mele, îndrăzneţe şi eliberate de rutină. Aveam siguranţa că într-un singur an voi depăşi aşteptările, voi înfrânge toate rezervele şi voi dovedi, cu simplitatea elocventă a faptelor, cât de neroade au fost toate sistemele predecesorilor, dacă în nulitatea lor au cunoscut cumva măcar pretenţia vreunui sistem, în locul expedientelor.

Mărturisesc de aceea, fără nici o ipocrită pudoare, că îndată ce numele meu a fost rostit, n-am ascuns nimănui dorinţa fermă ca această posibilitate, discutată şi admisă unanim de conducerea partidului, să devină cu orice preţ realitate întărită de un decret cu semnă-tura regală.

Nu era vreo vanitate la mijloc, nici o sete nesăţioasă de ajungere.

Toţi cei care m-au cunoscut – sau, mai exact, au cunoscut omul care eram atunci – ştiu cât de departe au fost întotdeauna de mine aceste deşertăciuni. Aveam însă datoria să nu mă eschivez. Nu pentru fiinţa mea perisabilă, ci pentru ideile mele, în care şi acum chiar, când totul este sfârşit, păstrez cea mai neclintită credinţă.

În politică, un tren pierdut se plăteşte cu aşteptare de ani. Iar o concepţie şi un sistem, valabile şi salvatoare astăzi, pot deveni inoperante şi ucigaşe mâine.

Repet, aşadar: aveam datoria să nu mă eschivez, şi această datorie am înţeles-o imediat.

Am părăsit calmul biroului de studiu, tihna gospodăriei mele cu mărunte satisfacţii burgheze, orânduiala orariului care îmi împărţea ziua în egale şi monotone capitole de lucru, de plimbări şi de meditaţiune; am apelat la subtila înţelegere instinctivă a Cordeliei şi la concursul ei, preţios într-un asemenea ceas decisiv.

Aş vrea să nu fiu rău şi răutăcios înţeles, deşi acum toate îmi sunt indiferente.

Ştiu că, în năravurile politicei noastre, concursul unei femei capătă o semnificaţie urâtă. Înseamnă o amorală complicitate. Căsnicia sau iubirea pusă pe acţiuni. Exploatarea triunghiului conjugal: soţul, soţia, aman-tul. Sau: soţul, prietenul, amanta. Toată cronica anilor din urmă mişună de asemenea episoade scandaloase.

Ceea ce aşteptam de la Cordelia şi ceea ce a înţeles încă înainte să-i fi cerut era cu totul altceva. De-o mai nobilă şi pură concepţie a tainei a şasea.

Păstrasem, de ani, casa închisă. Studiul nu-mi îngăduia să risipesc timpul, frivol. Stabilisem aceasta de comun acord încă din epoca delicioasă, de nevinovate şi optimiste proiecte, a logodnei. Cordelia pricepuse de îndată şi acceptase fără împotrivire perspectiva acestei vieţi, aparent terne şi ermetic claustrată.

E tocmai ceea ce îi înlătura şi ei o teamă ascunsă: să nu mă fure îndatorinţele carierei politice, căreia mă predestinam; prieteniile, relaţiile şi participarea la tot soiul de festivităţi, pe cât de stupide, pe atât de obligatorii: banchete, aniversări, şedinţe, întruniri şi solemnităţi, care fărâmiţează timpul, ca să-l devore mai comod.

Aşa, era asigurată că am să-i aparţin cât mai întreg.

Mă ştia întotdeauna alături, dincolo de uşa biroului, la masa de lucru, între tomuri, arhive, dosare, statistici, tablouri sinoptice, cutii de fişe şi colecţiile discursu-rilor parlamentare din Monitorul oficial. Când se încheiau orele

de muncă, mă chema la viaţa cealaltă, cu un deget uşor în stejarul masiv al uşei. Şi toate plimbările erau împreună; toate plăcerile şi bucuriile noastre, întotdeauna pure şi înnobilate, aveau deosebit farmec în îngemănarea aceasta atât de rară a două inteligenţe deasupra tristei mediocrităţi de rând; la toate proiectele participa cu o docilă identificare de gânduri, de nădejdi, de obiecţii şi temeri; n-am cunoscut niciodată un prieten mai înţelegător, mai puţin capricios şi mai îngăduitor cu micile manii care tiranizează orice muritor şi îl fac adesea, semenilor săi, tiran.

Iubirea noastră săvârşise acest miracol.

Cred că n-a existat niciodată într-o căsnicie o armonie mai desăvârşită, o încredere reciprocă mai nealterată; sentimentul acela de siguranţă al oamenilor care se ştiu mai tari, fiindcă în orice împrejurări fac o singură voinţă, o singură nădejde şi, la nevoie, un singur front, ameninţărilor.

Acum îi ceream Cordeliei o abatere de la această rânduială. De scurtă durată, până la rezolvarea crizei şi la semnarea decretului.

Era absolut necesar.

Căci dacă, până în acel moment, existenţa mea închinată discret şi orgolios studiului, departe de orice amestec în intrigile, linguşelile şi feloniile cu al căror preţ se creează şi se întreţin situaţiile politice, dacă acestea toate îmi consolidaseră în partid un prestigiu dincolo mult de vârsta şi de cerinţele mele până aci modeste, de astă dată, pustnicia mea încăpăţânată putea fi interpretată drept voinţa de a rămâne mai departe în mândra-mi izolare, în domeniul abstract al teoriilor. Şi poate ar fi aruncat asupră-mi bănuiala că nu mă simt capabil (acum, când mi se oferea prilejul) să trec în fapt şi în realizări ceea ce susţinusem cu atâta luciditate, logică, pregătire şi talent, în scris şi în cele câteva conferinţe şi discursuri, care au atras în egală măsură luarea-aminte a prietenilor politici, ca şi a adversarilor.

Această bănuială trebuia numaidecât înlăturată.

Altfel, pierdeam prilejul, unic poate într-o viaţă, când realizându-ţi gânduri, îţi realizezi însăţi precara ta fiinţă.

Un om trăieşte prin gând, pentru un gând. Dar gândul nu-şi capătă realitate decât prin faptă.

Făuritorii de utopii sunt cei mai primejdioşi duşmani ai societăţii. S-ar cuveni urmăriţi cu severitatea legilor care pedepsesc colportorii clandestini de stupefiante.

Din parte-mi, eu aveam să dovedesc strălucit că pe nedrept am fost uneori numărat printre aceştia. Studiul şi cărţile nu mă depărtaseră de realităţile terestre. Mi-au îngăduit numai să descifrez sensuri ascunse şi să simplific ceea ce altora li se pare inutil, complicat şi irealizabil sau supus unui orb empirism.

Am decis, aşadar, să deschidem uşile casei. Să primim în intimitatea aceasta, încă de nimeni profanată, toţi indivizii aceia amestecaţi, indiscreţi, făţarnici şi vulgari, care alcătuiesc, în afară de prea rare excepţii, statul major al unui partid şi toată gloata din juru-i.

Au invadat imediat, cu o curiozitate abia stăpânită şi cu o fără de jenă caracteristică acestei promiscuităţi născute din capriciile votului universal. Mânjind covoarele cu tălpi murdare; deplasând obiectele de artă; pipăind cu degete asudate; răsturnând lucrurile şi rânduiala de până atunci; comentând cu glas tare valoarea tablourilor din pereţi; lepădând mucurile de ţigări pe marginea meselor de lemn rar; scormonind totul cu indiscreţia agenţilor de impunere şi instalându-se ca într-un adăpost duşman, cucerit.

În curând, nu mi-am mai recunoscut casa.

Unii, din aşa-zisă curtoazie şi ca să strângă mai apropiat legăturile în vederea unei neîntârziate şi fructuoase prietenii, îşi aduceau nevestele a doua zi, care se simţeau datoare să debarce a treia zi în salonaşul Cordeliei, cu toate odraslele.

Treceau din birou în sala de primire, din hol în alte încăperi, unde nimeni nu-i poftise; îşi luau singuri îngăduinţă să vorbească tainic într-o odaie închisă, de unde

apăreau frecându-şi mâinile, fiindcă puseseră la cale cine ştie ce ticăloşie pe socoteala celui de-al treilea, care îşi sorbea cu nevinovăţie cafeaua.

Căci toţi n-au întârziat, asemeni trupelor bivuacate pe teritoriu duşman, să poruncească slugilor, să pretindă doza preferată de zahăr la cafea, lichiorul şi vinul potrivit gustului şi obiceiului, să-mi schimbe furnizorii şi să-mi dicteze orele de masă, felurile bucatelor, numărul becurilor aprinse şi numărul ceasurilor de somn.

Criza se prelungea peste aşteptări.

Oarecare dificultăţi în alcătuirea noului cabinet se iviseră din pricina situaţiei externe, care cerea un guvern tare şi durabil. Toţi arătau, cu fiecare zi trecută, semnele unei enervări crescânde şi unei nerăbdări ajunse la paroxism. Telefonul zbârnâia necurmat, concurând soneria uşei de intrare.

Casa mea devenise locul de întâlnire al tuturor celor care împărţeau şi solicitau; un teritoriu până atunci neutru, al tuturor pertractărilor, şi focarul nou-nouţ al tuturor intrigilor.

Până la miezul nopţii bâzâiau motoarele automobilelor, cacofonia claxoanelor; răsuna, trântită în uşori, portiţa grilajului de fier; reporterii gazetelor mă deşteptau din pat; ieşiseră la iveală foşti prieteni, camarazi de şcoală şi de stagiu militar, anonimi de mult uitaţi, asigurându-mă de fidelitatea lor eternă, prevenindu-mă de viitoarele dorinţi, transformate în pretenţii imperioase; la ultima oră a ziarelor apăreau, cu tenacitatea obsedantă a unui refren, amănunte despre rezultatul ultimei întrevederi şi ultimile consfătuiri din casa mea, devenit: „cunoscutul fruntaş, distinsul cunoscător, factorul decisiv” etc., etc. Un cotidian publică fotografia faţadei cu lanţul maşinelor, ca o caracteristică şi pitorească fizionomie a crizei.

Slugile se molipsiră şi ele de aroganţa şi zăpăceala personalului de hotel, neştiind cui să răspundă şi cărei porunci să-i dea ascultare, cu întâietate.

Admiram calmul şi bunăvoia Cordeliei, atât de repede acomodată acestui haos.

Cu un instinct neaşteptat la o femeie crescută în lânceda atmlosferă provincială, într-o familie rămasă cu o jumătate de veac în întârziere cu vremea (după cum dovedea numele de eroină romantică şi desuetă dat copilei unice), Cordelia ştiu, fără să fi învăţat de la nimeni, cum să flateze toate slăbiciunile, să răspundă celei mai delicate situaţii şi mai complicate, să calmeze atmosfera electrizată cu un cuvânt de duh, să îmblânzească pornirile învrăjbite şi să rezolve cu un surâs, într-o soluţie expeditivă şi ingenioasă ca simpla argumentare a lui Cristofor Columb cu al său ou de pomină, ceea ce cu o clipă înainte păruse tuturor cu neputinţă de dezlegat. O viaţă nouă şi nervoasă îi înfierbânta sângele, îi învăpăia obrajii, dădea ochilor o lucire până atunci necunoscută.

O admiram. Îi eram recunoscător, şi totuşi începusem să mă tem. O urmăream, cu mâna întreruptă la mijlocul frazei, cum supraveghează mersul slugilor cu tava de ceai, cum cu inocentă viclenie ştie să pună alături, la masă (prevenindu-mi intenţiile), doi oameni înduşmăniţi care îşi caută momentan armistiţiu, dar mai ales urmăream ochii tuturor, căutând-o, aşteptând-o, dezbrăcând-o.

Da, dezbrăcând-o!

Căci aceşti oameni, cărora le deschisesem casa şi a căror prostie, obrăznicie, lipsă de simţire, turpitudine şi ipocrizie le suportam cu eroică resignare numai în vederea deznodământului apropiat şi unor înfăptuiri ce-aveau să însemne poate, pentru întreaga ţară, punc-tul iniţial al unei fundamentale primeniri şi unei nesăcătuite prosperităţi îndată ce vor intra în vigoare reformele mele, aceşti oameni, ieşiţi din toate bastardele împreunări ale societăţii şi care, după un an, aveau să existe numai prin mine, o dată cu întreg partidul, aceşti odioşi indivizi nu se mulţumeau deocamdată să-mi calce covoarele, să-mi deşele jilţurile, să-mi mănânce bucatele, să-mi bea vinul şi să poruncească

arogant slugilor, ci îmi mai spurcau şi femeia, cu priviri pofticioase.

Cunoaşteţi privirea aceasta, care se târâie ca balele de melc pe trupul devenit deodată gol, oricât de sobră şi de castă ar fi îmbrăcămintea, oricât de pudică şi de rezervată ar fi femeia?

Ah! Era o bună pradă, o proaspătă pradă, Cordelia! Ceva nou, păstrat pur şi candid; altceva decât femeile lor lăbărţate şi comune, cu obrajii tencuiţi şi cu ochii îndobitociţi, vlăguite de toate îmbrăţişările şi putrefăcute de toate viţiile.

— Unde ai ţinut-o ascunsă până acum? Mă întrebă, lingându-şi buzele scârboase cu o limbă subţire şi viperină, şeful partidului, tolănit în jâlţ, cu picioarele răscăcărate şi cu ceaşca de porţelan tremurând în laba păroasă.

Mi-am impus tot calmul şi am cercat să zâmbesc (mărturisesc laşitatea) cu tot servilismul cuvenit acestui maimuţoi flocos, cu apucături de satrap şi cu pofte libidinoase, care i-au ramolit de mult măduva în ciolane.

Cordelia era în picioare; înaltă, tânără şi zveltă, ca o elastică plantă de apă, între porci cu râtul scârnav şi cu ochii glodoşi.

A înţeles că vorbim despre dânsa şi s-a apropiat surâzând, lunecând printre mesele fragile de ceai şi cafea, jucându-şi rolul cu minunată măiestrie.

Se înclină, întrebându-l cu îngrijorată solicitudine, ca pe-un convalescent mofturos, fiindcă înţelesese de la prima vedere cât de sensibil este celor mai mici atenţii şi cât de răzbunător plăteşte ofensa celei mai nevinovate neluări în seamă.

— Doriţi ceva, Excelenţă? Încă o cafea? Puţin rom? Poate lichior?… Lichiorul favorit. „Grande Marničre”.

Maimuţoiul păros aspira cu nările lărgite parfumul cald dintre sânii Cordeliei, înclinată spre el; se lăsa poftit cu graţii de fecioară alintată, îndopându-se cu altă cafea, cu rom şi cu lichior, făcând nazuri şi picurând în barbă, pe

haină, pe covor, revărsarea din ceaşca şi din paharele clătinate de bâţâiala mâinii.

Am întors capul şi m-am strămutat în alt scaun, de teamă să nu-mi citească în ochi toată scârba şi ura.

Dar, de acolo, îl urmăream.

Râsul Cordeliei mă durea ca un fir tras dintr-o cicatrice.

În faţa mea se crăcănă, aruncându-mi în nas fumul unei havane alese din cutiile mele de pe masă, Bibi Glogoveanu, cea mai desăvârşită lichea a partidului, fante pomădat, cu haine după ultimul jurnal, cartofor cu datorii câte n-ar plăti fondurile secrete şi misitiile unei triple guvernări mănoase, iar pe deasupra, individ cu faimă de irezistibil Don Juan. Aspiră un fum, două; mă privi cu mâinile în buzunări, ca pe cel mai curios dintre animalele globului terestru.

— Mare noroc pe tine!… Mâine te văd Excelenţă! Şi ai pe deasupra cea mai delicioasă femeie, pentru a întreţine focul sacru patronului…!

M-am ridicat în picioare, cât sunt de înalt:

— Ce-ai zis?

Bibi Glogoveanu rânji, cu ţigara între dinţi, cu un ochi pe jumătate închis, din pricina fumului:

— Fii calm, Excelenţă! Deprinde-te cu tot calmul pe care îl impune situaţia… Am zis că ai mare noroc. Un boboc de nevestică! Toată lumea e de acord. Eh! Eh-eh! Şi încă ce acord! Dar fii fără grijă. De la cele dintâi cuvinte, m-a repezit cât colo…

L-a repezit cât colo, ceea ce eu n-am fost în stare să fac, să-l înşfac de guler şi să-l reped vânt pe uşă, fiindcă, în clipa aceea, şeful îmi făcu semn că vrea să-mi vorbească.

M-am supus.

Bibi Glogoveanu continuă să se plimbe în casa mea, să pufăiască din ţigările mele, cu mâinile în buzunări, strâmbând din nas în faţa tablourilor, ca un pacient plictisit în sala de aşteptare a unui dentist. Pe urmă, l-am văzut aşezându-se pe divan, alături de Cordelia, povestind ceva, punându-şi în evidenţă mâinile subţiri, care fac parte din

armele lui de cucerire, lăsând pleoapele ostenite pe ochii languroşi, să-şi dea înfăţişarea de om mistuit de spleen, în căutarea unei fiinţi rare, ca re să-l înţeleagă şi să-i aline suferinţele tainice, altă armă din muniţiile ruginite de cuceritor profesionist.

Şeful îmi recapitulă cum va conduce întrevederea de a doua zi, cu delegaţii celorlalte partide de opoziţie, în vederea unui cartel care să concentreze toate forţele ţării şi să dea un guvern durabil, cu egală autoritate înlăuntru şi peste hotare. Încă o dată mă asigură că, orice va fi să se întâmple şi oricâţi solicitatori din partidele coalizate vor da buzna la portofolii, locul meu e rezervat, căci mă dovedisem, acum, când mă cunoaşte de-aproape, cu mult mai multe şi mai preţioase virtuţi decât mi-ar fi bănuit cândva. Îl ascultam distrat şi dezinteresat, indiferent deodată la tot ce-mi rostea mieros gura duhnind ca o răsuflătoare de canal.

Urmăream altceva. Urmăream, cu o încordare care depăşea decenţa, episoadele scenei de pe divan.

Întâi, Cordelia răspunzând individului cu severitate ofensată. Pe urmă, privind în gol. Deznodând gânditoare, cu vârful degetului, aţele albastre de fum. Sprijinindu-şi bărbia în pumn. Amintindu-şi deodată datoriile de gazdă şi sărind în picioare, cu un surâs, altul, străin, pe care nu i l-am văzut niciodată.

Bibi Glogoveanu aruncă ţigarea într-o cupă de email, îşi frecă palmele cu satisfacţia unui om care a dus la bun sfârşit prima parte şi cea mai dificilă dintr-o operaţie grea, cerând timp şi răbdare de încercat vânător.

Nu-mi explic nici astăzi de ce nu mi-am ascultat în clipa aceea pornirea lăuntrică să-l răsucesc de umeri şi să-l reped pe scări, în stradă? Cu preţul unui scandal chiar, care ar fi răsturnat poate de pe atunci, brusc, toate înlănţuirile viitoare ale evenimentelor şi ar fi dejucat tot ce destinul îmi rezerva crud şi ireparabil.

Descopeream însă în mine o laşitate nebănuită, o doză de ipocrizie care mă împuţină îndată în propriii mei ochi: începeam, aşadar, să fiu la fel cu ceilalţi, să deşert până la fund drojdia acră şi să accept ceea ce, cu suflet senin, acceptau dintotdeauna dânşii. În momentul acela am avut limpede sentimentul că fac din Cordelia o victimă, că o împing într-o lume din care va ieşi pângărită, că o pierd, jucându-mi fericirea mea calmă, fericirea noastră, gata să-mi lunece fără întoarcere, pentru totdeauna.

Presentiment de o clipă, repede înlăturat; clară şi profetică viziune, îndată întunecată.

N-am luat individul de umeri şi nu l-am expulzat din casă, cum aş fi făcut oricând, înainte.

Dimpotrivă, i-am ascultat cu cea mai ipocrită încântare toate nimicurile neroade: cancanuri de club şi detalii scârboase de aventuri galante, căci de buna lui prietenie aveam nevoie.

Printr-un inexplicabil capriciu al şefului şi exploatând abil slăbiciunile de moşneag ramolit, secătura aceasta pomădată se bucura în partid de o trecere nejustificată şi juca rol de confident, de inspirator şi de mijlocitor îndemânatec şi fin în toate pertractările comitetului central cu diferitele alcătuiri de conducere ale celorlalte partide.

Mai mult! Făţărnicia atât de repede contagionată îmi mergea până acolo, încât m-am trezit, fără să pot spune exact cum, bătând prieteneşte pe umăr, cu cea mai cinică lipsă de demnitate, pe cel mai neîmblânzit duşman al meu, Carol Stănoiu, fătălăul obez, cu creierul opac învelit de sleiul grăsimei, nulitate notorie, râvnind de zece ani, cu toată tenacitatea de care e capabilă mediocritatea, la acelaşi portofoliu destinat mie.

Norocul îi scăpa încă o dată, şi căuta să facă faţă bună, dându-şi toate silinţele să pară încântat de „fericita alegere” etc., etc.

Cordelia îmi veni într-ajutor, copleşindu-l sub o avalanşă de amabilităţi, pe care rânceda creatură le primea, rotindu-

şi cărnurile puhave în jâlţ, cu astmatice gâfâieli în guşă, de curcan înfoiat, ca pe nişte binemeritate consolări ce i se cuvin.

Şi am surprins ochii rotunzi, fără gene, înecaţi în untură, stăruind lacom la întredeschiderea hainei, de unde porneau înăuntru, rotunzindu-se, sânii Cordeliei.

Acesta era, domnilor, supliciul meu din fiecare zi şi din fiecare seară!

Când toţi au fost plecaţi şi am poruncit să se deschidă ferestrele, ca să iasă mirosul de tutun şi de mitocani, căminul meu cast şi tihnit avea înfăţişarea unei suspecte case de întâlnire, după ce cheful şi destrăbălarea s-au isprăvit.

Ca să înceapă mai dezmăţat a doua zi.

Cordelia căzu între braţele unui scaun, ducând ostenită palmele mici la obrajii decoloraţi de nesomn şi de aerul înmiasmat:

— Uff! Ce corvoadă! De s-ar isprăvi mai repede.

Aştepta, desigur, ca întotdeauna, să-i trec uşurel braţul pe după mijloc şi să-i cer iertare pentru atâtea jertfe, peste puterile mele să le plătesc vreodată, după cât preţuiesc. Să-i strâng fruntea rotundă şi mică la piept, să o alin şi să o alint, ca pe-un copil supus unei trude penibile şi prea timpurii.

N-am făcut-o. Ci m-am trezit rostind rar, cu o calmă şi perfidă mirare:

— De ce te plângi? Mi se pare că această nouă viaţă te amuză mai mult decât sperai…

O pauză. Pe urmă, continuând:

— Şi că îţi place; parcă aceasta ai fi dorit-o întotdeauna!

Cordelia ridică ochii obosiţi, nevinovaţi şi trişti, neînţelegând.

Mi s-a părut că această blândeţe şi resemnare fac parte din aceeaşi ipocrizie, destinată celorlalţi. Şi în adâncurile mele se răscoli o iritare, ce dormita poate de îndelungă vreme, fără să-i bănuiesc existenţa. De unde am descoperit?

Din ce ascunzişuri umede şi tenebroase? Ce duh rău mi-a şoptit cuvintele acelea, rele şi crude, care nu mai sunaseră niciodată în casa noas-tră, de atâţia ani adăpost unic al celei mai desăvârşite înţelegeri ce a existat între doi oameni?

S-ar fi spus că toate zidurile, mobilele, văzduhul erau acum înveninate de trecerea celor plecaţi, care-au lăsat să dureze, să ne asfixieze atmosfera lor ambiantă, spurcată de răsuflarea lor, de intrigile lor, de năravurile şi ticăloşia lor scelerată. Era ca o ucigaşă otravă, intrată prin toţi porii păreţilor, îmbâcsiţi până la tencuială, de unde se filtra eliberată lent, ca să ne ardă plămânii şi să ne nălucească minţile.

De acolo găseam cuvintele; existau invizibile în aer, străine de mine şi totuşi încorporându-mi-se, ca să ţâşnească apoi şuierător printre buze, când precipitam una după alta învinuirile cele mai absurde, bănuielile cele mai netrebnice şi ameninţările cele mai neroade.

Râsul acesta rău, rânjetul acesta de bestie coexistând sub învelişul omenesc, nu mi-l ştiusem. Mi-l descoperisem acum şi, prin el, mă simţeam tare, superior, răzbunător; cu el încheiam fiecare frază, rostită dramatic, în picioare, cum mă aflam rezemat de clavirul negru, cu gesturi patetice de acuzator public.

Nu m-am oprit, înspăimântat de propria mea rătă-cire, decât atunci când Cordelia, cuprinsă de plâns nervos, ghemuită ca o vietate fără putere într-o capcană crudă, a lunecat jos din jâlţ, lovindu-şi tâmpla.

Atât a fost destul, ca să mă dezmeticesc.

Am ridicat-o în braţe. Am dus-o în dormitorul nostru, unde deodată mi s-a părut că străbat în altă lume, a noastră, cu aerul calm şi pur, dintotdeauna.

Aci nu intrase niciunul din cei ce-mi pângăriseră casa. Aci, totul deveni deodată firesc şi blând, liniştit ca o umbroasă oază răcoritoare într-un deşert bântuit de vânturi înflăcărate.

Am regăsit magic, ca o limbă uitată, toate cuvintele cele bune şi înţelegerea veche dintre noi. I-am cerut iertare, legănând-o cu braţele-mi puternice, dezvelindu-i fruntea rotundă şi mică, căutându-i ochii, dezvinovăţindu-mă de toată exasperarea nervilor puşi la o crudă încercare în ultimile săptămâni.

Plânsul îi zguduia umerii mici; când se silea să-l înăbuşe, o îneca peste vrerea ei; ceva fin şi întins peste puterile rezistenţei, ca o subţire strună de argint, părea că s-a rupt înlăuntru. Am aşteptat, îngenuncheat la picioarele Cordeliei, jurându-i că n-am să reîncep niciodată.

Târziu şi-a ridicat ochii împăciuiţi, surâzând printre lacrimi şi ameninţând cu degetul:

— Bagă de seamă… Spui: niciodată! Gândeşte-te cât ar fi de oribil…

N-am lăsat-o să isprăvească, înăbuşindu-i cuvintele în sărutarea fără sfârşit în care ne regăseam.

Când începu să se dezbrace în faţa oglinzei, eram încă pe marginea patului, cu figura spăşită de vinovat, cu palmele pe genunchi. Îi vedeam prin oglindă faţa ofilită de plâns, ochii în cearcăne vinete, buza de sus puţin inflamată şi, întors spre mine, spatele cu rotunzimi tinere, încovoiat de oboseală şi de o povară strivitoare pentru atât de gingaşi umeri, în totul amintind acele resignate şi docile sclave ale Orientului, care au renunţat că mai dispună de viaţa, de voinţa, de zilele şi de nopţile lor.

M-a cuprins o mare înduioşare, şi mai aspră m-a torturat atunci conştiinţa netrebniciei săvârşite cu un ceas înainte.

Prin reflexul sticlei, Cordelia mi-a citit, desigur, toată această deznădejde şi umilinţă în ochi, căci s-a întors ea şi a venit ea să mă consoleze, repetându-şi ameninţarea:

— Ce înseamnă copilăriile acestea?… Numai vezi, nu uita! Ai spus: niciodată!

Ce blând balsam fură aceste cuvinte pentru inima mea ulcerată!

Cordelia s-a culcat, strângându-se înfrigurată în zăpada de olandă a aşternutului, unde trupul ei nu ocupa mai mult loc decât un trup de copil bolnav, debilizat şi având atâta nevoie de ocrotire, cum într-adevăr îmi apărea atunci dânsa.

A adormit îndată, ca să se refugieze parcă în somn de toate hâzăniile şi absurdele chinuri ale realităţii imediate. Respiraţia uşoară şi regulată arătă trecerea de la această realitate precisă şi îngenuncheată de neînduplecate îndatorinţe în lumea odihnitoare şi magică de dincolo de somn.

Am rămas cu obrajii în palme, sprijinind coatele în genunchi, pe un scaun alături, să o privesc cu înduioşare cum doarme şi să o iubesc astfel mai profund. Semnele ostenelii şi ale întristării încă durau, crispând trăsurile, oglindind o suferinţă lăuntrică. O iubeam până la lacrimi, altfel decât până atunci, într-o pornire care ar fi vrut să o absoarbă cu totul, să şteargă tot din jurul nostru, să ne izoleze într-o nepământească altitudine, unde nimic să nu mai aibă fiinţă în afară de noi doi.

Ştiu că exprim, banal, sentimente banale.

N-am îndemânarea expresiei literare; nu m-au interesat niciodată romanele fumegoase şi idilele născocite de imaginaţia literatorilor.

Dar nemărginirea iubirii mele din clipele acelea nu-şi poate găsi exteriorizare în cuvintele de rând.

Acestea se simt, nu se spun.

Cei care au simţit o singură dată în viaţa lor ceea ce am simţit eu, în izolarea mea, la căpătâiul Cordeliei, în noaptea de atunci, vor înţelege cât de plin eram numai de dânsa, cum nimic nu mai exista în afară de ea şi cum mă durea cruzimea care mă prefăcuse, într-o clipă de rătăcire, călău.

Încetul, trăsurile au început să se destindă. Obrazul să se ilumineze. Un surâs i-a înflorit conturul buzelor. Cu mâna goală, îşi făcu pavăză ochilor din braţul ro-tund şi suspină

prin somn, suspinul acela al femeilor când se încovoaie pe spate, să cadă, în încleştarea îmbrăţişărilor.

Am surâs şi eu, cu înduioşare. Gândul meu, iubirea mea aveau, aşadar, atâta putere, încât străbăteau fără mijlocirea cuvintelor, treceau dincolo de somn, se transmiteau tainic şi printr-o supraumană forţă, ca un efluviu hipnotic, să o dezmierde şi să o cuprindă, fără strângerea materială, brutală, a braţelor.

Cordelia continuă să destindă buzele extatic. Am iubit-o mai mult, fiindcă aşa, fără să ştie, din subconştient, mă simţea şi răspundea chemării mele. M-am aplecat să pecetluiesc această supremă victorie a iubirii într-un sărut lung, lacom, ca o muşcătură.

Se deşteptă, împingându-mă speriată cu amândouă mâinile. Îşi frecă ochii.

Din toată figura dispăruse înseninarea de adineaori. Mă privi nedumerită, apoi zâmbi, dar cu alt zâmbet decât cel din somn. Mai trist, ca un copil care se sileşte să râdă omului răutăcios care i-a răpit jucăria cea mai dragă.

Spuse, ridicându-se între perne:

— Ce bine-ai făcut că m-ai trezit!… Ai pus capăt unui vis odios, stupid…

M-am mirat; nimic nu trădase că visul fusese odios şi stupid. Dimpotrivă. Surâsul acela, destinderea extatică, suspinul…

Sărutându-i fruntea şi dezmierdându-i mâinile, am încercat să aflu.

Cordelia îşi smulse mâinile din strângerea mea şi îşi şterse apăsat obrajii cu podul palmelor, ca şi cum ar fi vrut să înlăture nu ştiu ce urme nevăzute. Fiindcă stăruiam să-mi povestească, rosti, cu simplitatea pe care o dă numai conştiinţa nevinovăţiei:

— O inepţie… Visam că eram pe divanul din hol. Sclivisitul acela insuportabil de Bibi Glogoveanu – nu-mi explic, nici prin somn nu-mi explic cum – îşi luase îndrăzneala să mă sărute pe ceafă, pe ochi, pe gură… Voiam să mă apăr, îmi

era dezgust şi eram revoltată, dar nu mă apăram… Şi… Şi, în fine, m-ai trezit tu! Bine că m-ai trezit, altfel nu ştiu ce se mai întâmpla!

Am rânjit, silindu-mă să dau întorsătură de glumă:

— Nu ştii ce se mai întâmpla?… În orice caz, ştii mai bine decât el, care în vremea aceasta habar n-are de visurile tale şi dă vreun banc de écarté, la club, pe cretă…

Vorbeam, dar nu-mi ştiam şi nici nu-mi ascultam cuvintele.

Un mare gol, şi un plin de spaimă gol, se căscase negru în juru-mi, înlăuntru-mi.

V-am spus. Aci voiam să ajung: atunci am presim-ţit întâia oară existenţa unei lumi invizibile, perfide şi respingătoare.

Şi îndată m-a cuprins scârba, care încreţeşte şira spinării şi face privirea să se întoarcă atunci când descoperi încolăcirea vâscoasă a amfibiilor, sluţenia lor târâtoare şi îmbrăţişările lor spurcate, în fundul apelor imobile care oglindesc cu o vicleană nevinovăţie cerul înalt şi pur. E destul o singură zvârcolire din adânc să-şi împingă tremurul până la suprafaţă, ca în unda încreţită, cerul să se înece şi să dispară.

Pentru mine, din acel moment, cerul a rămas pentru totdeauna întunecat.

Cordelia bănui ceva din golul căscat în mine. Îmi prinse mâna, cercetându-mi, surprinsă, ochii:

— Te-ai supărat?

Am întors capul în altă parte:

— De ce? Cine-ţi poate aduce o vină pentru visurile tale? Cine-i stăpân pe visul lui?

— Într-adevăr, se bucură Cordelia de aprobarea mea, cine e stăpân pe visul lui?

După un timp, gânditoare, aşezându-şi cârlionţii părului zburlit, ca şi cum ar fi ieşit dintr-o luptă aievea:

— Totuşi, ce absurd vis!… Mi-e ciudă parcă pe mine, că am fost în stare să suport, prin somn, atinge-rea dezgustătoare a acestui individ…

M-am gândit să obiectez că, după surâsul extatic dinaintea deşteptării, îmbrăţişarea nu părea defel să fi fost repugnată… Ceva m-a oprit. Şi am rămas privind prostit desenele geometrice din mătasa plapomei.

Mă atinse uşor, cu degetul, pe frunte:

— Ce gândeşti?… Culcă-te acum; e târziu, şi mâine începem din nou… De s-ar sfârşi mai repede. Simt că viaţa aceasta îmi detrachează nervii.

M-am dezbrăcat morocănos, cu fălcile încleştate. M-am ferit de atingerea ei.

Când înainte de a închide ochii, după ce-am stins lumina, Cordelia mi-a încleştat buzele cu sărutarea rituală de culcare, prin întuneric, la rândul meu, mi-am frecat apăsat gura: îmi părea sărutul spurcat de atingerea celuilalt. Şi am rămas multă vreme cu ochii deschişi în noaptea opacă din camera noastră, devenită deodată streină şi ostilă, ca o celulă de osândiţi pe viaţă să coabiteze şi să se suporte.

A doua zi a avut loc scena ridicolă, şi pentru toată lumea inexplicabilă, despre care gazetele au publicat cele mai fanteziste versiuni.

La club, după consfătuirea cu delegaţia partidului în cartel cu noi, când s-a fixat definitiv lista viitorului guvern. Asupra mea nu fusese nici o discuţie. Toţi au recunoscut, de comun şi unanim acord, că nu poate exista discuţie.

Abia scăpasem de atâtea strângeri de mână, de angajamentele anticipate pentru o mie şi una de servicii; mă întorceam din cabina telefonică, de unde anunţasem pe Cordelia că totul a luat sfârşit şi că, până în două zile, Suveranul va semna decretele noului cabinet.

Cordelia îmi răspunse cu sărutări în pâlnia de ebonită; i-am auzit răsufletul de uşurare că, în sfârşit, scăpa de tot bâlciul deschis în casa noastră; glasul avea ceva din bucuria nestăpânită a copiilor cărora li se vesteşte vacanţa cu o zi înainte de prevederile calenda-rului.

„Totuşi, ce adorabil copil!” îmi spuneam, întorcându-mă cu râsul ei în urechi, când îmi taie calea Carol Stănoiu, să-mi

bâlbâie o lungă şi laborioasă felicitare.

Schimbam picioarele, nerăbdător, dar cuprins de o generoasă milă pentru toată înfăţişarea de pachiderm neconsolat a fostului meu concurent, silindu-se să-mi demonstreze că nu există hipopotam mai fericit ca el în toate smârcurile lacului Ciad. Îşi ştergea broboanele de sudoare cu batista mototolită într-o mână, iar cu cealaltă, leoardă de apă, mă ţinea prizonier, să-i ascult panegericul până la sfârşit, când, cu un semn şiret din ochi, se apropie Bibi Glogoveanu, să mă elibereze.

Avea un costum nou, cenuşiu, pe care şi-l admira, din treacăt, în oglindă.

Nu mă întâlnise încă în ziua aceea, făcu o largă plecăciune, în aceeaşi vreme servilă şi vag zeflemistă:

— Cu toate salamalecurile, Excelenţă!… De-acum, Excelenţă definitivă!

Îmi întindea amândouă mâinile. Mâinile acelea de trândav, subţiri şi albe, care şi-au afinizat degetele prelungi numai pe aşii de treflă şi pe sânii femeilor. Mi s-a părut atunci că le văd deodată cuprinzând în cupa palmelor sânii Cordeliei, aşa cum va fi făcut-o în somnul ei, că gura lui e încă umedă de sărutul ei, din vis.

Scurtă şi absurdă nălucire, dar atât de violentă, încât i-am răspuns nu-mi amintesc ce, însă ceva nebunesc, crud şi ireparabil.

Multă vreme mai apoi am încercat în zadar să-mi reconstituiesc acest episod, pe care nu l-am putut niciodată recunoaşte exact în versiunile martorilor. Atât îmi amintesc: un moment, figura sincer surprinsă a lui Bibi Glogoveanu, pe care mai dura încă surâsul de satisfacţie după ce-şi examinase din treacăt, în oglindă, hainele noi cenuşii; pe urmă, gestul cu care l-am lovit repede, cu palmele, pe amândoi obrajii şi peste gură; şi ca epilog grotesc: stupefacţia îndobitocită de pe chipul lui Carol Stănoiu, nedomirindu-se ce se petrece.

Printr-un ciudat fenomen al memoriei, mutra aceasta mi-a rămas ca singura imagine care ar fi meritat reţinută; iar astăzi, când nimic în viaţă nu-mi mai îngăduie să-mi regăsesc surâsul, când ştiu că nu mai există nici un prilej de înveselire în această tristă, vale a plângerilor" unde orbecăim asaltaţi de fantasme şi de strigoi, astăzi încă, amintirea figurii rotofeie, bălane, nedumerite, tâmpe şi consternate îmi dezlănţuie în solitudinea pustiului meu un hohot dement de râs.

Ce-a urmat stă scris în gazetele timpului, care au dat proporţia cuvenită acestui scandal, fără explicare şi fără precedent.

Încercarea neizbutită a martorilor de a aplana conflictul; intervenţia fără efect a şefului; încăpăţinarea mea de a nu justifica un gest, pentru toţi, şi pentru cel lovit mai cu seamă, inexplicabil. Ieşirea pe teren, rănirea gravă a lui Bibi Glogoveanu şi refuzul meu de a-i întinde mâna, la invitarea lui cavalerească de pe targa unde se afla culcat, cu plămânul străpuns. Plecarea mea neaşteptată, a doua zi, peste graniţă, dând astfel cu piciorul celei mai pline de făgăduinţi cariere politice din câte se anunţase în ultimii douăzeci de ani, în isto-ria partidelor noastre.

Acestea sunt lucrurile ştiute şi spuse.

Scandalul a întârziat cu o zi alcătuirea noului cabi-net, căci între diferitele ipoteze care au circulat, una stăruia cu deosebire. Anume, că Bibi Glogoveanu, omul de încredere al şefului, mi-ar fi propus, în baza unei sugestii înalte, nu ştiu ce infamie pe socoteala cartelaţilor, pentru o tragere pe sfoară dintre acelea formidabile, ce întreţineau faima de abilitate a şefului, şi că, la această nouă pehlivănie, candoarea indignării mele a răspuns cum se cuvenea, cu o sonoră păreche de palme, oare a răsunat în toată ţara, până la ultimul cătun. Intervenţia fără succes a şefului era un indiciu că partidul nostru, alarmat de pericolul destăinuirilor, ţinea cu orice preţ să înăbuşe scandalul. Muţenia mea era al doilea indiciu. Şi, în sfârşit, plecarea

mea bruscă însemna al treilea: dezgustat, voiam cât mai repede să mă depărtez de toate aceste murdării.

Astfel, devenii fără voie erou; şi tot astfel, întâia şi singura dată în viaţa lui scelerată, Bibi Glogoveanu a fost victimă inocentă a unei erori de opinie publică.

Iar portofoliul meu, printr-un ironic capriciu al hazardului, căzu în braţele lălâi ale lui Carol Stănoiu, atunci când se aştepta mai puţin.

Mutra aceasta stupefăcută nu mi-a fost dat s-o admir.

Mi-a rămas numai cea dintâi. Căci în vremea când Suveranul semna decretele şi când noul cabinet depunea jurământul, simplonul ne ducea, pe Cordelia şi pe mine, spre lacurile italiene.

Acolo, cu şase ani în urmă, ne adăpostisem cea dintâi lună a căsniciei noastre. Şi ceream locurilor seninătatea calmă de atunci; pe acele drumuri însorite nădăjduiam să ne regăsim cum am fost.

În colţul cabinei, Cordelia, cu un volum pe genunchi uitat deschis, privea desfăşurarea peisagiilor alpestre, pe fereastră. Figura ei, pe fondul verde de pluş al banchetei, arăta o paloare ostenită şi bolnavă.

Îmi surprinse privirea.

Se întoarse să-mi surâdă cu sinceră bunăvoie. Se ghemui scuturată de-un fior, rezemându-şi capul pe umărul meu.

— Nu-ţi imaginezi câtă bucurie simt… Câtă bucurie! Devenise viaţa aceasta imposibilă, şi pentru nervii mei, şi pentru ai tăi… Cred că preţuieşte mai mult fericirea noastră decât un portofoliu ministerial… Nu?

Am dat din cap, afirmativ, dar cu prea puţină convingere. Îl vedeam pe Carol Stănoiu, în frac şi clac, asudând pe scările Palatului, pozând cu ridicolă maiestate în faţa aparatelor fotografice.

Îmi ghici ghidul. Cu obrazul ei de catifea îmi dezmierdă obrazul meu, neras, cerşindu-mi răspunsul:

— Spune că da!… Spune, te rog, că da! De altfel, nu e aşa că totul înseamnă numai o amânare? (O lăsasem şi pe

Cordelia să creadă că plecam dezgustat de intrigi şi că, într-adevăr, Bibi Glogoveanu mă ofensase, propuriându-mi din partea şefului, ca preţ al portofoliului, o ticăloşie nedemnă, aşa cum vroia zvonul public). Vor veni ei să te roage, când au să înţeleagă că numai tu eşti capabil să-i salvezi… Sunt aşa de sigură de aceasta!

Eu eram sigur de atât: că, de-acum înainte, pentru mine nu mai există decât renunţarea definitivă, întrucât priveşte orice veleitate politică. Trebuia să-mi strămut toată axa existenţei. Cu nici un preţ nu mă puteam întoarce, asemeni câinelui biblic, la vărsătura sa. Rostisem şefului, între patru ochi, adevăruri usturătoare pentru el şi pentru partid. Adevăruri care nu se iartă.

Nu ne rămânea, aşadar, decât tăria din noi şi încrederea reciprocă pentru a ne reface altă viaţă.

Cum? Nu eram încă decis. Dar aveam toată siguranţa că voi găsi încotro să-mi canalizez energia colcăind în mine şi să-mi utilizez o capacitate care nu putea rămâne sterilă: să mă realizez altfel. Politica îmi cerea prea multe compromisuri. Orice înfăptuire cu preţul compromisurilor ar fi suferit însă de un viciu iniţial. Acum o înţelegeam încă mai bine: poate întâmplarea absurdă care-mi răpise pentru o clipă stăpânirea de sine şi luciditatea dintotdeauna fusese o tainică indicaţie providenţială, menită să mă apere din timp de mult mai grave dezamăgiri viitoare.

Câtă vreme ştiam alături de mine toată voinţa, încrederea, înţelegerea şi iubirea Cordeliei, în ritm sincronizat cu bătăile inimii mele, nimic nu era pierdut.

Am strâns-o în braţe cu toată nădejdea naufragiatului care se agaţă de plutitorul trunchi salvator.

Încă nu bănuiam, în clipa aceasta, cât de nesigură şi fragilă era umbra în care mă reazăm.

Cu tot avertismentul, n-am avut această presimţire.

Uitasem şi cealaltă presimţire, din noaptea cea rea, în camera noastră; în camera noastră, rămasă acum departe, cu perdelele trase şi cu hârtie albastră în ferestre.

Dar al doilea avertisment n-a întârziat. N-a lăsat să treacă nici o săptămână.

Eram la Stressa. O după-amiază caldă, după trei ceasuri de plimbare cu barca.

Pe terasa hotelului, Cordelia aţipise în scaunulleagăn, cu tălpi curbe. Cu câteva minute înainte îmi vorbise şi trecuse îndată, pe nesimţite, în somn.

Am lăsat ziarul, s-o privesc îndrăgit. Ne aflam pe terasa aceluiaşi hotel unde am găzduit cu şase ani în urmă. Ne regăseam. Ne regăsisem… Ne izvorau pe buze aceleaşi cuvinte de atunci, aproape cu aceeaşi înmlădiere de glas. Îi revenea culoarea obrajilor. Mă cerca remuşcarea că atâta vreme sacrificasem iubirea noastră şi o profanasem, subordonând-o unor mediocre ambiţii. (Aşa numeam acum tot ce îmi acaparase întreaga viaţă trecută). Stătusem atâta vreme lângă fericire şi eu o căutasem aiurea. Nimic nu merită să treacă înaintea iubirii. Îmi dădeam abia acum seama cât o martirizasem. Că, inconştient, mă înverşunasem să ucid tinereţea din ea; să-i impun o viaţă ternă; să o fac tovarăşa şi complicea, şi confesoarea unei existenţi de imposibilă şi nefirească renunţare la ceea ce orice tinereţe socoate divin şi însăşi raţiunea noastră de a fi pe pământ.

Îmi imaginasem, stupid, că existenţa aceasta la care o osândisem ar fi putut însemna pentru ea fericire. Ea o acceptase numai, cu o pasivă resignare, într-o generoasă, dar absurdă renunţare la sine.

Acum îmi măsurăm odioasa eroare. Şi cu optimismul tuberculoşilor, care găsesc în febra lor ucigaşă izvorul celor mai optimiste proiecte, cu inconştienţa paraliticilor generali, bizuiţi pe geniul lor indiscutabil când se simt de-o formidabilă forţă şi găsesc totul simplu, realizabil, fără dificultăţi şi fără primejdii, m-am hotărât îndată să răscumpăr cei şase ani pierduţi ai Cordeliei cu o viaţă fără prestigiu, în care totul să fie închinat ei, iubirii noastre, nouă, celor adevăraţi, nu trivialei realităţi din afară de noi,

care nu merită această jertfire de sine. Îi ofeream prinos tot ce crezusem până atunci că e sensul vieţii mele şi raţiunea mea de existenţă, fruc-tul muncii, al pregătirii, inteligenţei şi al talentului meu, deşi persist a crede că ele ar fi apărat ţara de toate dificultăţile în care şi astăzi se zvârcoleşte.

Ce însemna însă o ţară, noţiune abstractă, faţă de iubirea noastră, prezentă, tangibilă şi imediată?

Cu un fel de acră voluptate îmi spuneam că atât m-am înălţat deasupra mea însumi, încât izbuteam să mă biruiesc şi să-i întind această ofrandă, cu simpli-tatea actelor sublime, fără ca măcar Cordelia să bănuiască, aşa cum se afla, cu ceafa rezemată în spătarul de pai al scaunului, dormind cu buzele uşor întredeschise.

Iar buzele ei, răspunzând chemării mele, s-au înfio-rat de spasmul unui dulce sărut.

L-am văzut, şi din nou, îndată, m-a cuprins înduioşarea şi recunoştinţa, fără neliniştea celei mai vagi presimţiri.

De astă dată s-a deşteptat singură. Şi mi-a ocolit ochii.

Privi, pe luciul emailat al lacului, lunecarea unei bărci îndepărtate, cu ruginie pânză triunghiulară.

— Ai dormit, Cordelia? Am întrebat fără nici o atenţie.

Am priceput că, la început, îşi închipuise că n-am surprins-o aţipind şi că n-ar fi voit să mărturisească aceasta. Dar fiindcă am surprins-o, nu înţelegea să-mi ascundă, să nege. Fără să-mi privească în ochi, urmărind imperceptibila înaintare a bărcei, vorbi încet:

— Da! Nu ştiu cum m-a furat somnul. Şi imaginează-ţi: am găsit timp să şi visez…

— Se şi vedea! M-am grăbit să rostesc cu nevinovăţie, trăgând scaunul lângă dânsa, să-i cuprind fierbinte mâinile.

— Cum se vedea? Întoarse privirea repede şi căutându-mi intrigată în ochi. Cum se vedea?

— Ei, cum? Foarte simplu! După mişcarea buzelor. Pariez că, prin vis, m-ai simţit apropiind buzele… Se ghicea prea bine că nu era un vis dezagreabil.

Cordelia izbucni în râs.

— Ce copil eşti! Na! Uite, să-ţi spun. Visam că eram singură, în barcă, numai cu Giovani, barcagiul. Şi, cu lipsa de logică şi de control a oricărui vis, mă lăsam strânsă în braţe şi sărutată, ca o simplă florărească oarecare…

I-am scăpat mâinile din strânsoare.

Giovani era un barcagiu rufos, murdar şi chior, cu o gură oribil de ştirbă, ca o hidoasă spărtură neagră, în care limba se agita ca o râmă.

— Şi cum ai tolerat? Cum nu te-ai apărat? Am întrebat cu asprime şi cu durere.

— Îţi spun că eşti un copil! Continuă să râdă Cordelia. Ce nu tolerezi într-un vis? Ce ţi se pare, oare, imposibil şi neîngăduit, prin somn…?

Într-adevăr, ce murdărie se poate arăta, oare, prin somn, imposibilă şi neîngăduită?

Toată seara am vorbit foarte puţin şi arţăgos. Totul îmi părea ostil, falş, spurcat, perfid. Soarele apunând cu banală măreţie de carte poştală; priveliştile de prospecte pentru companiile de căi ferate internaţionale; glasul agasant al oamenilor; mirosul ameţitor al flo-rilor. Toate erau insuportabile, odioase. Cordelia crezu că mă gândesc încă la ceea ce părăsisem în urmă, în ţară, şi veni de câteva ori să se aşeze drăgăstos pe genunchi, îndepărtându-mi şuviţele de pe ochi şi ciocnindu-mi uşor osul frunţi.

— Ce se petrece aci? Tot te gândeşti? Tot n-ai uitat…?

O înlăturam cu silnicie.

N-avea cum bănui la ce mă gândeam şi ce nu puteam uita.

Între noi au început astfel să existe gânduri şi temeri care nu se pot rosti.

Când s-a înălţat luna, sidefând lacul, şi când Giovani a venit cu barca sub terasa hotelului (cum rămăsese înţelegerea de cu vreme pentru plimbarea nocturnă), i-am răspuns tăios că am renunţat şi că, în orice caz, nu voi mai pune piciorul în barca lui hodorogită.

Barcagiul, nedumerit de brusca dizgraţie, încercă să mă convingă cu patos şi să se disculpe, îndurerat, pentru o vină

pe care n-o înţelegea. Volubil, precipită argument după argument, lăudându-şi barca, invocând toate cheltuielile pe care le-a investit fără zgârcenie, ca s-o facă mai sprintenă şi mai confortabilă ca niciuna alta, chemând mărturia picolilor, personalului de serviciu şi trecătorilor, să declare dânşii pe Sfânta Madonă dacă mai există în tot ţinutul un vâslaş mai iscusit, cu braţele mai agere şi mai musculoase ca ale lui.

Vorbind, îşi dezvelea până la umăr mâinile tari, cu noduroasele proeminenţe ale muşchilor, pieptul păros şi arămit de soare.

În vremea aceasta, închipuirea mea reconstituia episodul dezgustător: braţele acestea păroase încleştând trupul Cordeliei; gura aceasta foanfă şi neagră apropiindu-se ca o ventuză de buzele cărnoase ale Cordeliei, spurcând-o cu răsuflare dogoritoare.

I-am întors, scurt, spatele, ca să rup obsesia. Multă vreme i-am auzit încă glasul jos, vociferând indignat, în lumina de reflector a lunei, împotriva străinilor aces-tora ţicniţi, pe care nimeni nu-i mai poate mulţumi.

O noapte de insomnie.

Şi după aceea altele, nesfârşite.

Mă ridicam în cot, să surprind pe figura Cordeliei semnul vieţii ei secrete, de dincolo de somn. Nu mai stingeam lumina; pretextam lecturi absolut necesare şi urgente până ce Cordelia adormea. Când îi simţeam respiraţia regulată, lăsam cartea alături şi aşteptam.

În unele nopţi, figura rămânea neclintită şi indescifrabilă până la sfârşit. Cădeam de oboseală. Mi se înfundau ochii în orbite; am început să am înfăţişare de bolnav. De câteva ori, Cordelia mă întrebă îngrijorată, stăruind să consult un medic.

Nu ştia că adevărata bolnavă, de o boală oribilă şi fără nume, era numai ea.

Căci nu o singură dată se întâmpla ca, imediat ce închidea ochii, să arate impudic şi desfrânat surâsul extatic şi să-mi

sfredelească inima cu scâncetul de voluptate smuls de sărutul din somn, sărut care nu era al meu.

Rămâneam ceasuri fără sfârşit la pândă. Descoperisem alături de mine o fiinţă misterioasă, monstruoasă, dureros de streină, din care totul îmi scăpa.

Domnilor, ca să mă înţelegeţi deplin, vă rog să priviţi o singură dată fiinţa iubită, cea mai sigură şi cea mai pură fiinţă iubită, vă rog s-o priviţi când doarme.

Aveţi s-o vedeţi îndată cu alţi ochi; e alta. Misterioasă şi străină, cufundată într-o lume despre care niciodată nu veţi şti nimic.

Nu vă mai aparţine, fiindcă ei însăşi nu-şi mai aparţine.

Veţi înţelege atunci cât de mincinoasă şi de neroadă a fost născocirea poeţilor când au cântat somnul pur al iubitei, înfăţişarea de înger care doarme, nevinovăţia zâmbetului de pe buze, frumuseţea castă a liniilor destinse; cât de mincinoasă şi neroadă era superstiţia noastră, a tuturor, când atribuiam somnului o curăţenie celestă, de întoarcere la neprihănirea prunciei.

Pe mine mă cuprindea acum scârba acestei guri cu buzele umede, pe care le ştiusem şi eu pure, deasupra cărora, în nopţile noastre trecute, mă aplecasem şi eu să caut, ca un izvor reconfortant de apă, viaţa adormită.

Acum aflasem ce apă înveninată şi ucigaşă ascunde, din ce smârcuri populate cu dezgustătoare zvârcoliri se prelinge izvorul bălos.

Mi-am ascuns supliciul. Voiam să ştiu tot. Cu nici un preţ nu trebuia să las bănuită prin ceva (un gest imprudent ori o indignare nestăpânită) toată josnicia acestei suferinţi nespuse.

Şi, într-adevăr, am ştiut tot!

Cu cel mai inocent surâs, Cordelia se oferea singură spovedaniei matinale. Înşelată de nepăsarea mea aparentă şi de tonul glumeţ al interogatorului din fiecare dimineaţă, nu mi-a ascuns niciunul din prilejurile de oroare şi de

suferinţă pe care mi le rezerva de fiecare dată această lume invizibilă, perfidă şi respingătoare.

Într-o noapte, ofiţerul cu pelerină de conspirator şi ridicul chipiu, de forma şi calibrul cozonacilor moldoveneşti, întâlnit pe culoarele hotelului. În alta, abatele cu privirea lăturalnică şi lubrică, vecinul mustecios de masă, chelnerul restaurantului, şoferul şi englezul cu faţa tumefiată şi cu haine cadrilate, cerşitorul cu papagal şi caterincă, împărţitor de planete, trecători întrevăzuţi o singură clipă, portarul slugarnic şi vânzători de gazete, liceeni cu obrazul plin de coşuri şi moşnegi căniţi; toţi îşi dădeau întâlnire în această lume impre-cisă şi necontrolată a somnului, rupeau distanţele categoriilor sociale, deodată înfrăţiţi şi egali, apăreau transfiguraţi, cu viclene vorbe ispititoare şi cu îndrăzneli ticăloase, îşi aşteptau rândul, îmbulzindu-se ca la uşa unei case de toleranţă de port.

N-aveam curaj să mai înfrunt privirile. Mi se părea că toţi ştiau. Toţi cei care în somnul Cordeliei o urmăreau, o îmbrăţişau, o aveau.

La spatele nostru, îi bănuiam întorcându-se, amintindu-şi absurd şi povestindu-şi cu amănunte cinice tot ceea ce Cordelia visa despre dânşii, împreună cu dânşii.

Seninătatea Cordeliei mă uimea şi mă revolta. Cum putea suporta aceasta? Cum mai putea trece nepăsătoare sub ochii celor care, prin somn, ajunseseră până la îndrăzneala ultimă?

Cum mai putea fi firească, cum mai putea râde, ceti cu linişte o carte, aspira parfumul unei flori, cum putea admira peisagiile şi cum mai privea cu simplitate în ochii oamenilor?

Trebuie să vă declar că uneori, provocată de întrebările mele ocolite, îşi arăta singură mirarea de această dezlănţuire a demonului lăuntric intrat în carnea ei, dar acest lucru îl discuta fără sfială şi fără ruşine, ca pe o simplă curiozitate demnă de o cercetare obiectivă, aşa cum o

învăţasem de ani că se cuvin cercetate şi interpretate toate fenomenele lumei vizibile şi invizibile.

Şi îndată, cu uşurinţă, trecea la altceva. O carte, un răsărit de soare, organizarea unei excursii.

Rămâneam singur, să mă devore răul din mine. Căci numai în mine răspundea profund această chinuire.

Cordelia se bucura acum de cea mai repugnantă sănătate. Îşi recăpătase culoarea fragedă a obrajilor, dovedea o nesăţioasă poftă de mâncare, un neastâmpăr de tânăr animal scăpat din gratiile cuştei, la aer şi la libertate.

Căutam să-i citesc în ochi vreo urmă, o amintire din lumea oribilă din care se întorcea în fiecare dimineaţă, aşa cum spunea nu ştiu ce cronicar despre ochii fumătorului de opium Thomas de Quencey, că păstrau neliniştitoarea strălucire din privirea unui heruvim care s-ar fi întors din infern.

N-am descoperit niciodată cea mai mică umbră în frăgezimea asemuitoare adorabilelor fecioare din nativităţile lui Ghirlandajo: sete neistovită de viaţă, pornirea să găsească totul agreabil şi să afle copilăreşti prilejuri de îmbucurare din cele mai neînsemnate nimicuri.

V-am spus că era numai un copil bolnav. Bolnav de prea multă sănătate comprimată.

Încerca să-mi alunge posomorala. Îşi cerea câteodată iertare că nu poate participa la dezamăgirile mele exagerate, căci continua să creadă că rămâneam tăcut, gânditor, încruntat şi cu dinţii încleştaţi, numai fiindcă nu uitam încă şi nu mă consolam de brusca răsturnare din cariera mea politică.

Se aşeza pe genunchi, cuprinzându-mi obrajii în palme, apropiindu-şi fruntea ei de fruntea mea şi scormonindu-mă în adâncul insondabil al ochilor, scufundaţi în orbite:

— Încă tot nu vrei să uiţi? Să înţelegi că ei au să vină şi să te roage? Că eşti acum mai tare, fiindcă ştiu cât i-ai dispreţuit?

Îşi apropia buzele, şi mă feream de atingerea gurii pângărite.

Strângea alintată din umeri, renunţând să înţeleagă. După o clipă apărea în altă haină, cu faţa umbrită de pălăria cu boruri largi, de pai, târându-mă de mână:

— În orice caz, să ieşim de aici! Aerul, mişcarea poate că sunt mai tari decât mine…

Nu-şi imagina ce supliciu îmi rezervau acest aer şi această mişcare.

Mergeam în urma ei, căutând cu o cruntă suferinţă să ghicesc pe care dintre toţi trecătorii întâlniţi îi va alege prin somn, să le dea ceea ce somnul nu le refuză niciodată.

Am datoria să recunosc că nimic din purtarea Cordeliei nu ar fi îndreptăţit vreodată să bănuiesc vreo preferinţă, să-i atribui vreo responsabilitate în pasivitatea cu care accepta desfrânările cărnii sale, prin somn. Nu! Nici o vină nu i-am putut descoperi. Lumea exterioară nu exista decât pentru plăcerile nevinovate ale ochilor, pentru armonia liniilor şi culorilor, pentru curăţenia emoţiilor estetice, şi atât. Cinstea în care a fost crescută, disciplina morală şi curăţenia înnăscută a simţurilor nu i-ar fi îngăduit niciodată senzualitatea fără limită a femeilor ce descopăr îndată în bărbat un mascul, împingându-le irezistibil să şi-l apropie într-o rivalitate de cochetării neruşinate. În afară de mine, pentru Cordelia nu exista nici un alt bărbat pe lume.

Aceasta îi permitea să privească în ochii tuturor cu seninătatea celei mai împăcate şi inocente conştiinţe.

Dar rămâneau somnul şi revanşa cărnii în vis.

Domnilor, am încercat să fug de această tortură, strămutmd mereu locul, ca să nu mai întâlnim aceiaşi oameni.

Ne-am schimbat din oraş în oraş, urmând indicaţiile şi recomandaţiile ghidurilor: oraşe de munte şi porturi de mare, cetăţi cu amintiri vechi în pietrele ruinilor şi refugii singuratice, unde îşi dădeau ultima suflare ftizicii, pe creste de munţi, cu feregi aproape arborescente, ca în vârstele

dintâi, unde aerul brazilor e ozonat şi electrizat, ca în clinicile de radiologie.

Speram că oboseala, că permanenta schimbare a decorului, vor alunga fantasmele somnului, că vor risipi aceste miasme înveninate şi îl vor goli de visuri, lăsând carnea în pace, să se odihnească şi să se vindece.

Cordelia bătea copilăreşte din palme de câteori descopeream alt colţ al Italiei, abia pomenit în prospecte şi atlasuri. Se deştepta de cu noapte să împacheteze valizele, ştia să găsească imagini ingenioase şi inedite pentru a admira frumuseţea locurilor în care eu nu-mi găseam pace.

Totul se petrecea ziua, nevinovat; pentru ochii tuturor ne înfăţişam ca nişte privilegiaţi şi prea fericiţi muritori, colindând fără grijă lumea, în cea mai desăvârşită înţelegere şi cea mai invidiată încredere reciprocă.

Aceasta, până când Cordelia îşi culca capul între perne. Şi îndată îmi începea chinuirea fără nume. Surâsul extatic şi scâncetul din somn. Degetele subţiri, strângându-şi singură sânii în spasm, şi nopţile mele de veghe, urmărind deznădăjduit, cu ochii morţi în fundul capului şi cu sudoarea răcită la tâmple, cum trupul şi sângele, şi gândul, şi iubirea Cordeliei îmi scăpau, nu-mi aparţineau, se prostituau sub privirea mea neputincioasă.

Domnilor, este odios câtă lume nu-şi găseşte astâmpăr în Italia, transformată într-un vast hotel cu nenumărate anexe de muzee.

Toate rasele, toate neamurile şi toate vârstele. Spanioli cu siluete donchihoteşti şi cu vocabular sonor, de cântăreţi de romanţe. Nemţi îndopaţi de mezeluri şi de bere, cu tidvele rase şi cu ochelari de scafandri. Englezi deşiraţi, cu dinţi de cal şi americani de nord, cu dinţi de lapte şi cu obraz de copil. Americani de sud, cu părul negru-albăstrui şi cu ochi migdalaţi, de dansatori viţioşi care fură colierele partenerelor de schimy. Asiatici cu dinţi galbeni, cu pielea întinsă pe pomeţi, cu gesturi manierate de preşti [di] gitatori şi cu mustăţile rare, ţepoase, de mort. Scandinavi

cu părul cânepiu şi cu mişcări timide, de copii crescuţi prea repede; ruşi cu privirea naivă şi crudă în aceeaşi vreme; greci mieroşi, cu glasuri zâzâite şi tărăgănate de crupieri; unguri parodiind îngâmfat portul sportiv al englezilor; negri cu ochi de porţelan, cu păr de sârmă pentru frecat parchetul şi cu palmele roze, de maimuţe; toate rasele, toate porturile, toate conformaţiile craniene care să facă deliciul ahtiaţilor de antropologie, toate desenurile de torace, de braţe, de membre şi de abdomene: mustrele tuturor naţiilor semănate în toate ungherele planetei, venite să se desfăteze fără grijă, conduse în turme de ghizii cu glasuri metalice de fonograf, zgâindu-se la femeile celorlalţi, cu aceeaşi lipsă de jenă cu care cercetează în muzee amănuntele capodoperilor şi curbele reci ale marmorei.

Iar lumea aceasta, mobilizată din toate rezervele continentelor cu amestecul lor babilonic de limbi, nu aştepta decât venirea nopţii pentru a părăsi muzeele, terasele cafenelelor, dancingurile, hotelurile şi restaurantele, ca să mai defileze încă o dată prin somnul Cordeliei. Şi cu ce îndrăzneli, Doamne, cu ce năravuri inedite, aduse de-acasă, căutând prin somn prada ce li se oferea cu mâinile legate!

Se pot spune acestea? Se poate înţelege aceasta?

Domnilor, este o plăcere bărbătească să ai de luptat cu un adversar făţiş, declarat, loaial şi vizibil. Să ai de luptat şi să-l înfrângi. Sau, dacă eşti nevrednic, să cazi biruit.

Dar cum poţi lupta cu năluci?

Dacă nu admit, înţeleg însă gelozia cu un obiect precis. Pe un adversar îl poţi suprima, îl poţi dezonora să-l neantizezi în ochii femeii iubite, îl poţi doborî să rămâi numai tu singur, tare şi crescut; în lupta aceasta găsesc ceva frumos, puternic şi grandios, ca în încăierările până la moarte ale sălbăticiunilor de codru când îşi dispută femela. Unul din doi trebuie să dispară, şi înfrânge întotdeauna acel pe care natura l-a înzestrat cu însuşiri mai alese, cu mai multă

frumuseţă şi vigoare, ca să perpetueze şi să perfecţioneze speţa.

Eu aveam însă un duşman în fiecare noapte re-înnoit. Un duşman mereu reîncarnat de vedeniile somnului, în exemplarele tuturor raselor şi tuturor naţiilor, tuturor vârstelor şi tuturor categoriilor sociale. Un duşman mereu metamorfozat în ceva fluid, scârbos şi insesizabil, scăpând atingerii şi rânjindu-mi în tenebre, cu un râs perfid şi diavolesc, împotriva căruia nu există nici o putere omenească să-l sfarme, cum ai sfărâma cu pumnul dinţii unui vrăjmaş de moarte, în carne şi oase.

Am înţeles atunci că nu mai există decât o singură scăpare.

Să mă ascund undeva, să ne ascundem departe de tot, să o ascund şi să o închid pe Cordelia ca într-un sarcofagiu, la capătul unui labirint, departe de toate privirile, unde nimic să nu ne mai ajungă şi nimeni să nu ne mai ştie.

Am hotărât data întoarcerii într-o dimineaţă. Am depeşat în ţară. Îmi amintisem casa pitită în văgăuna munţilor, moştenirea de la bunici, lăsată în paragină şi în paza pădurarilor, unde nu călcasem decât arareori, iarna, la vânătoare.

Acela era locul potrivit.

Acolo aveam să găsim pacea şi izolarea necesară, până când totul va redeveni normal şi până când voi izbuti să alung din somnul Cordeliei mizerele şi arzătoarele ispite care-au chinuit odinioară şi somnul anahoreţilor. Să rămân numai cu ea şi cu iubirea noastră. Să o recuceresc. Să-mi revină din lumea unde totul e mânjit şi spurcat de atingeri impure; să o consolez şi să o alin ca pe o victimă smulsă infernului, să o redau vieţii fireşti şi onorabile.

Am depeşat, aşadar, slugilor să pregătească încăperile, să măture păianjenii şi să prefacă în cel mai scurt timp casa pustie într-un culcuş primitor şi cald, aşa cum fusese pe vremea când trăiau bătrânii în pustnicia lor cuminte şi îndepărtată de deşertăciunile omeneşti.

Pentru Cordelia am pretextat nevoia unui an de studiu, din care va lua fiinţă lucrarea capitală a vieţii mele, opera de maturitate în care să adun organizat tot ce învăţătura, cugetul şi experienţa îmi îngăduiau să dau, în sfârşit, la lumină.

Minţeam.

Minţeam, domnilor, fiindcă toate acestea erau acum departe de mine; nu mai existau; rămâneau în urmă, desprinse de mine, trăite într-o altă viaţă.

Gaci femeia şi creaţia sunt incompatibile; femeia distruge viaţa spirituală, îţi devoră timpul, îţi intră în sânge ca o otravă subtilă, te acaparează şi te ţintu-ieşte într-o existenţă brută, de animal aservit instinctului. Creatorii nu trebuie să cunoască femeia; viaţa lor, ca şi a sufletelor simple, nu trebuie să aibă istorie.

Eu renunţasem la tot ce-am crezut, de la cele dintâi mijiri ale vieţii conştiente, că avea să însemne raţiunea mea de existenţă; renunţasem la tot ce avea să mă ridice deasupra gloatei mediocre. Căutasem şi am crezut că am aflat în Cordelia un aliat, un tovarăş, un confident: amăgirea durase ani, se dovedise mincinoasă. Acum nu mai exista decât ea, femeia; se substituise idealului meu de viaţă, paralizase orice încercare de eliberare. Pentru ea mă resemnam unei vieţi fără prestigiu, căci nimic în afară de dânsa nu mai avea vreo însemnătate.

Dar pe dânsa, unica între toate, o voiam recâştigată numai pentru mine şi pentru totdeauna.

Minţeam deci. Minţeam când am pretins că ne izolăm pentru lucru, pentru opera mea capitală. Cordelia însă m-a crezut îndată.

Şi sincer se bucură, fiindcă, după dânsa, aceasta însemna că toată criza pe care mi-o atribuia s-a încheiat.

— Ţi-am spus că mişcarea, aerul, schimbarea mediului au să-ţi împrospăteze încrederea în tine! Rosti cu naivitate, pregătind valizele de drum şi cercetând orariul trenurilor.

Încă o dată am avut dreptate! Au să vadă dânşii ce-au pierdut…

„Dânşii”, adică toată liota partidului, a cărei existenţă o uitasem şi îmi era cu desăvârşire indiferentă acum.

În ţară m-am întors ca un răufăcător, fără de veste, noaptea, şi fără să desprind hârtia albastră din ferestrele faţadei, la casa din Bucureşti.

Aveam oroare de indiscreţia gazetelor, mai ales că, după şase luni de guvernare, incapacitatea lui Carol Stănoiu făcuse să se pomenească în câteva rânduri, cu regret, lipsa mea şi chiar să se vorbească despre o eventuală remaniere, în caz când cineva din partid ar găsi îndestule argumente şi îndestulă căldură ca să mă convingă a renunţa la surghiunul meu voluntar. Acestea le cunoşteam din lectura gazetelor; iar lectura mă făcea să surâd cu milă.

Cariera mea politică, gândurile, capacitatea, însuşirile şi ambiţiile mele trecute nu mai existau decât în opinia altora. Mie îmi sunau străine. Viaţa îmi rezervase alt destin.

N-am stat în capitală decât două zile, atât cât a fost nevoie, pentru mine şi pentru Cordelia, să expediem lăzile cu cărţi şi să facem cumpărăturile trebuincioase unui an de exil.

Am străbătut străzile în maşină închisă, pentru a evita întâlnirile inoportune. Precauţiune, de altfel, inutilă, după cum mi-a dovedit-o îndată figura mirată a bărbierului meu obişnuit, care nu m-a recunoscut decât târziu, după ce îmi răsese jumătate din obrazul săpunit, şi aceasta numai după glas. Atât mă schimbaseră aceste şase luni!

Am ajuns în staţia ultimă de munte pe-o lapoviţă murdară şi rece, cum mă impresionase cândva acumularea şi dozarea detaliilor, pentru a crea o atmosferă patetică, într-un film de emigranţi.

Trenul şuieră trist în văgăuna pustie.

Din alt tren, garat pe linia moartă, răspunseră din vagoanele închise cu gratii behăituri şi mugete resemnate, de vite pornite la tăietoare. Luminile palide ale felinarelor se legănau în mâini nevăzute. Totul era posomorât şi

deznădăjduit, da! Ca în sumbrul film al unui drum fără întoarcere.

Mizeria noastră deveni mai tangibilă în această pustietate câinoasă, în care ne afundam.

Cinci ceasuri de mers, în ţăcănitul monoton al copitelor, subt coşul de piele al trăsurii, unde bombăneau picăturile. Glasul răguşit al vizitiului şi al pădurarului, urcat alături, pe capră, cu puşca pe genunchi. Cordelia ghemuită lângă mine, în blănuri, strângându-mi braţul cu mâna ei mică şi rece, de copil înfricoşat de ameninţările beznei.

Pe urmă, cele dintâi săptămâni, până ce s-au orânduit lucrurile pentru o atât de îndelungată şedere.

Iarna aşternută pe îndelete; priveliştile odihnitoare, cu brazi neclintiţi şi severi, cu zăpada densă, compactă, foşnind subt paşi ca atlasul: peisagiu asemuitor cu cele de pe cutiile cu lapte condensat. Şi ceasurile de înnoptare timpurie, la gura sobei, unde duduia focul, trosneau vreascurile, se învăluia apoi jăratecul în cenuşă subţire, cu scânteieri molcome de vis.

Aceste săptămâni dintâi au fost, domnilor, singurul armistiţiu pe care mi l-a acordat viaţa.

Nici un prilej de nelinişte.

În somnul Cordeliei, nici o urmă din surâsul rău şi bolnav care-mi chinuise nopţile. Figură indescifrabilă şi calmă; somn robust, în care viaţa e suspendată.

Am crezut chiar, atunci, că pregătirile pentru o atât de îndelungată şedere au fost exagerate. Două-trei luni se făgăduiau destul. Totul nu fusese poate decât o trecătoare sminteală a nervilor surmenaţi, repede vindecată, repede uitată. Subt orice fericire stă ascunsă o cicatrice închisă. A fost să avem şi noi cicatricea feri-cirii noastre. Cu atât mai generos că venise de la năluci, care nu lasă urme, şi că suferinţa se ştergea o dată cu nălucile.

Cordelia îşi petrecea ziua căutând să dea încăperilor orânduiala pe care vor fi avut-o pe vremea când trăiau bunicii. Din lăzi scoase la iveală podoabe vechi, cadre şi

scoarţe păstrate în naftalină; îmi cerea, de zece ori într-un ceas, lămuriri asupra locului unde se aflase cu trei decenii în urmă o pernă, o panoplie de vânătoare, un scrin.

Nu ştiam să-i dau decât foarte vagi desluşiri, atât cât reţinuseră amintirile de copil. Dar mai amănunţit cunoştea locul celui mai neînsemnat lucru Pătru, pădurarul. Acela ţinuse, în tinereţe, tovărăşie de vânătoare bătrânului şi nu contenea să povestească teribile şi epice peripeţii, din crâncene lupte cu fiarele codrului.

El singur supravieţuise acestor oameni vechi.

Şi tot ce adunase în amintirile lui de om singuratic, căuta să-şi descarce acum, când găsise cine să-i dea ascultare.

Pentru bunica avea un fel de compătimire, ca pentru o vietate neînsemnată şi discretă, cum se pare că, într-adevăr, trecuse prin viaţă. Dar pentru bătrân păstra o admiraţie nemărginită, pe care n-o clătinase [ră] nici cei treizeci de ani câţi trecuseră de la moartea lui cruntă şi bravă, trântit de glonţ hoţesc, în pustietatea sihlelor.

Fusese omul acela aşa ori crescuse aşa numai în închipuirea lui?

Nu ştiu, căci tot neamul meu cu mine se stinge, iar amintirile nehotărâte, de copil, nu pot nici întări, nici dezminţi imaginea înfăţişată de pădurarul Pătru. Aşa cum apărea în povestirile lui, părea însă a fi fost un uriaş cu sânge aprig în vine şi de o bărbătească frumuseţe, cruţată dincolo de coruptibila destrucţie a anilor. Om tare şi aspru, iubitor de petrecere în ceasuri rare, când primea oaspeţi îndepărtaţi, de la târgurile din câmp, şi om cu mare trecere şi slăbiciune pentru partea femeiască, din care pricină, după cât ne lăsa să înţelegem Pătru, pădurarul, bunica îşi trecuse multe nopţi în aşteptare şi plâns.

Acestea toate mă interesau puţin. Ca şi nesfârşitele episoade de vânătoare, plicticoase palavre, în care bănuiesc că fantezia povestitorului contribuia cu o exagerată doză.

Nu venisem pentru aceasta! Oamenii morţi rămân morţi. Nu merita nici un interes, dacă în trecerea lor prin viaţă n-

au ştiut să se ridice peste nevrednicile bucurii şi suferinţe animalice.

De departe, pustnicia acestor bătrâni îmi apăruse întotdeauna cuminte şi înduioşătoare. Aflam însă că şi aici se ascunseseră suferinţi mediocre şi plăceri vulgare. Un om zdravăn, un animal robust, care a mâncat, a băut, a ucis alte animale, a râvnit la femeile altora şi le-a avut, a făcut să sufere alt animal, cu orizont mărginit, a murit violent, cum se cuvenea încheiată o astfel de viaţă; în definitiv, ce este aceasta decât existenţa a milioane şi milioane de larve omeneşti?

Pădurarul Pătru e un moşneag chircit şi păros, cu un cap uriaş, tare de urechi, cu ochii încă din cale-afară de vii subt sprincenile stufoase, cu mâini lungi şi butucănoase, coborând până dincolo de genunchi; un soi de gnom bărbos, cu o neistovită poftă de vorbă.

Când intră în casă, închide uşa cu îngrijire, ca şi cum ar voi să se asigure întâi că nu-şi face loc după el niciuna din umbrele nevăzute, despre a căror viaţă aievea şi de mult expirată e gata să înceapă povestire… Înaintează un singur pas de la prag, îşi netezeşte creştetul alb cu o labă de cimpanzeu, îşi răsuceşte căciula, caută ceva în chimir, nu găseşte şi caută în sân, se uită pe păreţi, tuşeşte, a avut ceva de spus şi a uitat, aşteaptă…

Cordelia găsea întotdeauna ceva să-l întrebe.

Bănuiesc că îl ademenea înadins cu vorba să ajungă la una din povestirile lui, care-i făceau deosebită plăcere.

Femeile găsesc pasionantă orice existenţă, cât de mediocră şi stupidă ar fi, de îndată ce nu e cea imediat apropiată de a lor, îndepărtată în timp ori în spaţiu. Participă la drame fictive şi rămân insensibile la cele reale şi imediate.

Treceam în cealaltă cameră, unde mă aştepta masa cu hârtia neatinsă şi cu volumele netăiate.

Auzeam, prin uşa cu scândura uscată, glasurile enervante, întrebările moşneagului surd: „Ha? Ha?”; regretam biroul

de acasă, cu uşile duble, din belşug capitonate, ca să nu străbată nici un vuiet şi să mă izoleze desăvârşit de larma deşartă a lumii. Dar îmi biruiam îndată nemulţumirea pentru aceste trecătoare neajunsuri. Era doar fericirea noastră la mijloc; ca regimul obligatoriu şi strict dintr-un sanatoriu, de unde aveam să ne întoarcem amândoi pentru totdeauna vindecaţi.

Amândoi.

Căci acum, când Cordelia îmi revenea, începea să mă doară cealaltă viaţă, la care renunţasem; mă simţeam şi eu bolnav de inacţiune, luam hotărâri încă nelămurite să încep ceva, nu ştiam ce; poate chiar în adevăr mă ispitea gândul acelei opere de maturitate, despre care pomenisem, minţind.

Mă întrebam atunci dacă nu cumva iubirea mea pentru Cordelia nu fiinţa decât în măsura în care plana asupra ei o ameninţare, ca să pălească de îndată ce ameninţarea dispărea. Mă întrebam din nou dacă o iubire calmă, sigură şi eternă e destul pentru a umple o viaţă de om.

Răspunsul a venit, şi de astă dată, neaşteptat.

După o noapte de viscol, când crivăţul zgâlţâise ferestrele şi chiuise fără istov, răsturnând cu trosnete brazii.

O noapte rea, cu somn de mai multe ori întrerupt.

M-am deşteptat ostenit. Cordelia, înfăşurată în haina de lână albă, în faţa focului, în jâlţ, privea gânditoare jăratecul, cu bărbia în pumni. Când m-a simţit răsucindu-mă în aşternut, n-a avut răbdare să aştepte. În loc de bună dimineaţa, m-a întâmpinat cu o întrebare:

— Nu ai vreo fotografie de-a bunicului…?

Am dat din umeri:

— Ştii foarte bine că n-am mania albumelor de familie!

Cordelia părăsi jilţul şi veni să se aşeze pe marginea patului, răsucind între degete un canaf al hainei de lână.

— Şi nu eşti curios să afli de ce te-am întrebat?

— Defel! Ţi-am spus, mi se pare, de mai multe ori că n-am nici o simpatie pentru acest moşneag berbant, care până la

adânci bătrâneţe a chinuit o biată femeie, de altfel, o proastă!

Cordelia nu se dădu bătută.

— Totuşi, hai să ţi-l descriu eu…

— Mersi! Să-mi recapitulezi toate inepţiile cu care mă plictiseşte, de două luni, imbecilul acesta de pădurar?

— Lasă-l pe pădurar! Începu Cordelia să-şi piardă răbdarea. Am să ţi-l descriu eu, după mijloacele mele de informaţie, directe…

Mă privi zâmbind, să-mi cetească surprinderea.

— Directe!… Ce fel de vorbă e aceasta? Am întrebat căscând, iarăşi şi iarăşi, fără nici o presimţire. Ai dat cumva, în sertare, în lăzi, peste vreun document, o schiţă?… Îmi amintesc că era prieten cu nu ştiu ce haimana, care trecea drept pictor… Îi va fi făcut vreun tablou, o mâzgălitură, în schimbul unei piei de căprioară.

Cordelia dădu din cap, lăsă canaful şi îşi tipări, pe genunchi, haina:

— Cum trivializezi tu realitatea! O cobori întotdeauna la detalii meschine şi materiale… Află că n-am găsit nici o schiţă şi nici un tablou şi că te-am întrebat de n-ai vreo fotografie, numai fiindcă voiam să verific dacă imaginea mea corespunde cu ceea ce a fost în realitate.

Acum începusem eu să-mi pierd răbdarea:

— Nu înţeleg ce vrei să spui… Ce e aceea „imaginea ta” şi informaţiile tale „directe”?

Cordelia îmi feri, cu gestul obişnuit, părul în lături de pe frunte, privindu-mă cu o sclipire de râs în ochi:

— Aceasta înseamnă pur şi simplu că l-am văzut cum te văd! Că mi-a vorbit, şi mai mult, ca să nu-şi dezmintă se vede apucăturile din viaţă, mai înseamnă că şi-a permis ceea ce-şi permitea cu toate pădurăresele şi morăriţele lui, de pe vremuri.

I-am repezit mâna, întârziată pe frunte.

Am gemut:

— Iar… Iar începi?

— Ce încep? Întrebă Cordelia cu nevinovăţie.

Puteam oare să-i spun? Să-i mărturisesc toată chinuirea care mă adusese aici, gândul cu care venisem, minciuna în care trăiam de atâtea luni? Să-i arunc în faţă, ca unui bolnav de moarte, adevărul cel crud? Să-i deschid ochii asupra acestei duble existenţi monstruoase, asupra neruşinatei desfrânări, care prin somn e încă mai ticăloasă decât a femeilor aţinându-ţi calea la lumina felinarelor, ca publice adăpători pentru poftele publice?

Atunci s-ar fi zidit între noi tăcerea, şi nimic n-aş mai fi putut să ştiu.

M-am silit (cine poate înţelege forţarea supraumană?), m-am biruit să surâd şi să par înveselit foarte de această nouă viclenie a somnului, proxenet cu ingenioase şi spurcate ademeniri:

— Aşadar, şi el?… Tâlharul! Moşneag de şaptezeci de ani şi mort de treizeci, şi încă tot nu-şi găseşte astâmpăr! Şi nici n-a cugetat măcar ce nelegiuire săvârşeşte! Cu o nepoată!… Nici nu erai născută când murea el!

— Imaginează-ţi! Se miră Cordelia.

Pe urmă, după o pauză, cu ochii plecaţi, dezmierdându-şi cu palmele stofa de lână moale, pe genunchi:

— În orice caz, dacă a fost într-adevăr aşa în viaţa cum mi-a apărut, înţeleg acum toate femeile care alergau după el, peste nouă munţi!

Domnilor, din dimineaţa aceasta, existenţa noastră în văgăuna sălbatică şi pustie de munte a luat ritm halucinant.

Am dat pădurarul afară. L-am alungat cu lovituri de baston când a început să se jăluie. L-am găsit nu ştiu ce vină inexistentă, de necredinţă şi de hoţie.

Într-o tresărire a cugetului, mi-am dat seamă de un adevăr simplu, care stătea lângă mine, în mine, şi nu-l aflasem. Anume, că lumea aceea perfidă şi mârşavă a somnului mi-o smulgea pe Cordelia, fiindcă îi dădea ceea ce nu ştiusem să-i dau eu. O iubisem până acum rece, stăpânit, cu o nevoie de a o avea absorbită în mine, cu toată fiinţa ei sufletească:

gând, voinţă etc. Îmbrăţişările noastre erau scurte şi aproape caste. Am dispreţuit şi mi-am dominat întotdeauna animalul din mine. Josnicia poftelor satisfăcute cu scrâşnet de dinţi sau cu savantă artă a iubirii mi s-a părut întotdeauna nedemnă de omul ieşit din animalitate. M-am gândit întotdeauna, domnilor, că nu există spectacol mai hâd şi mai dezgustător decât acel pe care l-ar oferi ochilor tăi reci, de privitor, încleştarea bestială a doi oameni în ceea ce, fără pudoare, a fost numit spasmul suprem.

Domnilor, o asemenea bestie, lubrică şi brutală, am devenit eu.

Sărutul meu fu muşcătură de câine, îmbrăţişările mele, dureroase; cu o posomorâtă înverşunare căutam să alung din carnea Cordeliei amintirea tuturor săruturilor şi dezmierdărilor ireale din somn, să şterg toate armele invizibile şi să epuizez toată înfiorarea simţurilor numai pentru mine.

Am căzut, domnilor, până aci.

Cordelia luneca din braţele mele cu ochii stinşi şi cu mâinile moarte, cu fruntea atârnând greu şi cu buzele strivite: pasivă, neînţelegând, şi umilită de gemătul meu triumfal.

Atunci am observat întâia oară, apărând sub bărbia rotundă, coborând spre gât, vinişoara albastră, ca sem-nul abia vizibil al fiinţei ei perisabile şi coruptibile.

Ce-au fost nopţile şi zilele noastre e dureros şi nevrednic să spun.

Închişi în casa de munte, eram doi duşmani, pândin-du-ne. Cordelia, înfricoşată de lacoma mea îmbrăţişare, tresărind de câte ori îmi simţea paşii apropiindu-se, ridicând ochi rugători, apărându-şi gura şi sânii cu palmele mici; eu, cerându-mi prada cu smuncitură de stăpân. O trezeam din somn. O căutam prin întuneric. Ha-ha! De astă dată nu mă mai temeam nici de somn, nici de lumea aceea invizibilă, perfidă şi respingătoare, care crezuse că are să mi-o fure,

să mi-o smulgă şi să o prostitueze, cum face, domnilor, cu toate femeile şi iubitele, şi copilele voastre.

N-am luat seamă la rotaţia anotimpurilor.

Închişi între patru păreţi, trăiam numai pentru aceasta; lupta între mine şi nălucirile somnului era pe viaţă şi pe moarte, nu îngăduia răgaz, nu trebuia să mă distreze nimic, să-mi scape nimic, acum când se apropia victoria definitivă. Şi într-adevăr, surâsul extatic, scâncetul din somnul Cordeliei nu mai aveau când, nu mai aveau cum să apară.

Câteodată aţipea cu o carte pe genunchi, împuţinată la trup şi palidă, rezemată de spătarul fotoliului.

Obrazul era ostenit şi trist, buzele albe, vinişoara albastră a gâtului se desena neliniştitoare, ca un semn al morţii într-un fruct gata să se desprindă. O spionam. Nu trebuia să se lase somnului, ademenirilor lui per-fide. Mă apropiam. Şi acum, scâncetul, scâncetul din somn, era numai pentru mine.

A durat aceasta, cât?

Se puteau număra zilele după vraful cărţilor cetite de Cordelia. Căci nu ne mai vorbeam nimic. Nu mai aveam ce ne spune. Tăcerea tencuise zid între noi. Iar ceasurile treceau, în fâşâiala monotonă a foilor întoarse.

Domnilor, ajung la sfârşit. Vă rog să luaţi aminte la un sfat. După somn, să ştiţi că al doilea duşman al vostru sunt cărţile. În ele, femeia cea mai castă găseşte îndestul venin lasciv ca să schimbe realitatea prezentă, onestă şi tangibilă, pe o lume de ficţiuni absurde, unde totul este permis şi totul mincinos idealizat.

Am înţeles-o aceasta când am ştiut că somnul Cordeliei, atât de puţin şi de întrerupt cum era, se popula îndată cu eroii romanelor, animaţi şi reîncarnaţi.

V-aţi putut oare închipui şi aceasta?

Personagiile acelea de mucava, fără suflet şi fără consistenţă, luând trup în somn, purtând femeia în peisagii de o complezenţă complice; insule tropicale, parcuri romantice, păduri virgine, ţărmuri de mare, lacuri scăldate

de lumina lunară, castele oglindite din maluri stâncoase; eroi în armuri grele sau în costume napoleoniene, în haine de sport şi în mantii de rajah; tot ce imaginaţia literatorilor din toate veacurile şi din toate naţiile au născocit convenţional şi mincinos, apărând în somn, în vis, apropiindu-se cu paşi vicleni, cu ademenitoarea şi făţarnica lor retorică, invitând la un pas de menuet ori la o promenadă în parcul cu lună, ca să sfârşească întotdeauna răsturnând femeia pe o bancă, pe un divan, pe o pajişte, să le soarbă viaţa lor caldă şi să le pângărească buzele cu gura lor neînsufleţită, care n-a trăit, n-a grăit, n-a suferit niciodată aivea, şi totuşi, în nevăzut, îşi are fiinţă.

Această lume de fantome inanimate invadase acum în somnul Cordeliei, probabil că s-o consoleze de prezenţa mea unică şi monotonă.

Fiindcă eram brutal, ei ştiau să se apropie cu dezmierdări mieroase.

Fiindcă eram mut, cu dinţii încleştaţi, ei ştiau să îndruge graţioase madrigaluri.

Fiindcă zile şi zile de chinuire îmi albiseră tâmplele şi îmi adânciseră în văgăunele orbitelor ochii sticloşi, ei apăreau de o tinereţe scandaloasă, zvelţi şi elastici ca pajii, puternici ca gladiatorii şi ageri ca vânătorii de antilope.

Fiindcă renunţasem la tot, fiindcă eram acum un strigoi al omului care-aş fi putut să fiu, al omului providenţial poate şi unic, aşa cum avusesem drept să fiu, ei erau prinţi cu gesturi suverane, genii cuprinzând în tidva lor universul, artişti concurând creaţia.

Eu rămâneam soţul, eternul soţ, cutreierând încăperile ca o fiară în cuşcă, pândind clipa să mă reped şi să strivesc pe buzele Cordeliei sărutarea lor, să înăbuş răsuflarea lor, să alung amintirea lor, să lupt cu spectrele lor.

Se pot spune? Se pot înţelege acestea? Puteau găsi alt sfârşit decât cel care-a fost? De care mă apropiam cu fatalitatea care conduce imuabila geometrie a aştrilor?

Domnilor, totul s-a întâmplat într-o seară cu cer încărcat, după o zi fierbinte, cu muşte lipicioase şi cu văzduhul greu de furtuna care nu îşi găsea dezlănţuire.

Lipisem fruntea de fereastră. Priveam norii vineţi, chinuindu-se să se ridice peste creasta munţilor şi căzând îndărăt. Prin spărturile lor, cerul era albastru şi adânc, ireal. Chemarea, presimţirea unei lumi de dincolo, unde totul e simplu şi clar. Un vânt cutreiera un timp, urla în vârful aspru al brazilor, astupa ostroavele limpezi ale cerului cu nori opaci, cădea brusc, şi deodată era o neclintire şi o tăcere de panică, într-un sumbru început de întunecare.

Străbăteau sunete foarte de departe, în alte văi, după alţi munţi, cu fulgere nevăzute. Şi iar se dezlănţuia vântul, şi iar se oprea brusc, în încremenire.

Tortura aceasta a naturii neputincioase răspundea în mine cu o durere aproape fizică.

O înţelegeam şi participam la ea.

Domnilor, nu surâdeţi! Ceea ce spun este exact: înţelegeam şi participam la această chinuire a forţelor uriaşe, paralizate de alte puteri duşmane, nevăzute, luptând surd cu zvâcniri, cu zvârcoliri şi cu pauze, ca să-şi găsească eliberare. O furtună care nu se poate dezlănţui, stearpă, legată de blestemul vracilor, e, ca orice act, orice faptă, orice viaţă, nerealizată. Pregătită, anunţată, făgăduită, dar nerealizată. Cum n-aş fi participat dureros la acest eşec al forţelor zădărnicite de-un duh al înfrângerilor, fatal?

Mâna rămăsese rezemată de pragul ferestrei, unde se afla vraful ziarelor nedesfăcute: de mult nu-mi mai deşteptau nici un interes. Ochii mi-au căzut maşinal pe un titlu gros, peste care apăsa palma. Am ferit-o, să-l cuprind întreg: Declaraţiile d-lui ministru Carol Stănoiu…

M-am întors spre Cordelia, cu un început de exclamaţie compătimitoare:

— Tot nu s-a mai sfârşit cu imbecilul acesta…!

Cordelia dormea, cu ceafa rezemată în spătarul fotoliului, cu cartea pe genunchi, cu gâtul dezvelit arătând vinişoara albastră, cu o mână strângând sânul şi cu buzele palide, întredeschise. Biată figură, ostenită şi tristă, umbră din ceea ce a fost!

Am vrut, cu alt suflet, să mă apropii uşor, cu alt suflet, să o dezmierd, să o trezesc din somnul perfid; domnilor, vă jur că în clipa aceea mi-au năvălit deodată în gând cuvinte rare şi încă nespuse, în care să mărturisesc toată chinuirea noastră, să-i destăinui tot, să căutăm împreună unde ne stă vindecarea, de unde ne va veni eliberarea.

M-am apropiat în vârful paşilor, am întins amândouă mâinile să o cuprind, şi mi-a răspuns scâncetul, surâsul cel rău şi desfrânat, descărnând hâd buzele uscate.

Mâinile erau acolo, aproape de obrajii vestejiţi, pe care voisem să-i dezmierd.

Au coborât…

Au coborât mâinele la gât, şi mâinele au strâns. Mult. Nesfârşit de îndelung.

Până când vinişoara albastră de sub bărbie, prelungită spre rotundul gâtului, s-a învineţit, să plesnească.

Aceasta e tot.

Am ucis visul! Am suprimat somnul!

Eu am fost cel mai tare!

Totuşi, ceva n-am să ştiu niciodată. Cine, cine a mai fost cel din urmă, din ultimul somn al Cordeliei? David? Isaia? Solomon? Pilat din Pont sau Iov, sau Fiul risipitor, sau Lazăr înviat din morţi? Cine, dintr-o mie de clienţi prea notorii ai raiului sau infernului, din Vechiul… Şi Noul testament?

Căci cartea de pe genunchi era Biblia, singura ei lectură îngăduită, de luni.

SIMFONIA FANTASTICĂ

„Ştiu faptele tale, că nici rece eşti, nici fierbinte: o, de-ai fi rece sau fierbinte! Iară fiindcă eşti călduţ, şi nici rece, nici fierbinte, te voi vărsa din gura mea.”

Apocalips (3, 15-16)

I.

PRÉLUDE.

Cei doi vecini nu-şi mai găseau astâmpăr.

Se răsuceau în fotolii; aruncau sfruntate ocheade femeilor în largi decolteuri pudrate; îşi împărtăşeau indiscret păreri ghiduşe asupra sânilor, umerilor şi spinărilor expuse goale la vedere; îşi făceau aluzii deşănţate la peripeţii care-i legau, dintr-un trecut de bună seamă nu prea îndepărtat şi în orice, caz bez-metic.

Grigore Stolnicu era silit să-i asculte. Martor fără voie, încarcerat între braţele fotoliului roşu, la început se amuzase. Sfârşea prin a-i urî cu înverşunare.

Îi fusese uşor să înţeleagă cum, dintre cei doi gureşi şi măscăroşi tovarăşi de bancă, unul era bucureştean de baştină, celălalt provincial, de curând debarcat în Gara de Nord pentru un dezmăţ de câteva nopţi.

Vorbeau despre o dansatoare de cabaret cu care chefuiseră până dimineaţa la patru, aşteptându-i şi la acest miez de noapte, cu o fidelitate profesională.

Şi-o cedau unul altuia, înduioşător de mărinimoşi.

Pe urmă trecură în revistă toate însuşirile cântăreţelor, dansatoarelor şi acrobatelor din diferite varieteuri, pomenind despre crupa, coapsele şi temperamentul fiecăreia cu recea competenţă a unor arbitri într-un grajd de curse. Şi iarăşi râdeau.

Erau tineri şi erau porniţi să se înveselească de tot ce li se întâmplase şi avea să li se mai întâmple; să muşte din toate poftele cu dinţii plini, să nu cruţe nici o cuviincioasă pudoare şi să nu piardă nici un prilej de desfăt.

Mai ales pentru această tinereţe provocatoare şi zgomotoasă, Grigore Stolnicu, om grav şi ursuz, savantul profesor universitar respectat şi temut, îi ura cu toată înăcreala onestităţii ofensate.

După schimbul de suveniruri comune, care le-au dezlănţuit alte chicotiri de râs, pricepu că „indivizii” – aşa îi

numea în gând – au făcut oştirea împreună şi că acolo au legat prieteşug.

Provincialul căuta să dovedească fostului camarad că nu l-a acoperit zgura mediocrităţii din mocnita lui urbe periferică.

De aceea supralicita încă în reflecţii mai neruşinate, se chinuia să privească mai impertinent prin monoclul sprâncenei drepte şi rotea, cu aroganţă de irezistibil Don Juan, un obraz învineţit de gâtuiala gulerului prea strâmt, antipatică figură punctată de coşuri roşii, pe care amidonul pudrei albăstrii la scopsese mai dezgustător.

Numai grija nebiruită cu care îşi pipăia din minut în minut funta îngustă de smoching şi coşcova prea scrobită a cămăşii trăda o ireparabilă stângăcie de provincial înduminicat.

Un semnal, întâi sfios, de aplauze, pe urmă contagionat din bancă în bancă, dinspre fund spre rândurile din faţă, şi susţinut de tropăiturile călcâielor, răcori nerăbdarea publicului.

Grigore Stolnicu se bucură că, o dată cu începutul concertului, zănatecii vecini vor fi constrânşi la tăcere.

Dar nu-i era dat să scape atât de uşor.

În loja de alături intrase un grup întâmpinat de plecăciunile vânzătorului de programe. Un domn cu superbă şi majestuoasă barbă revărsată pe piept; o doamnă bătrână şi puţintică la trup, cu ochelari de guvernantă; o alta, tânără, de-o absentă şi extraterestră înfăţişare; un june sclivisit şi surâzător, care îndată schimbă cu prietenul provincialului din bancă un imperceptibil semn din pleoape, ca o dinainte hotărâtă complicitate de masoni.

Toate privirile, năclăiate de marasmul aşteptării, se întoarseră cu o înviorată curiozitate la femeia în vest-mânt verde-auriu, de stil, care era într-adevăr cel mai nobil şi mai pur exemplar de frumuseţe femeiască din această sală. Lornioanele şi binoclurile celorlalte femei, ca întotdeauna, s-au ţintuit să scormonească lacom şi pizmăreţ fiecare

boabă de perlă a colierului, fiecare cută a rochiei, fiecare buclă a părului.

Femeia în haină verde-aurie primea cu simplitate şi nepăsare acest omagiu, cu care fusese, desigur, dintotdeauna deprinsă.

Surâzând elegiac vidului, fără să privească la nimic, juca distrat şiragul perlelor între degetele lungi, subţiri şi afinizate, ca toate mâinile ce n-au făcut niciodată nimic. Spuma arămie a părului zburlit într-o savantă neorânduială punea o înflăcărată aureolă în jurul obrazului cu ovalul pur, deasupra ochilor de culoarea palidă a violetei.

Junele din provincie rămase o clipă cu toată insolenţa înecată în gâtlej. Dezarmat, nu găsi nici un rânjet de duh să profaneze nepământeasca făptură. Era ceva nou şi de-o gingaşă fragilitate, cum nu se vedea în capitala lui judeţeană, unde femeile au sâni lăptoşi de doică şi mâini noduroase de spălătoriţă, cu toate rochiile mai scurte de genunchi şi cu toate pălăriile comandate direct din Rue de la Paix.

Îşi rosti sincera şi spontana minunare într-un „Aaaa!” bleg şi prelung.

Pe urmă, cu nevinovată curiozitate, vru să afle cum se numeşte şi din ce eterice spaţii interastrale a descins în această lume grosolană şi hâdă.

Era acum rândul prietenului să-l uimească.

Şi-l uimi într-adevăr într-atât, încât, uitând rolul de cinic şi feroce fante venit în capitală să calce într-o apoteoză pe inimi sfâşiate, scăpă monoclul din arcada sprincenii, îl prinse în palmă şi nu-şi aminti să-l mai încrusteze la loc, ascultând cu cea mai prostită şi totală renunţare la sine.

Celălalt, cu programul concertului făcut paravan gurei, îi povestea pe nerăsuflate, în grăbit rezumat stenografic:

— Ala cu barbă: Ghiojdeanu, consilier la Casaţie… Soţul! Eternul încornorat… Baba: un fel de rudă de departe… Damă de companie. Mai mult un fel de codoaşcă bătrână. Şi ea? Cea mai teribilă podoabă! Cât o vezi de sfântă, e la al

şaselea sau al şaptelea amant. Asupra cifrei exacte există încă o controversă. Îi cu-lege şi-i leapădă ca pălăriile. Pe trei îi cunosc eu, sunt amic. Actualul e tipul din spatele ei, Gicu, prieten bun. Durează mai mult decât toţi ceilalţi. Tip tare… Îl admir. Parol! Nelipsit în casă, nelipsit la masă, indispensabil seara, la concerte, la teatru, la Elysée. Vara în viligiatură. Iarna în streinătate. Fumează ţigările soţului, comandă mâncările care-i plac, dă ordin servitorilor… Trio perfect!… Şi-a pus în gând să-l facă pe Ghiojdeanu să-şi radă barba, şi să ştii că o face. Aşa, numai din sadism! Zece, din club, am prins pariu cu el că n-are să izbutească. Ghiojdeanu e identificat cu barba. E, ca să zic aşa: o barbă cu om, nu un om cu barbă. O barbă celebră, cu om. Cea mai frumoasă, mai îngrijită, mai fluvială barbă din capitală. Fără barbă nici nu şi-l închipuie nimeni. Ar fi ca o sinucidere. Ca o amputare. Un capitis diminutio!… Şi mă tem acum că o să pierdem cu toţii: Ghiojdeanu, barba, iar noi, pariul!… Gicu şi-a asigurat concursul femeii. Iar când vrea femeia! Ce nu face când vrea femeia? Ţi-am spus că e teribil tipul!

— Exagerezi şi tu! Protestă fără convingere fostul camarad, săltând pe dos şi pe faţă, în palmă, lentila monoclulului, ca şi cum ar fi jucat banul sau pajura, să vadă dacă sunt de crezut ori nu asemenea infamii şi dacă nu cumva prietenul vrea să-l pună la încercare şi să-şi râdă de credulitatea lui provincială.

— Exagerez? Păcat că pleci peste două zile! Până la sfârşitul săptămânii ai vedea minunea minunilor, de care au să se crucească toţi Bucureştii. Duminecă, la zece seara, expiră termenul pariului, şi Gicu ne-a jurat că are să se prezinte cu el, la Operă, tuns, ras şi frizat… Priveşte şi tu!

Spunând, se uită peste umăr, spre lojă, cum se uită şi camaradul din provincie, cum se uită fără voie şi Grigore Stolnicu, profesorul grav şi posac.

Femeia în verde privea serafic, în nevăzut. Domnul cu barbă îşi dezmierda drăgăstos şi melancolic podoaba celebră în toată capitala. Iar de la spatele femeii, Gicu,

clipind mehenghi şi triumfător din ochi, făcu prietenului un semn cu dosul mâinei de-a lungul obrazului, plimbând un brici invizibil.

Pantomima nu mai îngăduia nici o îndoială.

— Ai văzut? E sigur pe el, tipul!

— Şi ălălalt? Consilierul!… Ce imbecil! Cum poate suporta? Se indignă amicul din provincie, al cărui cinism de paradă era numai o pojghiţă subţire peste o fire tihnită de viitor soţ, cu halat şi cu papuci.

— De ce imbecil? O iubeşte şi atâta tot. O iubeşte şi trebuie să suporte. Se face că nu vede. În orice caz, nu-i excepţie. Toţi soţii sunt imbecili prin defi-niţie!

„Canaliile! Ce canalii, de luat în palme!” se frământă pe loc, prizonier între braţele fotoliului, Grigore Stolnicu, solidar cu soarta soţilor, fiindcă şi el era însurat, mâhnit pentru soarta consilierului cu barbă celebră, fiindcă îl cunoştea vag, de la băi, de acum doi ani, când se arătase un cărturar subţire şi un om de lume, cu deosebire afabil.

Un murmur în toată sala şi un foşnet de programe anunţă, în sfârşit, începutul.

Strunele vioarelor suspinară gâtuite acorduri, contrabasul gemu ca un bondar aterizând, o piculină chicoti, gâdilată.

Intră, cu paşi zvelţi de menuet, „Maestrul”, alintată odraslă a capitalei, primit cu aplauzele tuturor palmelor subţiri de femeie. Surâse, salutând şi mulţumind cu graţie de elastic paj năpârlit de bucle, porunci autoritar cu bagheta cucernică tăcere şi, răsucindu-se pe călcâie, îndoliat greier cu plastron alb, crucifică brusc braţele în aer, dezlănţuind toate alămurile.

Grigore Stolnicu răsuflă uşurat. Efluviul sunetelor îl legănă îndată într-o lume odihnitoare, după jumăta-tea de ceas cât îndurase supliciul vecinătăţii care-i scrâşnise pe nervi.

Ascultă atent şi grav, cum săvârşea cele mai neînsemnate acte ale vieţii. Cu toată încordarea de fost elev sârguincios

şi de dascăl care îşi prepară fiecare prelegere, metodic şi savant, cu un impunător dosar de fişe.

Nu iubea muzica şi nici nu o înţelegea.

Dar tocmai de aceea, ca să-şi combată o nevrednică infirmitate, îşi poruncise să nu lipsească toată iarna de la nici un concert. Iar la acesta dintâi venise pregătit după două ceasuri de conştiincioasă iniţiere, ci-tind într-o enciclopedie muzicală viaţa şi opera fiecărui compozitor din program, interpretarea bucăţilor şi comentariile criticilor cu autoritate mondială.

Nu pricepea şi nu simţea, dar de cea dintâi simfonie fu deplin mulţumit.

Urmărise pe rând: cum adoarme pădurea cu ultimile triluri de păsări, cum clipotesc somnoroase izvoarele, cum apar îmbrăţişaţi amanţii şi cum răsare luna, toată ascensiunea crescândă a pasiunei, jurămintele, apariţia înşelatului care a pândit lupta în codru, moar-tea amantului, bocetul despletit al femeii la care participă, deşteptate, toate acordurile vii ale pădurei, acalmia dinainte de zori şi răsăritul triumfal, în cântecul cristalin gâlgâit al ciocârliei… Fără enciclopedia de acasă i s-ar fi părut o înşiruire incoherentă de sunete. Prevenit, participa la toată desfăşurarea orchestrală şi aplauda cu însufleţirea recunoscătoare a omului care a mai descoperit încă un prilej să-şi dovedească o superioritate necunoscută.

Când, Maestrul” mulţumi cabotin la necurmata deturnare a aplauzelor înclinându-şi alintat mijlocul subţire, Grigore Stolnicu se răsuci şi el să privească sala în urmă, cu sentimentul că ceva din aceste aplauze i se adresau şi lui, ca unul care se identificase atât de miraculos, de la prima dată, cu toate instrumentele de coarde şi de vânt ale Filarmonicei.

Cu întărită încredere, de auditor acum bine încercat şi predestinat unei apropiate şi totale competinţe, se instală mai vârtos în jâlţ, să asculte partea a doua.

Cunoştea, din textul enciclopediei, legenda pe care se află brodat poemul simfonic. „Către sfârşitul tine-reţii sale, magii spunându-i că steaua-i apune, Iskender străbate Iranul, căutând floarea nemuririi…” Grigore Stolnicu surâse satisfăcut, cu o dinainte aprobare. Se încruntă însă îndată, îndreptându-se de mijloc, contrariat. Nu regăsea nimic. Nu recunoştea nimic. După lunga melodie a vioarelor, başii au rămas singuri, ca în marşul funebru din Eroica lui Beethoven. Enciclopedia nu spunea aşa ceva. Cercetă programul. Scria negru pe alb: „Paul Dukas – Peri!”

Nu el, aşadar, şi nu programul se înşelau, ci în-treaga orchestră.

Tânărul din provincie, cu gâtul strangulat în gulerul prea înalt şi strâmt, îi ghici nedumerirea şi se plecă binevoitor să-i şoptească, eliptic:

— S-a schimbat ieri… Repetiţia generală, Berlioz: Simfonia fantastică. Cererea publicului… A fost anunţată în ziare.

Grigore Stolnicu uită să mulţumească, neplăcut surprins că un individ atât de antipatic părea că înţelege şi simte cu atâta convingere introducerea acestei Simfonii fantastice, despre care el nu ştia nimic şi nici nu auzise vreodată.

„Desigur, se prefac. Snobi dezgustători!”

Tinerii ascultau însă cu sinceră participare, fiindcă toată flecăreala lor necuviincioasă de adineaori nu-i împiedeca să simtă cu toată fiinţa ceea ce Grigore Stolnicu nu apucase să înveţe din Enciclopedia lui nounouţă, în două volume.

Îşi adună toată luarea-aminte. Vioarele îi vorbeau însă într-o limbă cu desăvârşire streină. Înăbuşi un căscat lăcrimos. Închise o clipă ochii şi îi deschise îndată, amintindu-şi ce-ar putea să creadă şi să spună oricine l-ar recunoaşte din sală, pe el, Grigore Stolnicu, savantul grav şi profesorul respectat, moţăind de somn la concerte. Deschise ochii. Flautul anunţa catifelat apariţia iubitei, în ceea ce Berlioz numise „ideea fixă” a Simfoniei…

Grigore Stolnicu văzu altceva.

Înaintea privirei îi căzu pricina tuturor întâmplărilor care aveau să-i cutremure şi să-i răstoarne viaţa.

II.

DÂNSE MACABRE.

În jâlţul din faţa lui Grigore Stolnicu se afla un domn chel, scurt şi gras.

Una din acele chelii totale, perfecte şi lucioase, care oglindesc lumina candelabrelor ca globurile poleite din grădini. Iar pe chelie se plimba o muscă… O muscă, la sfârşitul lui noiembrie, aceasta dovedea o vitalitate excepţională! Desigur, o muscă dezmorţită de căldura încropită a caloriferului.

Musca se plimba pe luciul cheliei, parcurgând-o în linie dreaptă şi în diagonale, în zigzaguri şi în spirale, descriind cercuri şi traversând-o grăbit, ca şi cum şi-ar fi amintit deodată că a uitat ceva în celălalt capăt. S-ar fi spus că se îndărătniceşte să descopere un cât de invizibil cusur acestei sfere perfecte, o imperceptibilă neregularitate ori un anemic fir de păr. Sau poate că dresa un plan parcelat al acestei suprafeţe desăvârşit netede; poate că era purcesă să încheie o minuţioasă măsurătoare, după o metodă inedită şi proprie, de arpentaj.

Domnul gras încercă de câteva ori să curme lipicioasa promenadă, ridicând braţul scurt să alunge insecta.

Apărarea fu stângace şi fără efect.

Mâna nu ajungea până la destinaţie: musca se ridica în linie dreaptă, descria câteva evoluţii de zbor planat, pe urmă revenea descinzând direct pe chelie, hipnotizată de oglinda sferică.

Posesorul cheliei renunţă, filosof, la neizbutitele tentative.

Dar Grigore Stolnicu, el, nu putea renunţa.

Se simţi fascinat de chelia roza şi de intrepridele explorări ale muştei, străbătând în toate direcţiile acest deşert sticlos, fără oaza unui singur smoc de păr. Cu absurd şi concentrat interes, urmări zigzagurile capricioase, aşteptă nelinişţit de câte ori musca se oprea. Nesimţirea domnului

din faţă îl jignea personal, ca o inferioară nesimţire a întregei speţe umane. Cum de poate suporta? O muscă parcurgând cu mersul ei aderent o chelie trebuie să fie cea mai iritantă senzaţie… Şi ălălalt ascultă fără nici un semn de impacientă.

El nu mai ascultă nimic: orchestra, cu toate cele şaizeci de instrumente şi cu „Maestrul” gesticulând din baghetă, nici nu mai există pentru dânsul. E cu totul adunat aci, la chelia hipnotică şi la excursia muştei.

Un îndemn rău, absurd şi bolnav, pe care îl cu-noaşte şi de altă dată, a pus stăpânire pe el. Dacă ce-lălalt nu simte, trebuie să alunge el musca, fiindcă nu circulă numai pe bila luciu-trandafirie a necunoscutu-lui din faţă, ci îi pare că îl gâdilă cu mersul ei mărunt, aci, direct, pe meningea lui Grigore Stolnicu.

Orchestra cânta scena câmpenească: cei doi păstori dialogând din cornul englez şi oboi, în susurul arborilor legănaţi de vânt.

Grigore Stolnicu începu să sufle şi el, uşor, printre buze, aplecându-se şi slobozind asupra dezerticului peisagiu lipsit de vegetaţie din chelia domnului o boare abia simţită, ca un austru primăvăratec.

Musca, alarmată de acest anormal fenomen atmosferic, se opri, cercetând parcă să vadă dacă nu e o simplă părere. Îşi şterse cu două labe mustăţile invizibile. Înaintă câţiva paşi, să constate dacă vântul e de caracter general sau numai local. Se ridică în zbor planat, să verifice până la ce înălţime au putere curenţii, şi ateriză imediat, lămurindu-se că are de-a face numai cu un fenomen parţial.

Celii şi başii orchestrei anunţau apariţia iubitei în mintea îndrăgostitului. Inima i s-a oprit. O presimţire dureroasă i-a sfredelit gândul: „Dacă iubita îl înşală?” Şi totul deveni furtunos şi patetic în strigătul instrumentelor.

Grigore Stolnicu îşi înteţi şi el suflarea, care transformă austrul în început vijelios de crivăţ, păstrând în acelaşi timp aerul cel mai nepăsător din lume, cu ochii întredeschişi şi

cu totul absorbit la melodia păstorului, rămasă acum să suspine singură, fără răspuns.

Domnul chel din faţă se mişcă strângând gulerul hainei mai înalt, pe ceafă. Desigur, protesta lăuntric împotriva acestui Ateneu atât de prost gospodărit, încât lasă curentul uşilor deschise să nenorocească lumea năduşită.

Musca fixase, în sfârşit, un punct care-i părea, din cine ştie ce tainică pricină, demn de o deosebită atenţie.

Sonda cu trompa, pipăind terenul intact, cum fac căutătorii de izvoare, cu varga, când descoperă după magnetismul planetei şuvoaiele subterane de apă. Poate căuta porii nevăzuţi, pe unde broboneşte sudoarea.

Făcea câţiva paşi de-a-ndărătelea, descria un cerc, se înălţa plutind suspendată să privească terenul din ansamblu şi revenea încăpăţânată să ciocănească în acelaşi şi acelaşi punct.

Posesorul cheliei asculta cu absorbită luare-aminte de pătimaş meloman. Câteodată numai mişca toată chelia pe osul craniului, ca o perucă de boscar trasă cu o invizibilă sfoară. Musca nu simţea, cum nu simt pământenii mişcările de rotaţie şi de translaţie ale planetei. Tenace, ciocănea înainte.

Grigore Stolnicu îşi şterse un rând de sudori.

Căută cu deznădejde să gândească la altceva, impunându-şi să ignore existenţa muştei şi existenţa cheliei. Se uită în plafonul roşu şi circular, înflorit cu greoaie ornamente, ca sala de sudaţie a unei băi turceşti. Numără becurile, făcând proba numărătorii de la dreapta la stânga şi invers. Citi cu luare-aminte data de dea-supra scenei: 1888, calculând vârsta Ateneului; citi inscripţiile, rememorând artele şi ştiinţele umane: Fizica, Matematica, Geografia, Muzica, Pictura, Literile…

Cu ochii închişi căută să-şi imagineze cum ar înţelege el episoadele zugrăvite în locul rezervat pentru Marea frescă; începând cu moartea lui Decebal la Sarmizegetusa şi sfârşind cu apoteoza încoronării, la AlbaIulia. Pe urmă îşi

recapitulă toate clădirile cu dom circular, după al căror chip şi asemănare a fost clădit Ateneul: Panteonul lui Agrippa, Castel Sant-Angelo, Mausoleul lui Teodoric cel Mare, Biserica Sfânta Constanţa din Roma.

Cugetul îi rătăcea în cele mai depărtate şi diverse domenii: adânc în timp şi departe, la capătul lumei, în spaţiu; dar ochii reveneau încăpăţânat la musca drăceşte danţându-i sub privire, iar îndemnul rău şi tiranic îl împingea să încerce cele mai nevrednice mijloace pentru a o alunga să-şi caute altă chelie în sala, slavă Domnului, populată cu îndestule chelii, cu a dirijorului în frunte.

Marche au supplice – allegreto nori troppo – intona acum orchestra. Artistul visează că şi-a omorât iubita. E osândit la moarte şi e târât la locul execuţiei.

Paşi mărunţi, ca ai muştei, însoţesc convoiul.

Explozia bruscă a instrumentelor, retezând fluidul suspin de clarinet, evocă ultimul gând al iubitei, brutal întrerupt de cuţitul execuţiei. Neaşteptat, cu o şiretenie lipsită de premeditare, Grigore Stolnicu se prefăcu că strănută. Musca zbură o singură clipă, târâtă de intemperia erupţiei, şi reveni, cu promptitudinea unei santinele care nu-şi părăseşte postul până la moarte.

Domnul absorbit nici nu luă seamă la aceste peripeţii. Grigore Stolnicu îşi aminti o scurtă şi amară povestire a lui Cehov, unde un copist e dat afară din slujbă şi moare, fiindcă a strănutat într-o seară, ireverenţios, la un spectacol, în spatele unui personagiu important.

Se acăţă de această nădejde, silindu-se să-şi aducă aminte unde a citit istoria, când, cum era cartea şi cum se numeau personagiile… Mintea îi refuză orice lumină, într-un negru neant. Ochii reveneau fascinaţi la obsedanta insectă, care trăgea pe globul de fildeş roz nevăzute meridiane, transversale paralele şi poate liniile unor himerice curse de pacheboturi, cum se văd punctate drumurile transatlanticelor pe sferele pământeşti din vitrina companiilor de navigaţie.

Întoarse capul, să-şi distreze privirea la alte epi-soade mai puţin obsedante din sală.

Văzu loja în care se afla femeia în haină verde, ascultând cu bărbia în pumn şi cu ochi angelici; la spatele ei, Gicu, tipul tare; alături, consilierul cu barbă celebră, dezmierdându-şi gânditor somptuoasa podoabă virilă. Vru să reconstituie romanul sau drama, sau comedia acestui întreit grup conjugal: ochii se întoarseră alarmaţi la dansul muştei pe chelie, ca şi cum s-ar fi îngrijorat ca nu cumva să sfârşească înainte de a prinde de veste.

Oftând, se aşternu încruntat, cu toată încordarea voinţei, să asculte… Visul unei nopţi de Sabat, cânta de astă dată orchestra. Artistul se crede într-o horă de strigoi, înconjurat de năluci înfiorătoare şi de hidoşi monştri, adunaţi să dănţuiască la înmormântarea lui. Instrumentele se întreceau în bizare sunete stridente: la ţipete îndepărtate răspund alte ţipete de aproape. Grigore Stolnicul îşi alese din toată estrada un personagiu şi un instrument, care să-i ţintuiască luareaaminte bolnavă, substituindu-se infamei gâze şi hipnoticei chelii.

O clipă crezu că a găsit.

În stânga şi în fundul scenei, contrabasul îi apăru demn de toată atenţiunea.

Îl ţinea înşfăcat de gât un personagiu înalt, grav şi cu barbă, mândru de instrument şi mândru de rolul său. Când nu cânta, părea tot atât de fălos ca un australian din ţinuturile hiperboreene, pozând înaintea unui aparat fotografic alături de un instrument bizar şi monstruos, poate capcană de vânătoare, poate instrument muzical, poate cutie misterioasă de vrăji, poate unealtă de supliciu, poate sicriu, poate un idol…

Deodată se apropia un pas. Strângea mai zdravăn gâtui cutiei sonore de lemn, s-o asfixieze. Trăgea cu arcuşul câteva mârâituri joase, ca o borboroseală de înecat, reteza un sunet, înăbuşindu-l pe strună, şi imediat, după ce sfârşea, rezemat într-un picior, în neclintire de statuie,

privea triumfător sala, cu o superbie demnă de un mai nobil rol.

Ochii iui Grigore Stolnicu însă, reci la acest vesel şi atrăgător spectacol, se întorceau irezistibil la muscă şi la chelie.

Strigoii dănţuiau urlând mai desfrânat. Iubita apare la orgia valpurgică şi e întâmpinată cu chiote dezmă-ţate: melodia ei suavă şi-a pierdut nobleţea austeră, e acum un joc trivial şi grotesc. Toată orchestra pare molipsită de frenezia rea şi deşănţată, toate instrumentele urlă şi chicotesc infernal; iar musca de pe chelie, ca şi cum ar întrupa în minuscula ei făptură tot clocotul acesta nebunesc, sare, horeşte, se învârte, ţupăie şi bate din pinteni pe luciul sticlos.

Grigore Stolnicu simte un gând stupid invadându-l. Să ridice palma uşor, uite aşa, uşor, şi plisc! Să turtească musca jucăuşă, curmându-i bezmeticul sabat…

Îşi şterse fruntea, cu batista mototolită de sudoare. Ca din greşeală, cercă un vicleşug: mişcându-se din loc, atinse cu programul chelia, alungând musca o clipă şi cerându-şi politicos iertare.

Domnul se răsuci pe jumătate, plescăind un „Ţî-ţî” impacientat. Tânărul vecin, cu obrazul punctat de coşuri, îl privi curios şi nedumerit. Gulerul lui Grigore Stolnicu deveni leoarcă de năduşeală, să-l stoarcă.

Ştia acum că nu va mai scăpa decât fugind. Îşi încleştă amândouă mâinile de braţele fotoliului, cu ochii lărgiţi la sabatul muştei, cu toată voinţa deznădăjduit încordată, să nu dea ascultare îndemnului perfid: „Uite aşa! Uşor, ridic palma uşor de tot, uşurel, şi pe urmă, fulgerător: plişchi!”

Nebunească orgie a orchestrei şi năucul dans al muştei atingeau acum paroxismul. În stridenta întrecere de chiote se amestecau dangăte funebre de clopot, parodia de Dies irae se împletea cu hora de strigoi, toate alămurile, coardele, tobele, talgerile, dezlănţuite, umpleau sala de

toate răcnetele iadului şi se concentrau în măruntul joc pe loc al gâzei demonice.

În ignoranţa sa totală întru cele ale muzicei, Grigore Stolnicu nu ştia când se va sfârşi Simfonia…, să-i sfârşească şi lui supliciul. Încă zece minute? Cinci? O! De-ar rezista să nu ridice palma uşor, uite aşa, uşoruşurel, şi repede, plişchi! Să curme chindia muştei!

Nu aşteptă nici zece minute, nici cinci. Cu înfăţişare suferindă şi neţinând seamă de toate ţâstâiturile scandalizate, îşi făcu loc, ridicând tot şirul publicului din bancă, şi o zbughi spre ieşire, la aer şi la libertate.

III.

CHORAL.

Cu mâna rezemată de perete, încălţându-şi galoşii la garderobă, simţi cum îl scutură frigul culoarelor glaciale prin cămaşa ud lipită de trup.

Nu aşteptă restul, lăsând mărinimos bancnota întreagă, şi călcă duşmănos, cu gulerul blănii ridicat, pe scări, în noaptea rece şi pură.

Ningea.

Cea dintâi ninsoare din acest an. Când intrase în sală, abia fulguiau câteva steluţe singuratice şi timide. Acum se aşternuse pe iarnă deplină.

Sub picioare, zăpada se strivea moale şi mătăsoasă. În vitrinele luminate, fulgii jucau festiv, ca o ninsoare artificială, de teatru.

Femeile înfăşurate în blănuri scumpe şi calde chicoteau sonor, întinzând mâinile smulse din mănuşi să culeagă stelele cristaline şi albe, îşi ofereau obrajii să simtă acăţându-se fulgii în gene, vorbeau vesel şi bucuros, cum fac totdeauna orăşenii la prima ninsoare.

Grigore Stolnicu păşea în această generală îmbucurare, a firii şi a oamenilor, încruntat şi deznădăjduit.

El ştia ce însemnase aceasta, iar sufletul îi era amar.

Porni spre Şosea. Mişcare! Îi trebuia mişcare. Şi, grăbind paşii, fugea de el.

„A treia oară! Aceasta mi se întâmplă a treia oară!” gemu, scuturat de frigul care-i îngheţa cămaşa udă, sub blană.

Într-adevăr, aceasta i se întâmplă a treia oară, în doi ani.

Ceva necunoscut, insinuant, rău şi inexplicabil, se strecura în viaţa lui simplă, rectilinie şi lipsită până atunci de orice mister şi orice surprize.

Era om tare, stăpân pe el, măsurat în fiecare act, când o imperceptibilă sminteală a mecanismului precis îl alarma acum pentru a treia oară, făcându-l să se aplece cu spaimă deasupra unei genune, atras afund, irezistibil. Nu se recunoştea. Nu-şi explica. El, care îşi explică totul şi nu întâmpinase în viaţă-i nici o turburare şi nici un obstacol.

Căci era un rar şi mândru exemplar omenesc Gri-gore Stolnicu, „acest fiu al operei sale, glorie a învăţământului şi ştiinţei româneşti”, cum îl numea cu drept cuvânt un anuar universitar sub fotografia în ţapănă ţinută de gală, cu tot şiragul de decoraţii făcând zaimf multicolor deasupra inimei lui uscate şi reci, de cărturar.

Totul fusese socotit în existenţa aceasta: totul prevenea, înlăturând cu ani înainte cea mai neînsemnată stavilă care i-ar fi întârziat înălţarea metodică. Grigore Ionescu-Stolniceni fusese semnătura lui de student sârguincios sub primele articole de filologie, Grigore Ionescu-Stolnicu devenise semnătura mai târziu, în anii doctoratului, ca pe urmă să se prefacă în Grigore Ion Stolnicu şi, în sfârşit, în decretul catedrei definitive să rămână Grigore Stolnicu, simplu, spre a se deosebi pentru totdeauna de liota Ioneştilor anonimi, mediocri şi obscuri, din această ţară abundând în prea mulţi Ioneşti.

Dar chiar numai banal şi comun Grigore Ionescu de-ar fi rămas, şi tot s-ar fi aflat astăzi înaintea tuturor, distanţându-i de-o poştă, într-o carieră care i-ar fi înnobilat numele, cum a onorat universitatea şi şti-inţa românească. Studiile lui sunt citate în cursurile savanţilor; prelegerile lui sunt populate întotdeauna până la ultimul loc din amfiteatru; autoritatea lui a crescut în fiecare an, şi

deodată, neaşteptat, în calea deschizându-se neted întinsă până la sfârşitul vieţii şi carierei, firul acesta subţire şi roşu, care-i joacă nălu-ciri pe dinaintea ochilor şi îl atrage în cele mai bezmetice ispite…

IV.

RONDO CAPRICIOSO.

Întâia oară a fost acum doi ani când Grigore Stolnicu s-a mutat în casa cea nouă, încăpătoare şi monumentală, ca să corespundă înaltei situaţii.

Tot atunci îşi primenise şi mobila salonului.

Era o mobilă minunată, sobră, într-un stil unitar şi sever, cum comandase după îndelungă chibzuială din catalogul Expoziţiei decorative, din acel an, la Paris. Alesese în cea mai bună înţelegere cu nevasta: amândoi aveau drept să se simtă deopotrivă de orgo-lioşi că atât de repede şi de iscusit ştiuseră să se acomodeze cu ritmul veacului, în vreme ce la ceilalţi co-legi de facultate interiorul caselor dovedeşte o jalnică lipsă de gust şi o atât de sărăcăcioasă şi mucegăită fantezie. Ca la decan, bunăoară, unde camera de primire e mai urâcioasă decât o cancelarie de arendaş.

Iar în mijlocul acestei desăvârşite înţelegeri, când totul era orânduit, nemotivat, Amelia, cu toate discu-ţiile şi argumentele lui, se încăpăţinase să păstreze oglinda veneţiană, moştenită de la bunici.

E drept, una din cele mai frumoase oglinzi veneţiene care au ieşit vreodată din fabrica de la Murano. Uriaşă, ornată cu împletituri străvezii de sticlă şi cu albastre, verzi şi purpurii caboşoane, împodobită cu trei mănunchiuri de sfeşnic de câte trei braţe fiecare, dar cu desăvârşire nelalocul ei, în armonia strictă şi simplu geometrică a salonului.

Discuţia s-a înveninat până la cele mai grele cuvinte şi imputări. Cea dintâi, în zece ani. Îl surprindea mai cu seamă încăpăţinarea ne justificată, orbească şi neclintită a Ameliei, îndeobşte docilă şi cu temperament de moluscă.

Trei zile nu şi-au vorbit, aşezându-se muţi şi ostili, unul în faţa altuia, la masă, ocolindu-şi privirile, adresându-se prin intermediul slugilor: „Întreabă pe domnul dacă serveşte cafea!” „Vezi dacă coniţa iese astăzi în oraş!”

Dar la sfârşit, tot voinţa femeii a biruit.

Oglinda a rămas, pretenţioasă, şi întortocheată, să anuleze stilul net şi atât de modern al salonului de primire, tronând în mijlocul peretelui, demodată, agresivă şi ridicolă.

Grigore Stolnicu evita să mai intre în salon, îi părea că oglinda rânjeşte, făcându-i în ciudă, şi că tustrele sfeşnicele de sticlă, cu ale lor câte trei braţe, încep crăceşte să-i dea cu tifla.

Se silea să n-o vadă când trecea din întâmplare. Se aşeza cu spatele când primea mosafiri, să n-o aibă sub privire. Dar abia păşea pragul şi nu-şi mai putea desprinde ochii; iar când stătea cu spatele la dânsa, avea impresia că-l strâmbă pe dindos, că-i deformează fie-care gest, că-i parodiază solemnitatea profesorală, tăindu-i toată pofta de vorbă şi silindu-l să ia o înfăţişare atât de preocupată, încât mosafirii se ridicau să plece, crezând că-l reţin de la cine ştie ce grabnice afaceri sau că e abătut, din cine ştie ce neplăceri.

Până când, într-o după-amiază, la birou, în mijlocul lucrului, prezenţa oglinzii în încăperea de alături i s-a părut deodată atât de monstruoasă şi de imposibilă, că n-a rezistat îndemnului să meargă în prag şi s-o mai privească o dată.

Era o mare linişte în toată casa.

După-amiază deşartă de duminecă.

Amelia lipsea; lipsea şi fata din casă. În tăcerea nefirească, oglinda se lăfăia arogantă pe întreg jumătatele de perete, iar cele trei sfeşnice cu câte trei braţe îi trimiteau de trei ori câte trei tifle neruşinate.

Ca şi adineaori, fruntea i s-a scăldat în sudoare, înaintea ochilor jucau numai cele trei sfeşnice de sticlă răsucită, gesticulând scălâmbăiat.

S-a întors şi a luat bastonul din antret, s-a apropiat ocolit ca la pândă şi, cu sete, a lovit de două ori, în plin, drept în mijlocul lacului imobil de lumină.

La întâia lovitură, oglinda a rezistat. Era doar de cel mai durabil şi mai garantat cristal! Dar la a doua izbitură, o stea neagră şi uriaşă a plesnit raze inegale de la mijloc spre lături, şi o ţandără i-a zburat la picioare.

Liniştit şi eliberat de tortură, a închis uşa, a pus bastonul la un loc şi a lucrat cu spor, până ce s-a făcut întuneric în birou. Pe urmă a ieşit la plimbare; era, ca niciodată, bine dispus; s-a trezit fredonând, el, care n-avusese niciodată ureche muzicală şi nu izbutise să înveţe până la sfârşit o cât de banală arie.

Când s-a întors acasă, scandalul era în toi. Toată vina cădea, fireşte, pe fata din casă, care făcuse dimineaţa curăţenie. Desigur, scăpase peria de măturat păianjenii ori altceva.

Nici o clipă, Amelia nu şi-a închipuit că adevăratul vinovat s-ar putea să fie el, care fuma, atât de calm şi tăcut, ţigarea, Nici atunci când, după ce-a sfârşit de plâns, cu ochii roşii, i-a spus cu mustrare:

— Ei, acum, Grigorel, eşti satisfăcut. Ai scăpat de oglinda care-ţi stătea pe suflet!

Nu ştia, Amelia, cât de adevărat vorbise!

Pe fata din casă au dat-o afară. Mai ales că în dezvinovăţirile ei deznădăjduite, năpăstuita, epuizând toate argumentele, ajunsese la ameninţări neobrăzate şi fără sens.

V.

ANDANTE, MA NON TROPPO.

A doua oară a fost întâmplarea cu telefonul.

Tot atât de absurdă şi înfigându-se tot atât de neaşteptat, să-l tortureze până ce şi-a găsit singur eliberare.

Lua masa la un restaurant cu un fost coleg de şcoală, acum inginer, pe undeva, pe Valea Prahovei. Inginerul nu era singur; îşi adusese încă trei confraţi, prieteni, mai

tineri. Trei indivizi din neamul vorbăreţ şi zeflemist, pe care el nu s-a învăţat încă să-i sufere.

Unul, cu deosebire, îi zgâriase nervii cu hohotul izbucnind chicotit, ca un copil care se gâdilă. Era roşcat, cu pistrui şi cu nasul în sus, adulmecând parcă aerul să vadă de unde ar putea culege un motiv de giumbuşlucuri.

Imita foştii profesori, directorul societăţii petrolifere unde lucra, actorii şi diferite personagii politice. Le strâmba glasul şi le parodia gesturile. Ceilalţi făceau un haz nemaipomenit şi păreau mândri grozav de un asemenea camarad.

Când tăcea, se întreceau să-i aducă aminte:

— Matache, te rog… L-ai uitat pe Iohn Brambury, când vine în inspecţie.

Matache îşi punea ochelarii pe vârful nasului, pufăia nemulţumit în dreapta şi în stânga, pe nări, vorbea răs-tit, gutural, sacadat, ca Iohn Brambury, în inspecţie.

Pe urmă, către sfârşitul mesei, încălziţi de vin, începuseră să povestească diferite farse, cu mai mult ori mai puţin duh, din anii de politehnică. El asculta distrat şi oarecum dispreţuitor.

De altfel, era sigur că îndată ce se vor despărţi, spre înveselirea amicilor, Matache are să-l imite, cum stă sever, cum mănâncă şi cum tace, cum ţine furculiţa şi cum deşartă paharul. Dar puţin îi păsa.

În aceste amintiri din juneţea şcolară, tot Matache, cel roşu şi pistruiat, juca rolul de căpetenie. El iscodise toate şi tot el le povestea, cu o modestie inocentă, din care scotea cele mai irezistibile efecte de râs.

Camarazii îi dădeau ghes când părea că a sărit un capitol din repertoriu.

— Dar aia, Matache?… Aia cu telefonul? E formidabilă. Zi-o tu…

— Teroarea telefonului…”? E bună! Recunoscu cu modestie Matache. Aia spun şi eu c-a fost bună.

Şi povesti „Teroarea telefonului”.

Era o născocire prostească şi de-o scandaloasă lipsă de gust.

Alegeau din cartea de telefon un personagiu; de obicei, unul antipatic, grav şi cât mai ocupat. Avocaţi, medici celebri, oameni politici.

Chemau numărul. Dacă la telefon răspundea servitoarea ori secretarul, rugau politicos să se prezinte chiar victima la receptor, fiindcă aveau o comunicare personală. Pe urmă, când glasul întreba cu nevinovăţie, după o scurtă introducere, se năpusteau cu o ploaie de cuvinte injurioase, frânturi de versuri, nume înşirate incoherent, ca un monolog absurd de nebun.

Până când victima trântea telefonul.

A doua zi începea altul, din altă parte, chemând întotdeauna acelaşi număr.

În mijlocul mesei, la restaurant şi la cafenea, unul din cei trei se ridica amintindu-şi că şi-au cam neglijat în ziua aceea victima; dădea fuga la cabina telefonică, îşi debita monologul şi se întorcea pe urmă să-şi vadă liniştit de treburi.

Teroarea aceasta scosese din sărite câţiva nenorociţi. Cu deosebire un dentist, faimos pe vremuri.

Îl chemau: „Alo! D-rul Fuchs? Domnule doctor, v-aş ruga dacă aveţi cinci minute… Alo? Ascultaţi…?”

Omul asculta atent, crezând că are de-a face cu un client care cere o oră de consultaţie.

Şi atunci începea monologul dobitocesc, înşirând tot soiul de nerozii, cum Matache improvizã o mustră: „Cinci căţei de usturoi turbaţi m-au muşcat aseară de măseaua de minte, însă Ghiţă Berbecu a fugit pe sârma de telefon strigând: „Săriţi, oameni buni, că briciului meu i-a crescut barbă! Dar ce barbă-bărbărie, care stă în colivie, pe o stâncă neagră, într-un vechi castel, te-am aşteptat, tu însă nu-uuu, tu însă nuu-uu…!„„

Toate rostite volubil, ca să nu îngăduie nici o întrerupere. Celălalt trântea telefonul, înjurând. Şi îşi înjura acum şi

clienţii cei adevăraţi, care-l chemau fără nici o intenţie şugubaţă, fiindcă bietul dentist era sigur că toată introducerea nu era decât un vicleşug perfid al misterioşilor conspiratori, ca să-l reţină cu pâlnia în ureche până începe ţicnită lor persecuţie.

Lumea scornise că dentistul a înnebunit; clienţii au început să-l părăsească; nenorocitul slăbise, nu-şi mai rădea barba, îi tremurau mâinele; când auzea clopoţelul telefonului, strângea pumnii, amenințând şi spumegând.

Aceste toate le povestea Matache, cel roşu şi pistruiat, cu o ipocrită şi neruşinată modestie, spre înveselirea celorlalţi doi comparşi, strâmbându-se de râs, ştergându-şi lacrimile şi exclamând…

— Teribil Matache ăsta!… Unic. Zi, Matache, cum făcea doctorul Fuchs când îl chema vreo clientă adevărată la telefon?

Matache, rotunjind din pumn o pâlnie imaginară de telefon, se oţăra ca doctorul Fuchs, înjurând şi stropşindu-se cu cele mai comice schime.

Grigore Stolnicu ascultase cu scârbă, cum ascultase adineaori cei doi vecini flecari de bancă. La masa de alături, un individ mânca hulpav şi clefăind o coşcogea porţie de varză. Mirosul gras şi sleit de varză îi mărise dezgustul acelei seri pierdute în atât de nefolositoare şi trivială companie.

Până a doua zi uitase.

Pe fostul coleg nu l-a mai întâlnit niciodată.

Dar după o lună, într-o dimineaţă, când lucra la birou şi orânduia o cutie de fişe, deodată, fără pricină, s-a simţit neliniştit şi a ridicat ochii. Telefonul îi atră-gea privirea, parcă atunci îi observa întâia oară pre-zenţa.

Telefonul şi amintirea neobrăzatei născociri.

Prin fereastra deschisă, de la subsolul casei din faţă, năvălea un miros triumfal de varză prăjită. Un miros care trebuie să fi inundat toată strada, tot cartierul, jumătate de oraş.

A închis fereastra, a vrut să lucreze înainte şi n-a mai fost în stare. S-a mutat în altă cameră, să citească. A revenit. Mirosul verzei stăruia, cum stăruia şi gândul nebunesc şi rău: „Ce-ar fi dacă şi el?… Ce absurd! El, om serios, profesor universitar, savantul cu reputaţia trecută de frontieră…!”

A ieşit din casă. S-a plimbat. După-amiază, la cursuri, era indispus. A vorbit de mântuială, fără convingere, preocupat. Seara, când s-a aşezat înaintea biroului, telefonul i-a ţintuit din nou privirea, imperios… A întins mâna, a retras-o îndărăt, ca un om cinstit care luptă întâia dată cu ispita furtului. O săptămână a rezistat.

Până când, ca să se elibereze, a deschis cartea telefonică şi a ales un număr. A chemat politicos, dar emoţionat, cum nu fusese în viaţă vreodată. I-a răspuns un glas amabil:

— Da! Aci! Ce poftiţi, vă rog?

Grigore Stolnicu nu avea pregătirea, experienţa şi imaginaţia celor trei inchizitori ai „teroarei telefonice”. De aceea, în primul moment, luat din scurt, n-a ştiut ce să spună şi s-a bâlbâit.

Pe urmă, repede, într-o subită inspiraţie, şi-a arun-cat ochii pe manualul care se afla deschis în faţă şi a citit pe nerăsuflate un aliniat: „RoM. Urdă, cum se vede din termenii romanici şi din senzurile de zer, jintiţă, cu care a pătruns în unele limbi slave, duce la un prototip în sensul primitiv de materie zeroasă… Derivatul ar corespunde ca sens lui seraceum. Din punct de vedere formal, trebuie să vedem sau un schimb de sufix, cu laT. Idus, întrucât în laT. Vulg. Nu ar exista ceva analog, sau şi cu păstrarea sufixului grecesc, dar cu schimbare de accent…”

— Ce voiţi, domnule? Ce înseamnă? Îşi pierdu răbdarea necunoscutul din celălalt capăt al sârmei. Aţi greşit, aci e numărul…

Receptorul ţăcăni, trântit de o mână enervată la capătul firului, şi Grigore Stolnicu rămase cu pâlnia de ebonită sfârâind în urechi, ca o tavă de varză călită la foc.

Dar nu mai voia nimic, nici nu greşise numărul.

Se răcorise de chinuitoarea prigoană. Însă cu ce umilitor şi dezgustător preţ!

A doua zi a trecut prin faţa casei cu adresa din car-tea telefonică. A aşteptat, pândind ca un poliţist stângaci, până ce a ieşit un domn bătrân, mic la statură, îngrijit îmbrăcat, miop şi purtând umbrelă neagră, subsuoară. Mergea mărunt pe lângă ziduri. Se opri să se uite cu dezaprobare la doi copii care întărâtau un câine-lup printre zăbrele. La colţul străzii strecură discret o pomană orbului cu ochii de albuş coagulat.

Ghici astfel, fără să-l cunoască şi fără să afle de la nimeni, după simpla înfăţişare, că trebuie să fie un moşnegel simpatic, politicos şi de treabă. Un rentier ori un pensionar, care face bucuria nepoţilor aducându-le cadouri în buzunarul pardesiului sau care îşi va lăsa averea unei instituţii filantropice.

Aceasta era „victima lui”, şi fu încă mai umilit de concretizarea acestei nevinovate victime.

Dar a lucrat după aceea cu spor. În toamnă a tipărit al doilea şi ultimul tom din studiul său capital: Verbele derivate cu sufixul în „inire” şi postverbalele lor. După care a fost ales, cu unanim entuziasm, membru al Academiei.

De atunci, nimic nu-i mai zdruncinase existenţa cuminte, orânduită, sârguincioasă şi respectabilă. Tre-cea prin salon fără nici o tresărire.

Peretele văduv de oglinda veneţiană, urcată în pod, nu-i aducea nici o mustrare. Telefonul nu-l ispitea cu nici o nebunească iscodire.

Totul era tihnit, ca în viaţa prosperă şi fericită a unei ţări fără istorie. Şi crac! Întâmplarea din astăseară. Nu mai are nici o îndoială că, dacă mai întârzia un singur minut, nu şi-ar fi putut stăpâni pornirea să ridice palma uşor, uite aşa, uşurel, şi plisc…!

VI.

SIMFONIA DOMESTICA.

Grigore Stolnicu simţea încă în palma făcută pumn în fundul buzunarului furnicarea îndemnului rău.

Îşi descheie blana şi abia acum îşi dădu seamă unde se află.

Ajunsese aproape de capătul Şoselei, dincolo de Arcul de Triumf. Ninsoarea era aci de-o puritate mai nepământeană. Teii întindeau braţe albe, de uriaşi madrepori cristalizaţi. Maşini singuratice săgetau mute pe şoseaua capitonată. În evantaliul de lumină cretoasă al farurilor, fulgii se învolburau potopind nesfârşit.

Şi totul era alb, alb, alb.

Nefiresc de odihnitor, pur şi alb.

Altădată, această primă ninsoare îl smulgea şi pe dânsul din gravitatea de totdeauna. Acum rătăcea ca un tâlhar, fără adăpost, urmărit de toate poliţiile din lume şi halucinat de înfiorătoarele remuşcări ale cugetului.

Îşi scoase pălăria, lăsându-şi fruntea rece sărutată de fulgi. Câţiva cristali i se topiră răcoros pe obraz, pe gene, în mustăţi. Avu senzaţia de copil, când fugea din casă, să strângă în pumn cea dintâi granată de omăt. Această amintire a vârstei fără de grijă îi aduse un început de liniştire. „Am să văd zilele acestea un medic”, îşi spuse şi îndată cântări în minte calităţile specialiştilor pe care ar putea să-i consulte, hotărându-se pentru cel mai ilustru.

Căută un taximetru, să-l ducă acasă. Niciunul nu era liber. Claxoanele îşi răspundeau sonore şi bucu-roase în cernerea albă. În dosul geamurilor luminate, pasagerii priveau aplecaţi la spectacolul înviorător de afară. Se urcă în tramvaiul de la Bufet.

Un tramvai nou, proaspăt vopsit, mirosind a ulei şi purtând pe geamuri placarde colorate de reclame: un automobil pe un vârf de munte cu şoseaua în serpentină; o spălătoreasă care întrebuinţează un săpun faimos, încât surâde încântată ca şi cum cu acest săpun îndeletnicirea de spălătoreasă ar fi devenit magic cea mai graţioasă meserie din lume; tocuri de cauciuc; „Fii frumoasă prin săpunul Elida”. Tramvaiul

era gol; numai conductorul, o bătrână ghemuită într-un şal negru, ascunzându-şi sub fustă picioarele în ghete bărbăteşti, uriaşe, cârpite şi ude, un copil cu nasul roşu, cât un sfârc, şi o muscă, da, o muscă, o a doua muscă, abia mai supravieţuind acestui început de iarnă, amorţită, abia mişcând muribundă aripile. Grigore Stolnicu avea toată libertatea acum să-şi descarce neobservat înciudarea. Să ridice mâna încet, uşor, uşurel, şi plisc!

Dar agonia muştei amorţite îl scârbi. Nu avea nici un haz. Nu prezintă nici un interes.

Privi pe fereastră, afară, perindarea străzilor care, în vestmântul teatral şi alb, luau înfăţişări necunoscute şi ireale, de stranie capitală septentrională. Un timp fu departe de tot, aproape de cercul polar. În capitala scandinavă, unde la un congres de filologie trăise o săptămână unică, printre oamenii înfăşuraţi în blăni gigante, femei în pantaloni de sport, lunecând şerpuit pe schiurile paralele, sănii bizare, înguste şi înalte, apărând şi dispărând în argintia clinchetire a zurgălăi-lor, pini negri, scuturându-şi pale groase de zăpadă… Acolo, preşedintele congresului îi pomenise numele cu generoase elogii şi o gazetă îi publicase fotografia, numărându-l printre cei mai valoroşi savanţi ai Europei. Totul îl încântase şi tot fusese prilej de mulţumire.

La staţia de tramvai coborî readus la realitate, ca un emigrant fraudulos debarcat la cel dintâi port, unde nu-i rămânea decât să se descurce singur.

Acasă intră în vârful picioarelor, lipind uşa cu luareaminte, trecând mai întâi în camera fetiţei.

Copila dormea în căruciorul-leagăn, cu mâinile grăsulii ridicate deasupra capului. Când se plecă să o sărute, zâmbi prin somn, dezvelind gingiile roze, fără dinţi.

Doica, somnoroasă, se ridică într-un cot şi căzu la loc, toropită de căldura greoaie.

Cum putea fi oare turburată atâta linişte, curmată această viaţă care-i încununa munca lui eroică, numai fiindcă-i

mijeau din când în când nişte îndemnuri necugetate, absurde, dar, oricum, inofensive?

„Mâine mă duc la medic!” hotărî Grigore Stolnicu.

Amelia nu dormea. Îl aştepta citind, cu lampa învelită în capuşon albastru la căpătâi.

Îi depuse pe frunte sărutul conjugal:

— A fost interesant concertul? Întrebă lăsând cartea pe piept şi privindu-l cu braţul răsfrânt sub cap.

— Mnda!… Un program foarte variat… Răspunse fără entuziasm Grigore Stolnicu, începând să se dezbrace.

Amelia zări blana aruncată pe scaun, înstelată de fulgii care se topeau.

— Ninge? Ce bucuroasă sunt că ninge! Mâine o să ies numaidecât din casă. Îmi ajunge o săptămână!…

De-o săptămână nu călcase pragul afară, deşertând tot soiul de sticle cu siropuri, elixire şi înghiţind tot soiul de prafuri. Doctorul îi recomandase încă de anul trecut să petreacă iarna în Italia, dar au fost nevoiţi să renunţe.

Nici Grigore Stolnicu nu putea lăsa cursurile; nici fetiţa de leagăn nu puteau s-o târască după dânşii.

— Ţi-a fost mai bine? Vorbi Griigore Stolnicu, dezbumbiindu-şi bretelele şi venind să-i pună mâna pe frunte. Ţî-ţî! Tot ai febră! Constată nemulţumit, ca şi cum bolnava era de vină.

— O! Foarte puţină… Se disculpă vinovata. Treizeci şi şapte şi două linii. Cu trei linii mai jos decât ieri.

Amelia îşi dădu părul despletit de pe frunte; părul ei, care era bogat şi blond, de o culoare caldă şi grea, poate singura frumuseţe în făptura decolorată, anemică şi bolnăvicioasă. Avea poftă de vorbă după atâtea zile de schimnicie.

— Am citit tocmai adineaori în Rampa! Spuse. S-a schimbat programul concertului. Acum îmi pare rău că n-am mers. De când voiam să mai aud încă o dată Simfonia fantastică! Ţi-a plăcut, Grigorel?

Grigore Stolnicu se oţărî amintindu-şi cum a ascul-tat el Simfonia fantastică.

— Un fleac! O stupizenie! Decise cu severitate, descălţându-şi ghetele şi lepădându-le pe covor.

— Cum o stupizenie, dragă Grigorel? Poate au cântat-o prost. N-a fost repetată îndestul? Se miră Amelia cu mare interes.

Grigore Stolnicu nu ţinu să explice de ce nu i-a plăcut lui Simfonia fantastică. Se vârî în aşternut, se întoarse cu spatele la lumină şi, înfundându-şi capul în perne, închise ochii mormăind:

— Scuză-mă, Amelie… Mă doare capul. Noapte bună!

Femeia mai vru să spună ceva. Se răzgândi. Deschise cartea cu un oftat uşor şi reluă lectura întreruptă.

VII.

VARIATIONS SUR UN THČME ROCOCO.

Doctorul depuse cartea de vizită pe călimară. Se ridică în picioare, să primească aşa cum se cuvine, cu toate onorurile, un client excepţional.

Grigore Stolnicu fu mirat că un savant cu atâta faimă, un confrate întru celebritate, arată atât de puţin la trup: o adevărată stârpitură.

— Luaţi loc! Îl pofti medicul, oferindu-i un fotoliu american, imens, elastic şi confortabil, ca un jâlţ de bancher.

Apoi, ca să arate că nu-l socoate ca pe-un oricine, se aşează şi el în faţă, scufundându-se în alt fotoliu, cum s-ar afla doi prieteni, în vizită.

— Nu întreb cărui fapt îi datoresc plăcerea acestei vizite! Vorbi piţigăiat şi surâzând cu o dezagreabilă sclipire de ironie în ochii mici şi vii, care şi începuseră să-şi cântărească pacientul. Din nefericire, nimeni nu mă vizitează de plăcere.

— Exact! Aprobă Grigore Stolnicu, privindu-l de sus în jos, căci rămânea înalt şi voinic chiar între braţele jâlţului care-i înghiţise.

Şi povesti metodic, cu minuţiozitate de cărturar şi de profesor, toate întâmplările din ultima vreme, stăruind

asupra celei de aseară.

Medicul-pitic asculta cu acelaşi surâs de aprobare, dând din cap la fiecare episod, de s-ar fi spus că ştia dinainte tot ce trebuia să urmeze şi s-ar fi mirat grozav să se fi petrecut lucrurile altfel.

Împreunase palmele, cum fac copiii la rugăciunea de seară. Dar se vedea îndată că nu pune nici o cucernicie în acest gest. Îşi juca degetele ascultând, împreunându-le şi despărţindu-le pe rând, privindu-şi unghiile şi suflând asupra lor, părând foarte preocupat numai de acest tip agasant, ca deodată, pe furiş, să arunce o uitătură piezişă şi muşcătoare, pe sub sprincene, povestitorului.

Grigore Stolnicu observă că medicul are ochii mici, cenuşii, foarte mobili şi foarte apropiaţi de rădăcina nasului, ca ochii de maimuţă.

Uitătura era neomenesc de crudă, scormonitoare şi vicleană.

— Aveţi ultimul buletin de analiză? Întrebă brusc şi autoritar când Grigore Stolnicu sfârşi.

— Ce buletin? Nu înţeleg.

— Analiza sângelui. Orice om civilizat trebuie să-şi facă o dată pe an analiza sângelui şi a urinei! Declară sever medicul, stăpânindu-se încă să fie îndestul de politicos, fiindcă faţă de alţi clienţi, de rând, această observaţie era enunţată mai agresiv.

Grigore Stolnicu mărturisi că nu s-a gândit niciodată să-şi facă asemenea analiză. A fost întotdeauna sănătos, nu s-a plâns de nimic, n-a stat în pat nici o singură zi de când era în şcoală.

— Am un copil. O fetiţă. E sănătoasă şi robustă.

— Aceasta nu înseamnă nimic! Hotărî enigmatic medicul. Câţi ani are copila?

— Abia a împlinit un an. Un an, două luni şi trei zile, ca să fiu exact.

— Şi de câţi ani sunteţi însurat?

— De doisprezece ani. E primul copil. Adevărat, un fruct cam târziu al căsniciei! Surâse, aproape scuzându-se, Grigore Stolnicu.

Medicul ridică din sprincene, arătându-se cu totul satisfăcut că amănuntele clientului îi confirmă o părere dinainte făcută.

— Tocmai ceea ce spuneam! Pentru tată, existenţa unui copil şi sănătatea unui copil nu înseamnă nici un indiciu. Pentru mamă, e cu totul altceva…

Grigore Stolnicu nu căută să pătrundă senzul enigmatic al acestor sentinţe. Aştepta îngrijorat continuarea interogatoriului.

Medicul se uita în vârful degetelor, apropiindu-le de buze în gestul lor de rugăciune, şi întrebă, fără să ridice ochii:

— De ce-au suferit şi de ce-au murit părinţii dumitale?

Grigore Stolnicu afirmă că şi părinţii lui au fost sănătoşi, până la sfârşitul vieţii. Mama i-a murit la cincizeci de ani de pneumonie. Tatăl, mai târziu, acum doi ani. N-ar şti să spună exact de ce. Era bătrân, peste şaptezeci de ani. Niciodată, niciunul n-au dat semne de vreo curiozitate, de nervozitate.

— Şi bunicii? Unchii? Sora şi fratele tatălui şi ma-mei? Ereditatea nu merge întotdeauna în linie directă.

Grigore Stolnicu îşi aduse într-adevăr aminte că unchii şi mătuşile, atât de pe tată, cât şi de pe mamă, au arătat oarecare ciudăţenii, iar unii au dus o viaţă îndestul de dezordonată. O mătuşă a fugit la cincisprezece ani, fără urmă. Un unchi era alcoolic şi a murit în azil. Altă mătuşă a fost trei ani nebună: se dezbrăca în piele şi se arăta la fereastră, făcând gesturi obscene trecătorilor. Un unchi era orb din naştere. Şi unul a fost toată viaţa cam sărac cu duhul; n-a fost capabil să înveţe alfabetul… Niciodată nu s-a gândit că poate fi vreo legătură între aceşti oameni şi dânsul; cum nici nu şi-a dat socoteala că familia lui are un cazier atât de încărcat. De altfel, de familia lui s-a desprins

de mic. Erau oameni modeşti. Neam de funcţionari. El s-a ridicat numai prin el.

— Munciţi şi astăzi mult, nu este asa? Întrebă me-dicul, ridicându-se şi deschizând cu cheiţa un dulap, din care începu să scoată mai multe instrumente misterioase.

— Evident! Cursurile. Studii în specialitatea mea. Comunicările la Academie. Am o carte sub tipar. Cinci-şase conferinţe pe an. Delegaţii, la diferite congrese…

Piticul făcu un gest, copleşit, cu amândouă mâinile duse capac la urechi: ajunge!

Îl invită să se dezbrace de haină. Să dea în jos bretelele. În cămaşe, Grigore Stolnicu îşi apăru sieşi deposedat de orice prestigiu.

Medicul-pitic îl ciocăni şi îl ascultă, ridicându-se în vârful picioarelor, ca să ajungă la pieptul bolnavului, înalt, spătos şi voinic. Îi încinse mâna cu un aparat ca un ceasornic, înregistrându-i tensiunea arterială. Îl duse la fereastră, să-l privească la lumină în pupile. Îl rugă să se uite fix la mai multe obiecte, la o oglindă pe care o purta repede de colo-colo, să citească cifrele de pe nişte cartoane pe care le schimba cu viteză de preşti [di] gitator. Îl aşeză jos şi-l lovi cu un ciocănaş deasupra genunchiului, să-i verifice reflexele.

Mic şi agil, trepăda învârtindu-se în jurul pacientu-lui, înălţându-se în vârful ghetelor care scârţâiau oribil, pipăindu-l, ca un copil neastâmpărat împrejurul unui elefant captiv şi docil.

Grigore Stolnicu se supunea acestei expertize, cu un vag surâs de dispreţ.

Îi părea nefiresc şi ridicol ca, dintre ei doi, cel bolnav să fie el, cel spătos, rumen şi cu pumni să dărâme un taur, iar leacul să i-l dicteze tocmai o asemenea stârpitură.

Medicul îşi strânse toate uneltele în dulapul de sticlă, răsuci cheiţa şi o puse în buzunar. Îşi spălă mâinile la robinet, se uită cu atenţie în palmă şi suflă un praf nevăzut, ca o ultimă îndoială.

Părea acum foarte voios.

Crăcănat, cu pumnii înfundaţi în buzunările pantalonilor, se uită în sus, la Grigore Stolnicu, cum se uită excursionişti la un turn celebru.

— Şi aşa, câteodată, nu te surprinzi şi cu alte curiozităţi? Întrebă cu cel mai amabil aer din lume. Curiozităţi inofensive, dar inexplicabile pentru un om de mare cultură ca d-ta? De exemplu, să nu calci pragul cu piciorul stâng. Sau, înainte de a începe să lucrezi, să-ţi aşezi cărţile într-un anumiit fel. Să crezi că într-un rând de haine îţi merge mai bine decât în altul… Nu ţi se întâmplă să nu poţi dormi dacă nu ţi-ai întors perna o dată cu faţa în jos? Nu te surprind, bunăoară, fără nici un motiv, pe stradă, idei ciudate? Bunăoară, teama că un poliţist ar putea să te confunde eu un escroc faimos şi să te aresteze în plin public? Sau teama că ar putea să-ţi cadă firele de la tramvai în cap şi să te electrocuteze? Sau teama că acasă s-a întâmplat o nenorocire: un început de incendiu ori a căzut copila din leagăn?

Foarte surprins de această demonică devinaţiune, Grigore Stolnicu mărturisi că i s-au întâmplat şi i se întâmplă asemenea curiozităţi. Se miră că nici el nu le-a dat vreo atenţie sistematică şi minuţioasă, cum îi stă în fire. Acum şi le aminteşte întâia oară şi-şi dă socoteală de ele.

Piticul îşi frecă mâinile bucuros, parcă încheiase cine ştie ce grozavă afacere. Dădea din cap la fiecare confirmare şi-l iscodea să-i mai stoarcă încă o spovedanie.

Deodată făcu un semn cu palma, că e complet luminat şi că orice lămurire e de prisos.

Ocoli biroul, să-şi ocupe locul pe scaunul înalt, de pe care Grigore Stolnicu observă că nu ajunge cu picioarele la pământ.

Trase un bloc de hârtie şi începu să scrie cu un stylo enorm, litere enorme. Medita, turtindu-şi nasul cu capătul tocului de aur, se încrunta, făcea o pauză privindu-şi

clientul cu dezaprobare, ca pe un acuzat, apoi surâdea propriilor sale cuvinte scrise.

Rupse foaia cu luare-aminte, pe marginea punctată cu găurele, şi o flutură, ţinând-o cu două degete de o ureche.

— Domnule coleg, spuse, deocamdată nu-mi pare ceva mai grav. Surmenaj. Ereditate cam încărcată. Urmaţi prescripţia de aci. Două luni de hidroterapie. Plimbări în fiecare zi în aer liber. Cât mai puţin lucru în birou şi în bibliotecă. Şi când se mai iveşte o impulsie, bineînţeles inofensivă, satisfaceţi-o imediat, înainte de a lua proporţii. Comprimarea impulsiilor inofensive degenerează în obsesii mai puţin inofensive!

— Adică să prind muşte? Încercă o glumă Grigore Stolnicu, numai ca s-arate că nu-l impresionează mofturile savante ale unui impostor al ştiinţei.

Doctorul însă îi reteză scurt şi sever întreruperea:

— Acum vorbesc eu! Dumneata asculţi şi te supui, încă o dată: plimbare şi mişcare cât mai multă în aer liiber. Dacă se poate, să schimbaţi mediul şi preocupările pentru un timp. Un voiaj în străinătate e recomandabil. Iar peste trei luni, îmi mai faci onoarea… O! Nu! Te rog! Suntem între colegi. Colegi de catedră. Poate mâine, colegi la Academie! Făcu medicul-pitic aluzie la candidatura sa apropiată, care-i era o secretă vanitate, şi respingânld indignat onorariul.

Îşi însoţi clientul cu o politicoasă atenţie până la uşă.

Pe urmă, când celălalt dispăru, se întoarse şi, cu o abilitate de prestidigitator, mistui în sertar hârtia de o mie împăturită, cum rămăsese pe marginea biroului, cu toate protestările sale înfocate.

Îşi frecă mâinile sfrijite şi mici, cu o răutăcioasă satisfacţie. Scrise ceva într-un carnet, unde deschise o filă nouă. Şi iar îşi frecă palmele: „Ăsta, în doi ani cel mai târziu, prinde musca de-a binelea. N-o mai scapă.”

Puţin la trup, bolnăvicios şi ipohondru, agresiv şi avar, ilustrul medic nu simţea în viaţă o plăcere mai desăvârşită

decât atunci când descoperea unui client voinic, arătos şi prosper, semnele unei condamnări fără scăpare.

VIII.

MOLTO CRESCENDO.

Grigore Stolnicu păşise în stradă cu hotărârea nestrămutată să nu iurmeze decât o foarte mică parte din prescripţiile medicului. Anume pe cele care-i stinghereau mai puţin îndeletnicirile variate şi urgente.

Ba chiar şi atât îi păru prea mult. Erau mai degrabă tot atâtea concesii îngâmfatului pitic decât un regim absolut trebuincios sănătăţii lui, în care-şi căpătă îndată toată încrederea.

Astfel, n-a renunţat la lucru, la conferinţe şi la tipărirea cărţii în curs, la comunicările Academiei şi la colaborarea revistelor de specialitate. Dar merse, conştiincios, în fiecare dimineaţă, la hidroterapie şi făcu două ceasuri de plimbare zilnică, pe jos, împărţindu-şi planul capitalei în zone pe care le străbătea metodic, ca un neostenit inspector al municipiului.

La baie, sub împroşcarea pe rând îngheţată şi încropită a duşului, îşi admira în fiecare dimineaţă, cu sinceră vanitate, corpul rotund, musculos şi încă elas-tic, cu toată vârsta şi viaţa de bibliotecă.

Ceilalţi expuneau o jalnică anatomie.

Picioare strâmbe, păroase şi ciotoroase, piepţi înguşti şi coşcovi, umeri căzând în jos, burţi spânzurând lăbăr-ţate, spinări de cocoşaţi; adevărată galerie de monştri. Şi nenorociţii mai puteau râde, ţupăi şi chicoti, cu dezgustătoarea lor înfăţişare!

Printre dânşii, când trecea înfăşurat în halatul spongios, Grigore Stolnicu îşi sumeţea pieptul bombat, fără să vrea, înviorat de masagiul răcoritor şi fălos, ca un gladiator între mizere jivine omeneşti. Cum putea dormita oare o cât de neînsemnată meteahnă într-un asemenea trup, voinic şi intact?

De câte ori pleca de la duşuri, ager şi cu paşi sprinteniţi, Grigore Stolnicu îşi repeta ca medicul la care a nimerit este, desigur, cel mai desăvârşit imbecil pe care i-a fost dat să-l întâlnească vreodată; dacă nu cumva e cel mai mistificator, speculând o epocă prielnică tuturor ipohondriilor.

Gerul tăios îi îmbujora obrajii. Aspira cu nesaţ aerul aspru şi acidulat. Un ceas, străbătea cartiere necunoscute, unde nu călcase în cei douăzeci de ani cât trăise în capitală.

Se întorcea dispus, întinerit, energic, cu poftă barbară de mâncare şi de lucru.

După-amiază, altă oră de expediţie, în mahălăli şi străzi despre care nici nu auzise vorbindu-se până atunci. Şi iar poftă sălbatecă de muncă şi de mâncare.

Niciodată n-a lucrat mai cu spor. Şi mai cu miez. Creierul şi nervii biciuiţi îşi dezmorţeau o a doua tinereţe. Mai fecundă şi mai triumfătoare decât cea adevărată, dintâi.

În acest timp a rezolvat el definitiv, cu o strălucită fineţe de inteligenţă şi de erudiţie, câteva etimologii, pentru care de un sfert de veac se încăieraseră, fără ieşire, toţi filologii şi grămăticii ţării, ajungând adesea până la injurii şi ameninţări de represalii corporale, după cum ştiut este că nu există o breaslă de savanţi mai iritabili ca neamul filologicesc.

Grigore Stolnicu îi reduse la muţenie pe toţi. Autoritatea sa se afirmă fulgerător chiar pentru cei care cu o lună în urmă încă mai mârâiau. Se simţea crescut, era voios, tot ce-i clătinase fiinţa, cu absurde năluciri şi exagerate temeri, nu fusese decât un vis rău şi din fericire scurt.

În ajunul Crăciunului se hotărî să-şi dăruiască o vacanţă de trei săptămâni peste graniţă.

Nu pentru a da cumva vreo satisfacţie medicului-pitic, când îl sfătuise atât de stăruitor să călătorească. Ci mai mult pentru a folosi acest prilej să cunoască personal câţiva savanţi din Germania, Italia şi Elveţia, prieteni până acum prin epistole.

La agenţia vagoanelor de dormit aşteptă până să-i vină rândul. Era o nemaipomenită înghesuială. O doamnă foarte vopsită şi grăind în toate idiomele Europei deopotrivă de stricat se instalase cu coatele pe pragul de lemn şi, după ce vârâse capul pe ghilotina ghişeului, cerea funcţionarului o îndelungă consultaţie, asupra liniilor mai avantajoase de călătorie, orelor de oprire, preturilor şi staţiilor de încrucişare.

Plictisit, Grigore Stolnicu se silea să-şi omoare timpul şi nerăbdarea, privind prospectele colorate de pe pereţi, pentru care arătase întotdeauna mare slăbiciune, fiindcă citea în ele, ca într-o carte deschisă şi mereu nouă, semnele veacului.

Acestea erau simple, moderne şi ademenitoare.

Un tânăr schior, în flanelă albă şi cu braţele cruce, plutind în salt deasupra unui peisagiu nins: St. Moritz.

Alături, o plajă, cu marea de un albastru ca esenţa de sineală şi o şosea curbă, cu rânduri de palmieri: Cannes şi Promenade de la Croisette. O gondolă din care se vede spatele unei perechi îmbrăţişate şi gondolierul ciupind strunele unei mandoline cât un jambon: Veneţia.

Grigore Stolnicu îşi calcula împărţeala vacanţei aşa ca să îndestuleze cât mai inteligent, în aceeaşi vreme, utilul şi agreabilul. Pentru o zi de întâlnire cu unul din iluştii colegi de peste graniţă îşi rezerva trei zile de hoinăreală fără scop. Stătea la îndoială tocmai dacă să se albată ori nu pe la St. Moritz, celebru pentru sporturile de iarnă şi unde ar fi găsit ceva din atmosfera încântătoare a capitalei scandinave cu bune amintiri, când un domn necunoscut, cu obrazul complet ras, îl salută foarte amical.

Răspunse nedumerit. Cu un surâs de politeţe, îndestul de rece, şi cu jena omului care se crede luat drept altul.

Era sigur că nu-l mai văzuse niciodată. Şi nu-l recunoscu decât după glas, când se apropie şi îi vorbi, cu bucuria nervoasă şi comunicativă a călătorilor în preziua unei plecări:

— Şi dumneata dezertezi, vasăzică, domnule profesor? Se goleşte ţara!… E o adevărată epidemie de plecări.

Ghiojdeanu, consilierul de la Casaţie (căci el era), îi scutură mâna, cercetându-l când pleacă şi unde pleacă.

Grigore Stolnicu nu-şi putea desprinde ochii de la figura golaşă, plină de cute şi lipsită de orice relief, a omului care posedase cea mai frumoasă barbă din capitală.

Niciodată nu-şi închipuise că foarfecele şi briciul pot schimba atât de catastrofal o fizionomie. Acum, Ghiojdeanu era un oricine; un anonim redat marelui anonimat.

Iar nenorocitul râdea foarte vesel şi cu cea mai inconştientă seninătate, ducând fără voie, din când în când, mâna la barba absentă, să o dezmierde cu gestul de o viaţă întreagă.

„Canalia! Canalia”! Îşi spuse Grigore Stolnicu, gândind la fantele pomădat din fundul lojei, care, aşadar, câştigase pariul, şi gândind la femeia în verde, complicea cu ochii serafici.

— Pleci singur? Întrebă consilierul deposedat de barbă.

— Singur. Nu e un voiaj de plăcere. Mai mult ca să mă întâlnese cu nişte colegi, profesori la Lipsca, la Roma…

— Oh! În acest caz nu te invidiez deloc! Spuse Ghiojdeanu, ducând mâna spre bărbie şi retezând gestul inutil la jumătatea drumului, dând îşi dădu seama că nu mai are ce alinta. Eu nu mă pot despărţi un pas de nevastă-mea: nici o plăcere nu-mi tihneşte fără dânsa… Nu este defel modern menajul nostru, cum văd acum atâtea în fiecare zi: bărbatul într-o parte, femeia în alta. Noi, după zece ani de mariaj, reîncepem la fiecare douăsprezece luni voiajul de nuntă.

Apoi, întrerupându-şi confesiunea, făcu semn amploiatului de la ghişeu:

— Mă rog, biletele mele. Am reţinut ieri, prin telefon, trei bilete. Trei, la simplon!

Luă biletele verzi, le împături în punga de piele şi, strângând mâna lui Grigore Stolnicu, se depărtă voios, cu obrazul lui golaş şi fără de nici un haz.

„Nenorocitul!” îl compătimi Grigore Stolnicu. „Nenorocitul şi canaliile!” adaogă, glndindu-se că pleacă, aşadar, tustrei, trio perfect: soţul, soţia şi amantul. Cum de nu simte? De nu-şi dă socoteală? E doar un om inteligent, cultivat, ba chiar şi îndestul de spiritual.

Îşi aminteşte că acum doi ani, cât se întâlneau în localitatea de viligiatură, era un izvor nesăcătuit de anecdote. Cele mai multe, cu peripeţii din viaţa soţilor înşelaţi. Voribea de funie în casa spânzuratului. Glumea pe socoteala altora, şi e bătaia de joc a unui individ oarecare şi a unei femei fără ruşine. „Toţi soţii sunt, prin definiţie, imbecili!”, îi ţâşni în minte reflecţia vecinului antipatic din bancă, în seara concertului de la Ateneu, „Toţi soţii sunt, prin definiţie, imbecili!”

Grigore Stolnicu a lăsat să-i treacă rândul la ghişeul de bilete. I-a luat înainte un tip roşu, făcându-şi loc obraznic, cu coatele, şi ţinând în mână un vraf de bancnote. În mâna stingă, unde inelarul poartă o verighetă: aşadar, un om însurat, un soţ, deci un imbecil prin definiţie.

În loc să protesteze că domnul cel roşu i-a uzurpat locul, Grigore Stolnicu se înveseleşte în sinea sa că toată obrăznicia individului nu-l împiedecă să poarte stigmatul infamant: imbecil prin definiţie.

Gândeşte aceasta, surâzându-şi lăuntric şi privind pe fereastră, afară, ca vecinii să nu-i vadă zâmbetul. Iar zâmbetul i s-a stins deodată.

Pe trotuarul din faţă trecea Amelia, alături de Nerone Creţeanu, asistentul lui de la Universitate.

Amelia, e cu blana cea nouă, de vizon, şi merge afectat, cum păşeşte ea întotdeauna pe stradă. Asistentul lui, de obicei timid şi tăcut (la Universitate, studenţii l-au poreclit „Motanul”), spune ceva gesticulând foarte aprins şi, desigur, spune ceva foarte vesel, fiindcă râd amândoi. Ce-şi pot spune?

De bună seamă îşi împărtăşesc un aforism asupra căruia sunt de acord: „Toţi soţii sunt, prin definiţie, imbecili!”

Şi râd amândoi, şi râd, şi râd!

Grigore Stolnicu a uitat de bilet. S-a lăsat împins de la ghişeu la fereastră, de unde i-a urmărit cu ochii până ce-au dispărut la colţul străzii.

Îşi aminteşte precis cum Amelia s-a plâns astăzi-dimineaţă că nu se simţea bine şi că nu va ieşi din casă. Îşi aminteşte tot atât de precis că Nerone Creţeanu, care e invitat de două ori pe săptămână, joia şi dumineca, la dânşii la dejun, s-a scuzat că săptămâna aceasta va lipsi, fiindcă o dată cu vacanţa trebuia să plece în familie, în Prahova.

Iar amândoi, cu toate acestea, sunt pe stradă şi râd, cu o familiaritate şi o voie bună scandaloasă, pe care n-au arătat-o niciodată în faţa lui, a soţului.

„Fiindcă toţi soţii sunt, prin definiţie…”

Grigore Stolnicu a rămas cu ochii ţintiţi la junele-reclamă în sweater alb, sărind cu schiurile peste peisagiul nins din St. Moritz.

Priveşte, dar nu-l vede.

El vede, în locul schiorului cu obraz trandafiriu şi capuşon allb, vede hohotindu-i asistentul cel timid şi tăcut. Nerone Creţeanu, care nu are nimic sportiv în înfăţişare şi în port: băieţandru modest, pe care l-a ales între toţi să-l împingă în cariera universitară, să-l îndrumeze şi să-l ajutore, ca pe un frate mai mic.

Râsul acela a crescut, ciudat de clar şi de neplăcut, cum râde într-adevăr Nerone Creţeanu, în momentele lui rare, dezvelind un dublu şirag de dinţi neregulaţi, verzui ca boabele de cafea crudă şi atât de laţi, încât s-ar părea că toată gura îi e plină de dinţi şi că, dacă va mai icni încă într-un hohot, ar împroşca în toate părţile cu dânşii. Aidoma, râsul acesta dezagreabil îi rânjeşte acum înaintea ochilor, acoperind peisagiul alpestru al placardei, toate amintirile încântătoare din ninsa capitală scandinavă, plănuirile lui de vacanţie, peretele, sala, tot publicul înghemuit în ghişeu. Şi un picur de gheaţă se rostogoleşte prelingându-se pe şira

spinării, până când Grigore Stolnicu a ieşit afară, în stradă, fără să mai cumpere bilet.

Era o zi de moină, cu burniţa înstelată ici-colo de fulgi topiţi înainte de a descinde pe trotuarele cu glodul vâscos. Sloiurile de pe acoperişuri se topeau şi cădeau sfărâmându-se în capul trecătorilor. O încâlceală de trăsuri şi de automobile întrecea tot ce văzuse Grigore Stolnicu până atunci. Vânzoleala capitalei din ajunul tutulor sărbătorilor. Şcolari gonind cocoţaţi pe piramidele de bagaje, spre gări. Trecătorii încărcaţi de pachete, strecurându-se pieptiş, împingându-se unul pe altul jos de pe trotuare, strigându-se, ghiontindu-se, chicotind.

O zi murdară, fleşcăită şi de o trivială larmă, răcnită din toate goarnele maşinilor şi spurcată de toate sudălmile birjarilor, care făceau cu atât mai neprihănite şi mai dornice ninsul peisaj alpestru de la St. Moritz, nămeţii albăstrii şi feerieile păduri de pomi de Crăciun din iarna scandinavă.

Grigore Stolnicu era aci, rupt de toate aceste mi-nuni, acum interzise şi inaccesibile; absent chiar de la hâda zi cu sloată, prin care trecea cu inima golită. Traversând Calea Victoriei, se opri cu botul unei maşini proptit în piept. Încă un pas, şi ar fi fost jos, în noroi. Conducătorul, cu toate frânele încleştate, scoase capul pe portieră, strigându-i înfuriat:

— N-auzi când sun?… Imbecil!

Trânti portiera şi dădu drumul motorului, trecându-i pe sub nas şi privindu-l cu ochii încă încruntaţi.

Grigore Stolnicu nu e deloc, dar deloc indignat de insulta grosolană.

Surâde cu amară seninătate de martir.

I-a spus imbecil, şi el a gândit îndată, complectând: „Toţi soţii sunt, prin definiţie, imbecili!”

Acasă a găsit, în sofragerie, trei tacâmuri întinse.

Amelia n-a sosit încă, dar a vorbit la telefon fetei din casă să pună trei tacâmuri, fiindcă e invitat şi domnul Nerone Creţeanu.

Nimic mai firesc. Astăzi e joi, ziua când asistentul lui Grigore Stolnicu, de doi ani, e reţinut fără excepţie la dejun.

Amelia l-a întâlnit de bună seamă pe stradă. Nerone Creţeanu se răzgândise; amânase înadins, fiindcă nu voia să lipsească de la ultima masă înainte de plecarea profesorului în streinătate. Acestea le gândea foarte judicios Grigore Stolnicu şi era totuşi foarte iritat, fără astâmpăr în aşteptare, trecând din birou în salon, din salon în sofragerie şi de aci în camera fetiţei.

Copila îi întinse din căruciorul-leagăn mânuşiţele grăsulii, cerându-se luată în braţe, ca întotdeauna.

Grigore Stolnicu o privi posomorât, cu mâinile la spate, aplecându-se deasupra leagănului fără nici o dragoste, ca un vizitator când se uită la piesele anatomice din borcanele cu spirt ale muzeelor.

Doica aştepta alături, în picioare, respectuoasă şi mândră în acelaşi timp de odrasla care prospiciase atât de rumenă din laptele ei.

— Acuma s-a liniştit Cocuţa! Vorbi grăbindu-se să-i dezvelească buzele, ca să arate noutatea cea mare: două puncte albe străbătând gingiile roze. S-a liniştit; i-au ieşit dinţii. De-acum putem loade cu dinţişolii noştli şi fliptulă, nu e aşa, Coca-mică? Adăogă la plu-ral, pentru amândouă, schimonosindu-şi limba, ca să facă aşa cum ar gângăvi copila.

Grigore Stolnicu îşi continuă examenul încruntat, fără să arate nici un entuziasm la această noutate cu proporţii de eveniment pentru un părinte.

Are să-i crească dinţi laţi şi neregulaţi, verzi, ca boabele de cafea crudă, sau dinţi regulaţi şi mărunţi, ca ai lui şi ca ai Ameliei?

Clo-Clo întinde mânuşiţele de gânganie omenească, cerându-se în braţe şi neînţelegând această injustă dizgraţie. Are ochi apoşi, de un albastru decolorat, cum nu sunt nici ochii lui, nici ochii Ameliei. „Aceasta nu înseamnă nimic!” i-a spus medicul. „Pentru tată, existenţa unui copil

nu înseamnă nici un indiciu. Pentru mamă, e altceva…!”
Acum înţelegea abia sensul enigmatic şi impertinent al acestor cuvinte. Mârşava insinuare. Într-adevăr, pentru tată, sănătatea unui copil nu înseamnă nimic, fiindcă un tată legitim poate să fie înscris ca atare numai în actele de stare civilă, pe când în realitate… Nu sunt, oare, toţi soţii imbecili prin definiţie?

Clo-Clo a început să să scâncească, desfigurându-şi obrazul, care-a devenit deodată vânăt şi respingător. Cei doi dinţişori albi, răsăriţi în gingiile moi, o sluţesc încă mai mult. Grigore Stolnicu i-a întors spatele, trântind uşa de-au zângănit toate ferestrele şi-au detunat toate odăile.

Doica, solidară cu pruncul în această inexplicabilă dizgraţie, a luat copila în braţe. O împacă legănând-o şi ameninţând cu degetul spre uşa închisă:

— Tătâcu e un ulât!… Na! Lasă că-l învăţăm noi cum să se poalte cu o plincipesă aşa de mumoasă ca Coca-mică!

Clo-Clo, mânioasă şi ofensată, vânătă ca un ficat şi arătându-şi cei doi dinţi, mici şi laţi, înfipţi în gingiile de cauciuc roşu, se uită şi ea încruntat la uşa pe unde a ieşit imbecilul prin definiţie.

IX.

CON FANTASIA.

Locul lui Grigore Stolnicu la masă e în stânga Ameliei.

La dreapta, timid şi frământând cocoloaşe din mie-zul pâinei, stă Nerone Creţeanu.

Înviorată de plimbarea în aer jilav şi rece, femeia are obrajii îmbujoraţi (poate prea focoşi, în pometi), ochi dezmorţiţi din somnolenţa de totdeauna, o poftă neastâmpărată de vorbă.

De o parte şi de alta, cei doi bărbaţi nu participă la această însufleţire. Grigore Stolnicu, posomorât, spionează pe sub sprincene. Sporovăiala nevestei îi crâşcâie nervii: i se pare nefirească şi rea. Asistentul, ca orice timid, e mereu preocupat să-şi ilustreze prezenţa cu vreun cuvânt de duh, care mereu îi vine pe buze prea târziu şi mereu îi rămâne în

rezervă, pentru alt prilej mai fericit. A adunat astfel, de doi ani, de când e invitat de câte două ori pe săptămână la dejunul profesorului, o adevărată agoniseală de avar, pe care nu va cheltui-o niciodată.

Amelia se opreşte în mijlocul unei istorisiri, întreruptă de tusea seacă. Obrazul a devenit mai roş ca macul. Şi în ochi s-a căscat o panică de asfixie.

Când a trecut, se sileşte să surâdă, întrebând foarte mirată:

— Dar ce aveţi, frate, de tăceţi amândoi ca la o masă de înmormântare? Doară nu pleci pentru o sută de ani… Ŕ propos, Grigorel. Ai reţinut loc bun la vagon?

Grigore Stolnicu se uită atent în muchia cuţitului şi silabiseşte apăsat, ca o răzbunare perfidă:

— N-am reţinut loc, nici bun, nici rău. Mi-am luat seama. Nu mai plec!

Spunând, a ridicat deodată ochii, să surprindă uimirea, şi mai ales cu ce fel de uimire e primită această veste.

— Cum?

— De ce, domnule profesor?

Au întrebat amândoi, într-un singur glas. Amelia oprind furculiţa la jumătatea drumului spre gură; Nerone Creţeanu strivind, în tresărirea de surpriză, un cocoloş de pâine pe care l-a turtit ca un bănuţ.

, Ha-ha! La aceasta nu vă aşteptaţi. Mă credeaţi atât de imbecil ca să vă las singuri?” gândeşte cu mare voluptate Grigore Stolnicu, savurându-şi chinuirea proaspăt născocită.

Şi, cu cea mai mare simplitate, îşi taie friptura în bucăţi egale, fără grabă, ca să dovedească cel mai desăvâtfşit calm.

— Dar nu înţeleg nimic. Ce s-a întâmplat, Grigorel? Stăruie Amelia, punând tacâmurile cruce în farfurie şi privindu-l cu sinceră nedumerire. Tocmai îţi pregătisem toate lenjurile, valiza: am ieşit înadins în oraş să-ţi cumpăr săpun, apă de dinţi, pastă. Ştiu cât de neplăcută corvată e

pentru tine aceasta… Şi acum, de unde hotărârea aceasta, aşa deodată? Grigorel, s-a întâmplat ceva rău?

Grigore Stolnicu pare atent numai la bucăţile din farfurie. Îşi scoate alt rând de salată, prelinge tacticos untdelemn şi oţet; abia după ce-a terminat, strânge din umeri cu o superioară nepăsare la atât de imprudenta alarmă a femeii, care se trădează mai uşor decât s-ar fi aşteptat.

— Nu s-a întâmplat nimic! Rosteşte într-un târziu. Mi-am făcut numai o socoteală simplă. Poate am ceva mai bun de făcut aci, în loc să hoinăresc fără nici un rost… Tocmai acum.

A apăsat pe descoperirea că „poate are ceva mai bun de făcut aci şi tocmai acum”, ca pe o suspendată ameninţare, felicitându-se lăuntric pentru diavolescul presentiment cu care le-a răsturnat mârşavele lor planuri.

Cum le venea totul, oferit de-a gata! Trei săptămâni de libertate, fără nici o grijă, cu soţul imbecil bătând câmpii, în vreme ce dânşii… I-a pregătit lenjurile, i-a făcut cumpărături; îngrijorată nu cumva să întârzie şi să piardă trenul; numai nu l-au împins de spate, ca pe-un oaspete incomod, care nu înţelege să plece când toţi încep să caşte şi să se uite la ceasornic. Dar cât de neghioabă le-a fost socoteala! El nu e un soţ imbecil, ca Ghiojdeanu şi cei o mie de soţi înşelaţi în clipa aceasta.

Va sta aici, înfipt între dânşii, să le paralizeze infamele lor plănuiri şi să-i surprindă. Ştie bine că are să sfârşească prin a-i surprinde. Iar atunci? Nici nu vrea să se gândească de pe acuma cât de demoniacă va fi răzbunarea lui de atunci.

Amelia a renunţat la restul mesei. Tace, stăruind cu privirea la trăsăturile neclintite din obrazul bărbatului, să descopere ce-i ascunde, fiindcă o asemenea hotărâre bruscă şi inexplicabilă n-o putea lua un om ca Grigore Stolnicu, socotit şi ferm, fără vreo gravă pricină. Desigur, vreo polemică din cele care i-au înveninat începutul carierei de filolog sau poate alegerea de decan. Tace şi Nerone

Creţeanu, care a clădit o mică piramidă de cocoloaşe de miez, le risipeşte şi le adună, cum ar căuta în bobi.

Numai Grigore Stolnicu mănâncă metodic şi cu poftă din fiecare fel perindat: brânză, desert, fructe. Mănâncă şi, sub acest calm, înăbuşe un adevărat chiot de bucurie, că le-a dejucat ticăloasele aşteptări.

Tăcerea durează, prefăcută într-o adevărată stinghereală. Se aud numai paşii servitoarei strângând farfu-riile, clinchetul metalic al tacâmurilor; în stradă, îndepărtându-se, o goarnă de automobil.

— Faci tu cafeaua? Îl întrebă Amelia, ştiind că aceasta e una din puţinele lui plăceri, supravieţuind din anii când, student, în camera lui săracă, îşi pregătea singur licoarea care să-l ţină treaz în nopţile de studiu.

Iar fără să aştepte răspuns, Amelia a poruncit slujnicei să aducă tablaua cu maşina de spirt şi toate ustensilele cuvenite, întorcându-se spre Grigore Stolnicu şi revenind la întrebarea dintâi:

— Faci tu cafeaua şi ne povesteşti ce e cu hotărârea aceasta, absurdă! N-ai să-mi spui că aşa, deodată, după ce ai aranjat tot, chiar în dimineaţa când trebuia să reţii biletul, te-ai răzgândit fără nici un motiv. Nu eşti tu omul acela! Te cunosc destul, dragă Grigorel, de doisprezece, acuşi sunt treisprezece ani…

— Omul e plin de surprize! Declară laconic Grigore Stolnicu, gândindu-se amar că, într-adevăr, doisprezece, acuşi se împlinesc treisprezece ani, de când Amelia poate îl înşală, fără ca el să fi simţit ceva, cum nu simte imbecilul de Ghiojdeanu şi cum acela nu va simţi, desigur, niciodată.

— Surprize? La tine nu există surprize, dragă Grigorel. Faci parte din categoria cea mai fericită de oameni, pentru care nu există surpriză, nici dinlăuntru, din tine, nici dinafară. Ştii să previi şi să domini totul. Spune şi dumneata, domnule Creţeanu!

— O, domnul profesor este de o… Este un… În sfârşit, ca domnul profesor, ce să spun!… Gângăvi asistentul, el surprins, fără să poată găsi definiţie unui om atât de superior şi de ferm.

Grigore Stolnicu îşi privi asistentul cu o mare scârbă. Amelia i-a spus cu ipocrizie: „domnule Creţeanu”. Dar în intimitate îl dezmiardă, desigur, „Nerone” şi „tu”, şi „dragule”, şi poate „Neronică dragă…!”. Ridicol şi stupid! Ce a putut găsi la un nătărău fără nici o însuşire? Nici tinereţe viguroasă şi sprintenă nu are. Cu înfăţişarea lui decolorată, cânepie, cu ochii aceştia de gânsac şi cu tenul acesta de sugativă vânătă.

Trebuie să fi arătat aşa, fără vârstă şi fără sevă, la optsprezece ani, cum arată acum la douăzeci şi opt de ani şi cum va arăta la treizeci şi opt… Sânge sleit, somnoros. O mediocritate, pe care el a cocoţat-o. Şi care îi plăteşte cu

această recunoştinţă: furându-i femeia! Măcar de-ar fi zvelt, musculos, superb, una din acele tinereţi irezistibile.

Grigore Stolnicu îşi imaginã asistentul lui dezbrăcat în piele la hidroterapie, fătând gloată cu ceilalţi nevolnici, printre care el, soţul, înşelat şi până acum un imbecil, cu toată vârsta şi cu toţi cei douăzeci şi cincitreizeci de ani de cărturărie, arată ca un exemplar de rasă într-o herghelie de gloabe.

Imaginea lui Nerone Creţeanu, gol, cu coastele ieşite prin piele, cu omoplaţii scorojiţi, ţupăind stângaci şi schimonosindu-se sub împroşcarea gheţoasă a duşului, cu părul ud în ochi şi făcându-şi frunză de viţă cu degetele răşchirate, îl înveseli într-atât, încât Grigore Stolnicu nu-şi putu stăpâni un început de surâs.

Acesta aduse o destindere contagioasă. Amelia îşi spuse îndată că, desigur, Grigorel a renunţat la plecare să-şi pregătească alegerea la decanat. Nerone Creţeanu îşi spuse că profesoral a amânat călătoria ca să grăbească apariţia studiului de sub tipar şi poate ca, la vară, să-l ia cu dânsul, cum îi făgăduise odată că îl va întovărăşi, să-l prezinte iluştrilor savanţi de peste graniţă, ca pe-o tânără şi glorioasă speranţă a ştiinţei româneşti. Iar gândul acesta îl însufleţi într-atât, încât împrăştie piramida de cocoloaşe clădită cu atâta luare-aminte şi, renunţând să mai caute în bobi, ceru permisia să aprindă o ţigare, ceea ce-i părea întotdeauna o culme a cutezanţei dn faţa profesorului.

Amelia îi întinse cutia de lemn de trandafir cu ţigările soţului.

Grigore Stolnicu, amestecând cu linguriţa lungă în cafeaua clocotind, îşi aminti înveninat celălalt individ, din loja lui Ghiojdeanu, la Ateneu; Gicu, cel care şi dânsul fumează ţigările bărbatului, comandă mâncările care-i plac, e nedespărţit în vilegiatură, în călătoriile din streinătate, ca mâine, bunăoară, când va pleca iarăşi, după cum s-a îngrijit soţul să-i reţină bilet. Şi poate să i-l plătească, aidoma cum

se hotărâse şi el să plătească biletul asistentului, întâia dată când avea să-l ia cu dânsul peste graniţă.

Ce imbecil, Ghiojdeanu, şi ce canalii: Gicu şi femeia în verde cu atât de mincinoşi ochi serafici; şi Nerone acesta, neştiind cum să apuce ţigarea între degete, tuşind şi lăcrimând de fum; şi Amelia, care de doisprezece, acuşi treisprezece ani…!

Pitrocind cafeaua în ibricul conic de alamă lins de flacăra spirtului şi culegând caimacul, aşa cum făcuse în nopţile lui friguroase, de muncă grea şi de lipsuri, Grigore Stolnicu fu cuprins de o amarnică înduioşare pentru acest timp îndepărtat şi pentru propriul său destin de acum.

Merită altă soartă. Oricine ar şti ce se întâmplă cu dansul acum ar recunoaşte că merita altă soartă.

Dar oare, Ghiojdeanu, soţul imbecil, năpârlit de cea mai frumoasă barbă a capitalei, nu merită şi el altă soartă? Şi totuşi, nimeni nu-l compătimeşte. Nimeni nu se revoltă. E batjocura tutulor. Întorc capetele, şoptind fiecare o nouă infamie, arătându-l cu degetul, când el îşi plimbă senin şi inconştient mutra golaşă şi scanda-los de fericită. Iar despre el, oare, Grigore Stolnicu, nu vor fi chicotind tot aşa invidioşii care n-au altă grijă, nu se vor fi înveselind tot aşa colegii la facultate, studenţii, în bănci, la cursuri?

Grigore Stolnicu toarnă cafeaua în ceişti, cu tainica dorinţă asasină să se prefacă miraculos în două ceşti de otravă pentru cei doi netrebnici. Dar nu o otravă fulgerătoare, să sfârşească în câte va clipe cu dânşii. Ci lentă şi teribilă, să le ardă măruntaiele şi să-i trântească la pământ, în înfricoşate zvârcoliri, la care el să asiste nepăsător, plimbându-se cu mâinile în buzunări şi oprindu-se să-i întoarcă în sus, cu vârful ghetei.

Să-i întoarcă şi să-i scuipe.

X.

STRINCENDO.

Amelia Stolnicu şi Nerone Creţeanu sorb din cafea cu nevinovată plăcere, nebănuind nici pe departe criminala

dorinţă a profesorului-cafegiu.

Dimpotrivă, ştiind cât îl măgulesc, fiindcă Grigore Stolnicu se preţuieşte tot atât de meşter în fiertul unei cafele, ca în confecţionarea unei etimologii, se întrec în complimente:

— E delicioasă, astăzi, ca niciodată, dragă Grigorel…

— Ar fi păcat să-i picuraţi rom, domnule profesor!

Grigore Stolnicu cere rom şi picură rom, înadins, ca să arate că nu poate fi dus cu momeli, ca orice soţ imbecil prin definiţie.

Soarbe şi dânsul din ceaşca de cafea, măsurându-i şi înglobându-i în aceeaşi otrăvită privire. Ce-or fi găsit unul la altul? Amelia e întotdeauna bolnăvicioasă, cu privirea molâie, fără nici o vlagă. Dimineaţa se trezeşte cu pleoapele umflate şi mai obosită de cum s-a culcat. Toată ziua se vaietă, tuşeşte, e posacă şi fără nici o voinţă. Astăzi a vorbit cât nu cuvântă într-o săptămână. Şi o singură dată a dovedit şi ea o personalitate, a opus o rezistenţă – atunci încăpăţânată şi absurdă – când a fost povestea cu oglinda veneţiană din salon. Iar acest Nerone Creţeanu e incolor, insipid şi inodor, să nu-i primească o sărutare nici fata din casă. Oare cum se sărută?… De când au început să-l înşele? Mai ales unde, unde naiba se întâlnesc? Poate, fără nici o ruşine, aici, în casa lui, în patul lui.

Cu o sfredelitură de coclit cuţit întors în carne, Grigore Stolnicu îi vede răsturnaţi pe divan, pe pat: dezgustător spectacol, spasm de larve omeneşti, încolătăcire vâscoasă de viermi.

Nerone Creţeanu, care de un ceas rostogoleşte în creier un început de conversaţie fără să găsească prilejul potrivit, ca orice timid, îşi ia inima în dinţi şi glăsuieşte exact în momentul cel mai prost ales:

— Domnule profesor, aţi citit răspunsul „Specialistului” de la Iaşi? A apărut ieri. E lamentabil. O morfoleală de argumente, din care nu se ţin două alături, în picioare.

Grigore Stolnicu declară că n-a citit răspunsul „Specialistului” de la Iaşi şi că nici nu se grăbeşte să-l

citească.
— Am altceva mai bun şi mai serios de făcut! Încheie în enigmatică ameninţare.
— Nici nu era nevoie s-o mai spuneţi, domnule profesor. Aţi neglijat Morfologia verbului predicativ român, pe care toată lumea o aşteaptă cu nerăbdare… Se dădu cu părerea viitorul specialist în embrion, de-plin convins prin optica profesională că toată ţara aşteaptă cu suflarea suspendată pe buze Morfologia verbului predicativ român.
— Dumneata crezi că eu văd tot Universul numai în morfologii, texte, glosare şi etimologii, cum unii matematicieni maniaci pun viaţa şi estetica în ecvaţii, tinere? Vorbi cu dispreţ Grigore Stolnicu.
Pe urmă, tot cu surdă ameninţare:
— Nu sunt atât de orbit, încât să nu mai văd ce se petrece în jurul meu…
Asistenul, neţinând seamă de înţelesul tăinuit al ameninţării, izbucni stupid în râs la gândul că Universul ar putea fi redus numai la morfologii, texte, glosare şi etimologii.
Râse cu toţi dinţii, mulţi, verzi, laţi şi neregulaţi, gata-gata să-i împroaşte în toate părţile, cum se joacă unii copii rău-crescuţi cu gura plină de apă. Iar ca să-şi alunge intimidarea, căută în deşert cocoloaşele de pâine, pe care i le culesese slujnica, să înceapă din nou a căuta în bobi.
Amelia se ridică:
— Vă las, dacă începeţi iar cu discuţiile acestea savante, din care eu nu pricep nimic.
Şi eu o mustrare:
— Mă duc să desfac bagajele. Am pierdut vremea degeaba strângându-le.
„Eşti neconsolată că nu mai plec”, gândi Grigore Stolnicu. „Amândoi sunteţi zăpăciţi, ca doi şobolani prinşi în capcană. Nu ştiţi cum a căzut capacul peste voi, v-a prins panica, vă zbateţi să descoperiţi o ieşire. Dar aveţi încă răbdare. E abia începutul.”

Cu o curiozitate de savant urmărind o crudă experienţă de vivisecţie, Grigore Stolnicu se aşează cu bărbia în amândoi pumnii şi cu coatele pe masa strânsă, să citească nedumerirea, contrarietatea şi panica pe obrazul de sugativă al asistentului. Spuse, ca să-l încerce:

— Poate era mai bine să nu fi renunţat la plecare…

— Tocmai! Se repezi cu inocentă grabă Nerone Creţeanu. După atâta muncă, vi se cuvenea, domnule profesor, un repaos. Plimbarea, schimbarea mediului şi a preocupărilor, e cel mai bun repaos pentru un intelectual.

— De altfel, timpul nu-i pierdut. Biletul se poate reţine şi acum, după-amiază… Împinse Grigore Stolnicu experienţa mai departe.

— Dacă voiţi, mă reped eu, domnule profesor. Într-un sfert de oră sunt îndărăt! Se agită pe scaun asistentul, gata de plecare, pipăindu-şi cravata şi încheindu-şi nasturii cu sinceră învoioşare, să-şi servească profesorul, pe care îl respecta şi îl iubea, şi căruia i se simţea din toată inima şi pe toată viaţa îndatorat.

, Cum s-ar bucura să mă vadă plecat!„ interpretă în felul său Grigore Stolnicu această promptitudine. „Le-am stricat toate socotelile. Îşi aveau, desigur, hotărâtă o întâlnire, chiar şi astă-seară, după plecarea mea. Şi mâine alta, şi poimâine: trei săptămâni. Canaliile! În faţa slugilor. Fără nici o ruşine de ele. Tot cartierul trebuie să vorbească şi toţi servitorii să povestească, întrecându-se în detalii scârboase şi cinice, când se adună în bucătărie să descoase viaţa stăpânilor. Canaliile!”

Dar nu lăsă nimic să-i străbată pe faţă din aceste gânduri acre.

Îşi privea asistentul cu o ură din care nu lipsea şi o ciudată compătimire. Nici nu ştia măcar să mintă. S-a trădat de la cele dintâi cuvinte. Dacă l-ar prinde de piept şi l-ar zgâlţina bine, ar cădea în genunchi şi ar mărturisi totul, târându-se şi implorând iertare. Nu e nici măcar atât de frumos, voinic, temerar şi cinic ca acel Gicu, din loja lui Ghiojdeanu. Îl mai

cheamă încă şi Nerone. Nerone Creţeanu! Grotească însoţire de nume şi jalnică parodie a genialului monstru, autenticul Nerone, care a cutezat totul. Un Nerone, acesta?

Grigore Stolnicu se înveseli de-a binelea la aceste reflecţii hâtre.

Întrebă neaşteptat:

— Cine te-a botezat pe dumneata?

— Un unchi! Mărturisi nedumerit asistentul. Un frate al mamei, profesor de istorie.

— Putea să-ţi găsească alt nume. Ce e aia: Nerone? Nerone Creţeanu?

— Nu puteam să protestez atunci, din cristelniţă! Cutează, în sfârşit, Nerone Creţeanu o glumă, potrivită ca nuca în perete şi arătându-şi toţi dinţii de cafea crudă, gata să-i împroaşte în cele patru puncte cardinale.

Pe urmă îşi luă seamă că a fost prea puţin cuviincios faţă de profesor şi cercă să se dezvinovăţească oarecum:

— Sunt şi eu, domnule profesor, o victimă a şcoalei latiniste.

— Stupid şi grotesc! Condamnă cu asprime Grigore Stolnicu. E scandalos cum îşi pot suporta unii indivizi asemenea împerecheri ridicole: Ulise Popescu, Cezar Petrescu, Napoleon Creţu, Amilear Petrăchescu, Scipione Carabăţ… Avem, în anul al treilea, mi se pare, o studentă: Monica Harabagiu… Ce e aia: Monica Harabagiu? Mariţa, Lentă, Safta, Marghioala, Paraschiva Harabagiu, da! Dar Monica?

Acum, asistentul cu numele crudului imperator cu monoclu de safir care a dat foc cetăţii eterne era stacojiu complet. Sfeclă. Nu ridică ochii de la faţa de masă şi cu degetele căută în van cocoloaşele de pâine, absente, în care să-şi frământe alarma şi umilinţa. Monica Harabagiu era apropiata lui logodnică: o fată zveltă şi vioaie, cu ochi drăcoşi, care-au înnebunit jumătate din Facultatea de Litere. Chiar acum, peste două ore, şi-a dat întâlnire cu dânsa. O iubeşte de un an. Şi ea, de un an, îl torturează.

Imediat ce Monica îşi dă li-cenţa, plănuieşte să-şi întemeieze o modestă gospodărie. Acum mai face ea mofturi, dar ştie că sunt mai mult ca să-l încerce cât o iubeşte. Şi iată că profesorul, poate cu intenţie, desigur, cu intenţie, i-a adus numele în discuţie. De bună seamă că îl dezaprobă. Nu admite această căsătorie. Înadins a voit să nu i-o spună direct; i-a dat numai să înţeleagă. Iar, hotărât şi autoritar cum e, profesorul va fi în stare să-i sfarme cariera, dacă nu ţine seamă de acest avertisment.

Dar ce i-a făcut Monica? Cu ce s-a făcut oare vinovată? De atâtea ori i-a atras luarea-aminte că n-are s-o sfârşească bine cu tot neastâmpărul şi ghiduşiile ei. Fără îndoială că a fost necuviincioasă cu profesorul, a răspuns impertinent, a rostit vreo glumă nelalocul ei.

Deznădăjduit şi cu tâmplele asudate, Nerone Creţeanu stă pe un scaun de foc. Îşi ia o hotărâre eroică:

— Domnule profesor, tocmai fiindcă veni vorba… N-aveam curaj. Dar am datoria să vă cer o povaţă. Mi-aţi fost ca un părinte. Vă datorez totul. Şi de aceea îndrăznesc… Aţi pomenit numele domnişoarei Monica Harabagiu. E o studentă foarte sârguincioasă: cap de serie. La toate examenele, bilă albă. I-am cerut mâna, şi după examenul de licenţă, intenţionăm să ne logodim…

— La mine nu merg astea! Vorbi cu asprime Grigore Stolnicu, spunându-şi că asistentul lui nu e atât de nerod şi naiv cum îl socotise până mai adineaori…

Desigur, a născocit povestea aceasta ca să-i înlăture orice bănuială. Trucul clasic. De acord cu Amelia, s-au pus să-l îmbrobodească bine, ca pe orice soţ, prin definiţie imbecil.

— Nu! La mine nu merg tertipurile astea! Repetă, apăsând pe cuvinte, ca să înţeleagă celălalt că nu poate fi orbit atât de uşor.

În pieptul asistentului se făcu un gol dureros. Aproape cu lacrimi în ochi, se bâlbâi:

— Dar, domnule profesor, nu înţeleg!… E o stu-dentă eminentă. Are şi puţină stare. Pentru cariera mea mi-ar fi

cea mai potrivită tovarăşă de viaţă. Dacă v-a supărat vreodată, a făcut-o fără voie… Eu ştiu cum vă respectă. Numai că e un temperament prea vioi. Chiar dumneavoastră aţi recunoscut anul trecut că e cea mai bună… Mai inteligentă studentă din seria ei… Şi acum? Vă spun drept, domnule profesor, că nu înţeleg…

— Să înţelegi, tinere! Îl pătrunse cu privirea, stăruitor şi neîndurat, Grigore Stolnicu, ridicându-se în picioare şi aruncând şervetul.

Asistentul mulţumi pentru asemenea masă, cu vorbele înecate în gâtlej.

În antret, punându-şi galoşii şi scoţând umbrela ca o pacifică sabie din teaca cilindrică a cuierului, nu avea nimic din înfăţişarea teribilă şi crudă a imperatorului care se desfăta dând pradă fiarelor cei dintâi martiri din catacombe. Părea mai degrabă un asemenea martir, mizer şi lipsit de orice eroism, gata să se lapede de tot şi să milogească păsuirea supliciului.

Zgribulit şi adus de spate, în stradă, nu ştiu încotro s-o apuce, în lapoviţa murdară şi duşmănoasă.

„, Acum ce-i spun eu Monicăi?” se căsca speriată întrebarea?

„Încă n-a fost nimic. E abia începutul!” îşi spunea Grigore Stolnicu, frecându-şi mâinile satisfăcut şi instalându-se în jâlţul biroului.

XI.

VALSE TRISTE

— Monica, dragă Monica, nu ştiu ce are cu noi profesorul! Oftă Nerone Creţeanu, păşind sub umbrelă, peste bălţile negre în care se topeau fulgii îndată căzuţi.

— Dar ce s-a întâmplat? Ce poate să aibă cu noi? Întrebă fără nici o alarmare Monica, mai mult de formă, fiindcă în voioşia ei nu găsea în viaţă niciodată un prilej de prea mare îngrijorare. Ţi s-o fi părut, Nerr!

— Ce n-aş da să fie numai o părere! Însă mi-a spus neted că nu admite: la el, cică, nu merg astea… Era foarte

supărat! Se căină asistentul, cocârjat sub cortul negru de pânză, unde apărea în lumina vitrinelor şi în ploaie ugilit ca un pui de curcă, fără nimic din trufia unui cuceritor.

— Şi de ce-i supărat, mă rog? Strânse din umeri cu nepăsare Monica. E supărat. Să-i fie de bine! Are să-i treacă… Dezlegă cu uşurătate toate complicaţiile viitoare.

— Ce expeditiv rezolvi tu toate, dragă Monica! Suspină asistentul, cu admiraţie pentru atâta seninătate şi cu teamă pentru atâta lipsă de simţ al realităţilor. Dar gândeşte-te, numai, ce-ar însemna să-l avem împotrivă… Toată cariera!… Tot ce-am muncit opt ani se anulează într-o singură zi, dacă vrea el. Şi-l cunoşti: e un om care ştie ce vrea!

— Mergem la cinema, Nerr? Întrebă tam-nesam Monica, făcând trecerea de la gravele preocupări ale viitorului logodnic la frivolele ei desfătări fără nici o ezitare. Este un film foarte frumos, cu Jaque-Catelain. O! Cum îl mai ador pe Jaque! Declară cu sinceritate. Nu pot să-i sufăr pe ceilalţi: nici pe Ivan Petrovici, nici pe Mosjukine, dar Jaque? Adorabil! Ţie nu-ţi place?

Nerone Creţeanu gândi despre ascendenţii lui JaqueCatelain nişte cumplite fărădelegi, formulate în cuget în cuvinte pe care numai filologii, adânci cunoscători ai vocabularului popular şi arhaic, le află la îndemână atât de proaspete, plastice şi formidabile. Jaque-Catelain; ăsta-i trebuia lui acum! Păşi duşmănos, călcând de-a dreptul în bălţi, cu galoşii lui de viitor profesor şi înfruntând lapoviţa, cu umbrela răsucită de vânt, pe care o flutura ca un fanion al corporaţiei dăscăliceşti.

Aşa cum mergeau alături, în lumina lăptoasă a becurilor şi vitrinelor, ar fi apărut, chiar trecătorului celui mai lipsit de duhul observaţiei, o pereche iremediabil nepotrivită.

El, costeliv, grebănos, cu paltonul demodat şi îmbumbiat strâmb.

Ea, elastică, fragedă şi cu ochi de peruzea, păşind ca într-un început de dans prin lapoviţa murdară, care parcă nici n-o putea atinge, înfăşurată în blana după ultima tăietură,

aruncând priviri drăcoase trecătorilor, vorbind alintat şi impertinent, răsfăţându-se în toate oglinzile vitrinelor. Era studentă sârguincioasă, cu notele cele mai mari; dar aceasta n-o împiedica de la hotărârea ca, o dată cu măritişul, să arunce cât colo terfeloagele şi caietele de cursuri şi să uite, dacă se poate, într-o singură noapte, toată învăţătura uscată care n-a izbutit să-i osifice tinereţea.

— Eu am să mai încerc să-l conving. Trebuie tact. Foarte mult tact! Îşi continuă asistentul gândul care-l îngrijora.

— Să mergem mai repede. Ajungem tocmai la mijlocul filmului! Îşi rosti Monica îngrijorarea ei.

Astfel, mergând alături, fiecare păşea pe drumul lui.

În sala întunecată, caldă, dar cu miros de haine plouate, îi conduse o femeie, căutând locurile goale cu sabia albăstrie a lanternei electrice. Au turburat alte perechi, care se ţineau de mână sau de după mijloc, ridicându-se cu bombăniri ostile.

Filmul era la jumătate, dar cu intuiţie de expertă amatoare de cinematograf, Monica ştiu în două minute ce s-a petrecut în cele patru acte trecute şi ce se va mai petrece în cele trei acte viitoare.

— Uite-l pe Jaque!… E adorabil! Exclamă, strângând mâna udă de lapoviţă a asistentului, care nu ştia ce să facă din umbrela şiroind de apă.

Jaque-Catelain scobora de la volanul unui superb Hispano-Suiza, în haină cenuşie de sport, cu o caschetă ştrengăreşte pusă pe-o sprinceană. O femeie înaltă, în haină albă, încadrată între doi ogari ruseşti, îi ieşi în întâmpinare. În fund, marea, o barcă înclinându-şi pânzele foarte înalte în suflarea vântului, un canot-automobil virând nebuneşte, gata-gata să se răstoarne şi trăgând o dâră spumegoasă şi curbă de valuri… JaqueCatelain trecu uşor braţul după mijlocul subţire al femeii: amândoi rămaseră, tâmplă lipită de tâmplă, în contemplarea asfinţitului de soare marin, cu cei doi ogari, întinşi decorativ la picioare.

— Adorabil! Ideală pereche!… Suspină admirativ Monica Harabagiu, aşteptând poate ca Nerone Creţeanu să profite ca toţi de întunerecul sălii şi s-o cuprindă şi dânsul uşor cu braţul, cum strânse se aflau măcar două duzini de perechi.

Dar Nerone Creţeanu, cu umbrela şuroind între picioare, îşi sufla prozaic nasul, împăturind batista cu luare-aminte, ca şi cum ar fi pus la păstrare în ea cine ştie ce preţioasă comoară…

— Eu cred că, dacă am îndestul tact, tot am să-l conving!… Reveni la supărarea profesorului, care-i stătea ghimpe în inimă.

— Uff! Ce agasant eşti! Îşi pierdu răbdarea entuziasta admiratoare a lui Jaque-Catelain. Lasă-mă măcar să privesc în tihnă!

Nerone Creţeanu se resemnă, urmându-şi pentru sine toate reflecţiile: cum să-l împace pe profesor şi cum să întrebuinţeze mai mult tact.

Monica privea cu buzele întredeschise, aspirând miraculoasa desfăşurare a unei vieţi de neîntrecute splendori.

Pe o terasă albă de marmoră, Jaque-Catelain e acum aşezat pe un puf, la picioarele femeii în alb. I-a cuprins mâinile şi le dezmiardă, cum numai el ştie să dezmierde. Îi spune şi nu mai sfârşeşte, cum numai el ştie să spună şi să nu mai sfârşească. Monica ar putea jura şi ea că a ghicit ce-i spunea Jaque-Catelain femeii în alb, norocoasa! Îi spune ceea ce n-are să fie niciodată în stare să-i rostească în cea mai frumoasă seară, cu cea mai romantică lună, Nerone Creţeanu, care se smârcâie alături din nas, cu bărbia sprijinită în mânerul curb al umbrelei, ca un pensionar precoce moţăind la cafenea.

Şi deodată, în vreme ce filmul îşi plimbă eroii în săli somptuoase, în grădini cu palmieri, în gări sonore şi munţi cu spumegânde cataracte, într-o viaţă prodigioasă de fabulos fast fotogenic, Monica vede, într-o întunecoasă împâclire, cealaltă viaţă, care ar fi a ei, alături cu omul

fornăindu-şi începutul de bronşită via-geră. Apartamentul sărăcăcios cu chirie, ratele la mobile, gospodăria cu o singură slujnică, oblojelile omu-lui morocănos; orbecăiala într-un crepuscul fumuriu şi umed, ca într-o galerie subpământeană de cârtiţe. Pentru totdeauna: până la sfârşitul sfârşiturilor.

Monica s-a tras fără să-şi dea seama mai departe de lângă omul cu bărbia sprijinită în cârja umbrelei.

Acum, filmul, după ce s-a sfârşit, cu eroina asasi-nată de soţul gelos, a început de la capăt. Femeia în alb, trântită cu cele trei gloanţe de revolver, a descins de pe catafalc, nemuritoare şi din nou surâzând, cu seninătatea unei făpturi lipsite de orice negru presentiment. Se află pe puntea unui iaht. Jaque-Catelain, în costum alb, cu pantofi albi şi cu caschetă albă de marinar, priveşte visător, din profil, rezemat de bara punţii. Din celălalt capăt se apropie femeia cu fustele şi eşarfa fluturate de vânt. Îşi vorbesc. Râd. Abia s-au cunoscut, dar de la cele dintâi cuvinte se ştiu predestinaţi unul altuia, împotriva oricăror obstacole şi împotriva morţii chiar. Ce delicioasă viaţa în care îndrăzneşti tot, în care o mare şi ucigaşe pasiune inundă ca un hohotitor răsărit pe creştetul înălţimilor, acolo sus, deasupra viermătului mediocru şi vulgar…!

Monica vrea sa şi-l imagineze pe Nerone Creţeanu în costum alb, cu pantofi albi şi cu cascheta de marinar pe puntea unui iaht, surâzând cu fermecătoarea graţie a lui Jaque-Catelain.

Efectul e catastrofal. Explozia unei granate umplute cu boabe de cafea crudă şi împroşcând întreaga sală.

Iar Monica s-a tras încă mai departe, ferindu-se ca de o atingere rece, băloasă, de limax.

Omul cu umbrelă piroteşte absent de la magica lume a filmului, gândind fel şi chip, cum l-ar putea convinge pe profesor cu mai îndemânatic tact.

Când au ieşit afară, în sloata câinoasă, ca orice aspră şi hâdă realitate, Monica e tristă, cum s-ar fi deşteptat dintr-

un miraculos şi imposibil vis; Nerone Creţeanu îşi deschide umbrela şi e gata să pornească mai departe, la asaltul mediocrei lui fericiri, cu modesta resignare dintotdeauna.

— N-avea nici o grijă, Monica. E chestie numai de timp şi de tact! O încurajează la despărţire.

Monica e cu gândul în altă parte. Îi întinde o mânuşiţă moale şi indiferentă în mânuşa de piele de Suedia.

Ea n-are nici o grijă.

Dimpotrivă, ar vrea acum ca profesorul care a avut o atât de bună inspiraţie să fie cât mai absurd încăpă-ţânat şi să o dezlege de el, de cuvântul dat lui Nerone Creţeanu într-o zi de lehamite.

S-au despărţit. În lapoviţa înstelată de fulgi, care biciuie obrajii şi pătrunde gheţoasă în haine şi în încălţări, Monica a plecat cu paşi zvelţi şi săltaţi, de menuet, în josul Bulevardului; Nerone Creţeanu a plecat în sus, sub negrul pavilion didactic al umbrelei, asaltată de toate vânturile beznei.

„Dar ce-o fi având profesorul?”

XII.

PAUSA LONGA.

Grigore Stolnicu nu avea nimic.

După două luni, în birou, îşi freca mâinile cu aceeaşi mulţumire de sine.

Pusese ordine. Metodic, ca un om care ştie că numai graba e duşmanul succesului, ridicase cu încetul zid de izolare în jurul Ameliei. Nu mai pătrundea acum nimic din afară, nimeni.

Asistentul nu mai era invitat la masă. De altfel, şi de la Universitate are să-l măture la anul viitor. Medicul cel tânăr, de acasă, medicul Ameliei, acel afectat Alfons Grigoriu, care nu i-a plăcut niciodată, a fost înlocuit cu altul, miop şi tare de ureche; un bătrânel inofensiv. A schimbat şi slugile, ca să pună capăt bârfelilor din bucătărie. Acum, totul e în bună orânduială, şi de o săptămână, Amelia zace în pat, într-o

căldură toropită, cu o întreagă farmacie de fla-coane şi prafuri la căpătâi, tuşind şi mototolind batis-tele sub pernă.

A scuipat sânge.

Dar aceasta nu este decât o justă expiere a vieţii destrăbălate pe care a dus-o. Îşi închipuie poate că îl înduioşează aşa! Îi cerşeşte din ochi, de câte ori trece prin cameră, o îmblânzire. El cunoaşte însă toate vicleniile femeieşti: şantajul boalei.

N-o mustră. Nu i-a spus nimic. Se preface că nu ştie. Tace. O pedepseşte cu această tăcere enigmatică şi încărcată de ameninţări mai teribile decât orice izbucnire.

Căci abia acum îşi dă seama cât de făţarnică a fost viaţa acestei femei vreme de doisprezece, acuşi treisprezece ani. Nu l-a cruţat cu nimic. De nici o ruşine. Sub înfăţişarea aceasta molâie, bolnăvicioasă, şi închisă cu ipocrize în casă, la griji mărunte de gospodină, dospea cele mai sfruntate porniri ale desfrâului. Pe Nerone Creţeanu, ea a stăruit să-l invite la masă, sub cuvânt că e nevoiaş, fără părinţi, modest şi că are dreptul la o încurajare. Medicul care-a tratat-o trei ani, tinerelul acela afectat, periat, pomădat şi schimbând costumele de două ori pe zi, tot ea l-a chemat întâi, dragă Doamne, după recomandaţia unei pretinse prietene. Se închideau în cameră, venea întotdeauna în lipsa lui; când se întâlneau, îi vorbea cu o ironie superioară şi în calambururi obraznice, care de la început l-au făcut nesuferit. Într-o bună zi, acum cinci ani, s-a trezit cu un aşa-zis văr al ei: un locotenent de cavalerie, care nu ştia să cuvinte decât despre cai, curse şi raiduri de călărie. Toată vremea se împiedica de dânsul. Îi umpluse casa de miros de piele, de apă de păr şi de havane. Când îi auzea scârţâitul cizmelor pe parchet, era indispus o jumătate de zi. Şi acela îi fuma ţigările, făcea glume stupide pe socoteala filologilor, comanda mâncările care-i plac, poruncea slugilor şi îşi stabilise cartierul general la telefonul lui. Până când într-o bună zi a dispărut precum venise, sub pretext că a fost înaintat şi mutat în altă garnizoană.

Dar câţi vor mai fi fost alţii, încă?

N-a surprins oare într-o zi, acum de curând, un băieţandru sclivisit pe scări? Îl văzuse cu o seară înainte, de la geamul biroului, dând târcoale casei, uitându-se la ferestre, făcând naveta pe trotuarul din faţă. Bărbierit, pudrat, cu pălăriuţa cu boruri de un deget pusă pe-o sprânceană, cu un palton ridicol şi cu şalvarii aceştia largi, pe care i-a născocit moda ca pentru asemenea vreme, lipsită de gust şi de măsură, şi ca pentru asemenea tineret, lipsit de ruşine şi de respect.

A doua zi l-a aflat pe scări, tocmai când punea degetul pe butonul soneriei. Băieţandrul, cu pălăria în mână, zăpăcit, s-a prezintat drept elev al lui şi a îngăimat că abia cuteza să-i ceară un sfat şi o biblio-grafie pentru o lucrare, un studiu, în sfârşit, o invenţie, cum se vedea cât de colo! O lucrare, un studiu, cu aşa mutră şi asemenea pantaloni! I-a arătat el sfat! De ce nu poftise la Universitate, la cancelaria facultăţii, să-i ceară sfat, nu acasă, ca un pungaş, care încearcă lovitura când lipsesc stăpânii? Celălalt a roşit cu ochii în pământ, s-a bâlbâit. Nu l-a mai văzut niciodată. Nici nu-şi aminteşte să-l fi zărit la cursuri, nici înainte de asta, nici după aceea.

Încă unul care dădea târcoale Ameliei, atras, de-sigur, de privirile ei (căci nu se mai îndoia că altfel priveşte pe stradă, provocator, când e singură, nu cu aerul de mironosiţă de acasă), încă unul atras de pofticiunile ei, ţinându-se după dânsa pe uliţi, cum se ţin dulăii de căţelele înfierbântate.

Câţi vor fi fost? Abia acum înţelege ce se ascundea sub ameninţarea slujnicei dată afară, când s-a întâmplat istoria cu oglinda din salon. Fără îndoială că ştia totul şi fără îndoială că numai Amelia i-a cumpărat tăcerea.

Niciodată nu şi-a imaginat că poate exista o vietate atât de meşteră să-şi ascundă viaţa secretă. Nici o urmă. Nici o scrisoare. Nici o privire furişe. Nici un cuvânt scăpat din imprudenţă. Totul disimulat, zăvorât sub înfăţişarea aceasta de pisică bolnavă şi mereu friguroasă, prefăcându-se că

abia se lasă convinsă să iasă din casă, pirotind încolăcită pe pat şi pe divanuri, aşteptându-se rugată ca să meargă la un teatru ori la o plimbare. Prefera să rămână singură acasă, să-şi aştepte sau medicul pomădat, sau netrebnicul acesta de asistent, pe care el l-a colăcit, sau alţii, despre care nu va şti nimic, niciodată.

Acum s-a sfârşit. O are aci, sechestrată, fără să mai vâşcâie.

E adevărat că din această pricină şi-a neglijat cursurile în vremea din urmă, n-a mai aşternut un cuvânt pe hârtie, n-a mai urmat nici tratamentul medicului; iar plimbarea şi hidroterapia le-a făcut neregulat, în răstimpuri.

E vremea să revină la toate.

Pentru început, chiar astăzi va trece pe la doctorulpitic, numai să-i arate, după trei luni, că toate temerile lui au fost exagerate şi că e mai sănătos ca întotdeauna.

Grigore Stolnicu îşi orânduieşte pe biroul uriaş şi masiv toate cărţile grele cât evangheliile şi toate cutiile de fişe, cum se cuvine în preziua unei campanii de lucru. Toarnă cerneală în călimara cubică de cristal, schimbă peniţe noi în tocuri, ascute creioanele.

Mirosul plăcut al lemnului moale de creion, mirosul metalic al cernelei îi aţâţă pofta de lucru, cum nu-şi găsesc astâmpăr caii militari când simt mirosul de praf la manevre. Chiar din astă-seară va inaugura cele trei ceasuri reglementare de muncă: de la zece la unu după miezul nopţei, ca în atâţia şi atâţia ani trecuţi.

Învârte manivela telefonului şi cere numărul medicului-pitic.

Aşteptând, cu pâlnia de ebonită la ureche, surâde tu-tulor nălucirilor şterse fără urmă, episodul cu acest telefon, oglinda veneţiană din salon, musca de pe che-lia spectatorului de la Ateneu. Cum s-ar simţi cu proaspete puteri de muncă, dispus şi odihnit, dacă, după ce-au trecut acestea toate, n-ar fi răsărit nevrednica înşelăciune a femeii, să-i reteze viguroasa poftă de creaţie!

Glasul piţigăiat al medicului-pitic vesti cu o prietenoasă bucurie că e gata să-l primească. Îndată; într-un sfert de oră, înainte de a pleca la clinică.

Grigore Stolnicu trecu prin odaia fetiţei, care nu mai întindea de două luni braţele grăsulii să se ceară, drăgăstoasă, în braţe. Îl privea acum cu ochii cenuşii şi terni, fără nici o voioşie. Morocănoasă, se ridică în picioare şi doica, hotărâtă de mult să-şi ceară socoteala, fiindcă nu mai putea sluji într-o casă unde părintele se uită mai câinos la copil decât s-ar uita un tată vitreg.

În cealaltă cameră, Amelia aţipise, cu buzele albe, cu obrazul de cretă şi cu globurile ochilor scufundate adânc sub pleoape. Un miros de spiţerie plutea stăruitor şi dezagreabil. Prin somn, Amelia gemu, tuşi, se întoarse pe cealaltă parte.

Grigore Stolnicu îi aruncă o singură privire, fără milă, schimbându-şi pijamaua de flanelă cu haina de stradă. Îşi spunea că poate nici nu doarme; desigur, se preface. Păşi mai apăsat, ca s-o încerce.

Bolnava, în toropeala febrei, scânci acoperindu-şi ochii cu degetele subţiri, prelungi şi scheletice.

„Tot se preface!” hotărî Grigore Stolnicu. „A dus înadins mâinile la ochi, ca să n-o surprind că clipeşte. E cea mai disimulată femeie din câte au existat vreodată.”

Şi ieşi trântind uşa, ca să-i arate că nu se lasă amăgit atât de uşor.

De la fereastră, doica fetiţei, cu Clo-Clo în braţe, îl arată după perdea, în stradă:

— Se duce ulâtul.! Ulâtul ulâţilor!

Iar pentru ea, ca o urare confidenţială, cu jumătate de glas:

— Ducă-s-ar!

Clo-Clo, cu o jucărie mică de tablă sunând un zurgălău înlăuntru, îl ameninţă, în chip de minuscul buzdugan, bucuroasă şi ea că se duce urâtul:

— Ulâtul! Gâmbosul!

Astfel, în casa lui Grigore Stolnicu, nici o suflare nu-i era prietenă.

XIII.

ALLEGRO, MA NON TROPPO.

Un taxi, înşelat de şovăiala lui, când se pregătea să traverseze strada, frână acostând la marginea trotuarului şi-l invită să urce.

Grigore Stolnicu făcu semn că nu are nevoie. Cu toată graba, ţinea să meargă pe jos, ca să reînceapă chiar de astăzi prescripţiile medicului-pitic: mişcare, cât mai multă plimbare!

Era, într-adevăr, o minunată zi de sfârşit de iarnă.

Ultima zi a lui fevruarie.

Streşinile şuroiau, nămeţii se topeau în soarele cald; un vânt umed şi proaspăt purta de-a lungul străzilor presimţirea primăverii, adusă de undeva de departe, din câmpurile mustind viaţă nouă sub zăpada subţire.

Ţigăncile întindeau trecătorilor cele dintâi mănunchiuri de ghiocei. Femeile păşeau mai elastic, în dezmierdarea lină a luminei călduţe, cu alintări de pisică.

Grigore Stolnicu recunoscu pe eleva lui, Monica Harabagiu, mergând cu asemenea paşi alintaţi, alături de un tânăr cu pantaloni largi, cu pălărie pe-un ochi, bărbierit şi pudrat: un individ din familia celui pe care l-a surprins pe scări la el acasă. Păşeau braţ la braţ, avântaţi ca într-un voios asalt al primăverii, râzând şi privindu-se în fiecare clipă în adâncul cel mai tremurător al ochilor. Studenta purta un buchet de ghiocei, prins în blană, deasupra inimei.

Toată îmbucurarea zilei cu soare se întunecă în ochii lui Grigore Stolnicu. Întâlnirea acestei perechi îi dovedea mai netăgăduit că asistentul îl minţise, născocind povestea logodnei ca să-i înlăture orice bănuială.

Medicul-pitic îl primi în uşă, afabil, ca pe un mosafir drag, care se arată rar şi se lasă aşteptat.

Îl invită în acelaşi fotoliu, enorm şi confortabil ca un jâlţ de bancher. Tot aşa se scufundă şi el în celălalt fotoliu,

împreunându-şi la fel mâinile în chip de închinare copilărească, dar sfredelindu-l cu aceiaşi ochi, mici, apropiaţi de rădăcina nasului, cenuşii şi vii, ca ochii de uistiti.

— Ei! Cum stăm? Întrebă foarte vesel, ducând degetele la buze şi părând că fluieră în vârful unghiilor.

— Foarte bine! Cum vezi, stăm foarte bine, în cele mai confortabile fotolii pe care le-a creat civili-zaţia americană!… Răspunse Grigore Stolnicu, molipsit de buna dispoziţie a medicului-pitic.

Pe urmă, revenind la lucruri serioase, povesti cât a respectat din prescripţiile de acum trei luni şi câte le-a neglijat. Arătă că se simte îndestul de sănătos, că a lucrat un timp cu mare spor, iar că în lunile din urmă, dacă i-a scăzut această poftă de muncă şi dacă n-a mai fost atât de voios, s-a întâmplat numai din pricina unor nemulţumiri familiare. Strict intime.

— Şi, aşadar, zi, nici o tentaţie… Cu telefonul ori cu musca? Întrebă foarte curios şi cu râs teribil de amuzat medicul-pitic, dovedind că ţine minte perfect tot dosarul pacientului.

— Nimic. Cea mai desăvârşită ordine.

— Braa-voooo! Exclamă piticul, cu o admiraţie în care totuşi străbătea o totală neîncredere, după cum arată accentul circomflex al sprâncenelor.

Părea că se gândeşte cu totul în altă parte privind un timp pe fereastră şi punându-şi la buze degetele împreunate, pe care le apropia şi le depărta, două câte două. Pe acoperişul din faţă, un tinichigiu bătea tabla regulat şi monoton, cu lovituri egale. S-ar fi spus că medicul-pitic îşi uitase pacientul şi că aştepta cu mare atenţie numai să sfârşească bocăniturile de afară. Într-un târziu, distrat, fără să-şi despartă ochii de la echilibristica omului de pe acoperiş, întrebă, ca o chestiune de accesorie însemnătate:

— Şi nemulţumirile acelea familiare… Despre care vorbeaţi… Strict intime… N-aş putea să aflu de ce natură

au fost?… Sau poate că încă mai sunt?

— Domnule doctor, e o chestiune streină cu totul de cazul meu. Nu prezintă nici un interes.

— Nimic nu e strein de cazul unui pacient! Surâse foarte curtenitor medicul-pitic, răsucindu-se în jâlţul unde se afla îngropat şi întorcând ochii de la fereastră, să-l privească în faţă. Nimic nu e strein, iar pentru un medic, totul prezintă un interes. Cel mai mic amănunt poate să fie de-o importanţă capitală.

— Dar e o chestiune cu totul intimă! Se apără Grigore Stolnicu, cu un început de impacienţă. E vorba despre raporturile mele cu nevastă-mea.

— Tocmai! Continuă să surâdă medicul-pitic, suflând un praf nevăzut din palmă şi cercetându-şi cu luare-aminte de chiromancien toate liniile, curbele şi creţurile mâinei. Unui medic ori îi spui tot, ori nu mai pierdem amândoi timpul de pomană! Rosti deodată, cu alt glas, sever şi autoritar, revenind la agresivitatea cu care îşi trata de obicei clienţii.

Grigore Stolnicu se hotărî şi povesti totul, mai mult ca să-i dovedească displăcut medicului cât de absurdă îi e pretenţia de a face legătură între o chestiune cu totul intimă şi o consultaţie, unde e vorba numai despre boala ori sănătatea lui. Istorisi cum i-a venit prima bănuială. Cum a descoperit pe urmă toate amănuntele care nu i-au mai îngăduit, din nefericire, nici o îndoială. Cum a pus ordine absolută, după ce a pierdut două luni, în care timp n-a lucrat aproape nimic şi a părăsit regimul prescris. Nu uită să stăruie că l-a ajutat în această convingere chiar axioma rostită aci de medicul-pitic în persoană, când i-a spus că, pentru tată, existenţa unui copil nu înseamnă nimic. Adică, pur şi simplu, că un tată nu e niciodată sigur de paternitate, mai ales când copilul se naşte după zece ani de căsnicie. Aceasta i-a deschis ochii. S-a mirat că aşteptase să-i deschidă alţii ochii. Acum, nimic şi nimeni nu-i mai poate clătina siguranţa că fetiţa nu este a lui. Dacă s-a oprit aci şi n-a tras încă toate consecinţele – desfacerea căsătoriei etc.

— A fost numai fiindcă n-a izbutit să pună mâna pe niciuna din probele palpabile, materiale.

Medicul-pitic asculta cu aceeaşi prefăcută indiferenţă, când urmărind gimnastica tinichigiului pe acoperiş, când privindu-şi, cercetându-şi şi admirându-şi mâinele, pe care trebuia să le cunoască de mult pe de rost.

Astfel, spovedania lui Grigore Stolnicu fu mai uşoară; nu simţea sfredelindu-l ochii unui străin când îşi destănuia lucruri atât de umilitoare şi amare. De câteva ori numai, când se opri, medicul-pitic îl îndemnă să continue şi să-i arate de-a fira-n păr cum a ajuns la descoperirea că este un soţ înşelat, dar în orice caz nu un soţ imbecil.

Grigore Stolnicu sfârşi, iar medicul păru extrem de mulţumit. Îşi trosni degetele cu atâta satisfacţie, încât spoveditul îşi spuse îndată că a făcut cea mai mare prostie dându-şi necazurile lui intime pe mâna unui om care, desigur, s-a înveselit din cale-afară de asemenea peripeţii; mai ales că medicul-pitic nu purta verighetă şi deci nu era însurat. „Şi-a bătut joc de mine!… Desigur, mă crede un mare imbecil, cu pătăraniile mele de soţ înşelat împărtăşite celui dintâi venit. Lui, ce-i pasă? Nu e însurat. Se amuză pe socoteala altora!” gândi Grigore Stolnicu, înciudat cu totul pe insuportabilul său duhovnic.

Medicul-pitic îşi plesni genunchii cu palmele, îşi făcu vânt, baiansându-se de două ori în fundul jilţului, sări în picioare, deschise dulapul, îl invită să se dezbrace şi din nou începu să-l asculte, să-l ciocănească, să-l pipăie şi să-l măsoare cu instrumentele lui de supliciu.

La fiecare nou instrument şi nouă ciocăneală aproba, mormăind satisfăcut, ca un om care găseşte confirma-rea bănuielilor dinainte asigurate.

Pe urmă închise aparatele în dulap, ridicându-se în vârful picioarelor să răsucească cheia, pe care o puse în buzunar. Privindu-l cu dispreţ, pe la spate, Grigore Stolnicu, în timp ce-şi prindea bretelele şi îm-brăca mânecele hainei, se întreba de ce o fi încuind dulapul şi de ce-o fi strângând

cheia, într-o cameră unde n-avea doar să-i scotocească nimeni? Şi îl găsi pe medicul-pitic mai maniac şi poate mai bolnav decât toţi clienţii săi.

Medicul înconjură biroul şi se instală în scaunul înalt, cu picioarele atârnate. Nu mai rupse o foaie de hârtie din bloc şi nu mai scrise ieroglife enorme cu tocul-automat, enorm.

Ca un judecător pronunţând o sentinţă irevocabilă, cu amândouă mâinile rezemate în marginea biroului şi cu o adâncită cută între sprâncene, vorbi:

— Dragă coleg, suntem între oameni culţi. N-ar avea deci nici un rost să-ţi ascund. Cazul dumitale mi se pare foarte grav. Foarte înaintat. Pot să-ţi garantez că soţia dumitale nu te-a înşelat niciodată şi nici nu te înşeală. Ţi-ai construit toate argumentele, inventându-le singur pe de-a-ntregul. Le-a născocit boala dumitale. Un caz foarte comun. Îţi torturezi nevasta. După cât înţeleg, e bolnavă, şi e bolnavă grav. Are nevoie de-o cură în sanatoriu, nu de supliciul absurd pe care l-ai imaginat dumneata. Iar o cură în sanatoriu nu ţi-ar strica nici dumitale, onorate coleg. Pot spune că e absolut necesară şi absolut urgentă. Ţi le spun cu brutalitate, fiindcă ştiinţa mea e brutală. Nădăjduiesc că n-ai să faci ca alţi foşti clienţi ai mei, care din pricina acestei francheţe m-au ocolit, au căutat alţi medici mai puţin brutali ca mine şi-au plătit-o scump. Orânduieşte-ţi afacerile aşa, ca să renunţi câteva luni măcar la viaţa de acum. Revino la mine, să aranjăm intrarea într-un sanatoriu. De preferinţă în streinătate. Şi, din vreme, ia măsuri ca soţia d-tale să nu devină o victimă a dumitale… E tot ce pot spune fără înconjur, cum îmi dictează conştiinţa mea profesională.

Medicul tăcu, împreună din nou mâinile, lăsându-le pe spătarul scaunului înalt, pe urmă îşi bătu de câteva ori palmele, cum s-ar fi aplaudat singur, cu discreţie.

Grigore Stolnicu, în fotoliul vast şi confortabil, se muiase ca un om de zăpadă, topit în acest sfârşit călduţ de iarnă.

Îşi scoase batista şi îşi şterse fruntea udă. Îşi apăsă tâmplele. Gângăvi:

— E atât de neaşteptat ce-mi spui, doctore! Atât de absurd…

Medicul coborî de pe scaunul înalt cu spătar de strană şi veni să-l bată pe umăr; numai aşa i-ar fi putut ajunge la umeri, când Grigore Stolnicu se afla ca acum, turtit în jilţul enorm. Îl îmbărbătă:

— Aceasta nu înseamnă că un tratament serios n-are să dea rezultatele cele mai bune. Nu uita că te aştept în câteva zile şi că vom hotărî!… Am câteva prospecte de sanatorii excelente.

Grigore Stolnicu se ridică să plece, uitând să plătească vizita.

La uşă, medicul-pitic stărui:

— Mai ales nu-ţi tortura nevasta cu invenţiile dumi tale… E inuman. Îi scurtezi zilele.

Apoi se întoarse, după ce închise uşa, să facă un semn în carnetul unde se afla deschisă o pagină cu numele lui Grigore Stolnicu; iar într-o condicuţă cu linii vărgate să înscrie o consultaţie neplătită, fiindcă medicul-pitic şi avar nu uita să-şi încaseze onorariile chiar de la familiile pacienţilor defuncţi ori intraţi în balamuc.

XIV.

MARCHE FUNČBRE.

Amelia se deşteptase.

În somnul întrerupt şi chinuit de febră visase urât; întâmplări de demult, din viaţa ei de fată, pe care le crezuse pentru totdeauna uitate.

Întâmplările de-aievea, aşa cum s-au petrecut acum şaisprezece-şaptesprezece ani, n-avuseseră nimic neplăcut, ca şi decorul idilic în care s-au desfăşurat. Plimbările nevinovate în patriarhala grădină publică a oraşului natal; altele la ţară, la moşia unei colege de pension; o excursie cu barca; începutul unei nevinovate dragoste copilăreşti cu fratele colegei, mai mult o prietenie drăgăstoasă, care n-a ajuns decât la un singur sărut, de despărţire, timid şi neîndemânatec. Nu l-a mai văzut niciodată, nici n-ar şti

unde e acum. I-au rămas doar câteva scrisori, primite după ce-a venit toamna; scrisori cu atât mai aprinse, cu cât mai timidă şi mai nevinovată le fusese idila.

Din toată vacanţa aceea, de câte ori se gândea, îi apărea numai un soare luminos şi arzător de vară. O amintire de multă, multă lumină, de fără de grijă şi miros de fân copt.

Iar acum, prin somn, toate episoadele s-au petrecut altfel, desfigurând şi spurcând amintirea pură şi luminoasă.

Decorul, grădina publică, parcul prietenei de la moşie, plimbarea pe lac se desfăşurau într-un fel de crepuscul, spectral şi sinistru, cu lumina gălbuie ca pucioasa. Toţi o alungau, nu ştia de ce, iar ea fugea, nu ştia de ce. Înaintea tuturor, cu privire rea şi cu vorbe de ocară, gonea îndrăgostitul de atunci, înteţit tocmai de sora lui, prietena cea mai bună de la şcoală. Voia să ţipe, şi din gura căscată nu ieşea un sunet. Ştia că, dacă vor ajunge-o, are să se întâmple ceva înfiorător: nu cuteza să gândească ce, dar ştia că va fi un sfârşit înfricoşat. Au ajuns la marginea lacului. Barca nu se afla. S-a vârât, deznădăjduită, până la brâu, să încerce scăparea înot. Lacul era clocotit, un lac de smoală, iar dimpotrivă-i i-a ieşit în cale Grigore Stolnicu, întunecat, tăcut şi enigmatic, cum are înfăţişarea de trei luni încoace.

Pe smoala neagră a lacului au început să pâlpâie sinistru lumini gălbui, şi Grigore Stolnicu a izbucnit deodată într-un râs crud, fără seamăn, neomenesc, bucu-rându-se că se îneacă, împingând-o cu mâna mai afund, până ce smoala fierbinte i-a năvălit în gură şi pe nări.

N-a mai putut îndura oroarea visului şi s-a deşteptat într-o supremă voinţă prin somn, transpirată, în cearceafurile ude şi cu buzele pătate de sânge.

A rămas un timp, învelită până la bărbie, înfiorată de febră şi de vedeniile din somn. Pe urmă a sunat servitoarea, să-i schimbe aşternutul şi să-i aducă toc-mai din camera de lucruri vechi, din cufărul cu rochii demodate şi cu

suveniruri de şcoală, o cutie dreptunghiulară de mahon, cu încrustaţii de sidef.

Cutia cu scrisori, de atunci.

În haina de bolnavă proaspăt despăturită, mirosind a lavandă, cu plapoma răcorită, după ce fereastra a fost deschisă, să alunge atmosfera de clinică şi să lase înlăuntru aerul molatec al sfârşitului de iarnă, Amelia a citit scrisorile copilăreşti şi pasionate de atunci, singurul ei secret; pe urmă a rămas visătoare, cu o bunăvoie de convalescentă. Câte prostii!… Surâde. Împo-triva visului hidos şi crud, amintirea are ceva melancolic şi pur. Ca fotografiile decolorate, care-o arată în uniforma de şcoală, cu teancul de premii alături. În cutie mai sunt şi alte scrisori, ilustrate de la colege, flori uscate. Toate, până la invitaţia pentru nunta lor, în câteva exemplare neatinse şi păstrate, n-ar şti să spună de ce.

De atunci n-a mai deschis cutia. A trăit, într-adevăr, o viaţă cu desăvârşire alta; iar amintirile din anii de şcoală şi de fată îi sunt tot atât de streine ca suvenirul vag al unei cărţi citite foarte de mult…

O tuşă i-a răscolit cavernele plămânilor. A strâns sub pernă batista mototolită şi pătată de sânge. Bunăvoia de convalescenţă s-a stins.

Acum, totul a devenit, cu o înfiorătoare rapiditate, apăsător şi irevocabil, ca în visul cel rău din care abia s-a deşteptat.

Cu mâinile cruce pe piept, peste plapomă, dreaptă, ca şi cum ar repeta să înveţe din vreme rigiditatea pentru veşnicia din sicriu, Amelia Stolnicu, singură, fără nici o rudă şi fără nici o prietenă, îşi spune că a început stagiul în anticamera morţii.

O gândeşte aceasta, fără spaimă şi fără revoltă. Cum a acceptat viaţa în treisprezece ani, de când s-a măritat cu omul pe care mai mult îl respectă şi îl admiră decât îl iubeşte.

O gândeşte; iar mâhnirea nu e pentru dânsa, ci pentru fetiţa care va creşte orfană şi pentru Grigore Stolnicu, care va rămâne fără privegherea ei, atentă şi prevenitoare, în casa lăsată pe mâinile slugilor.

N-o mai înşeală optimismul mincinos al medicului miop şi moţăind pe scaun la vizită; nici cele câteva încurajări caritabile, de formă şi fără convingere, ros-tite de cunoscutele care au venit în treacăt, au stat cu pălăria în cap, pe marginea divanului, şi au plecat fără să se mai întoarcă. Ştie ce înseamnă tusa cu bănuţi de sânge pe batistă, încăpăţinarea termometrului să nu se clintească sub 38 grade, grija pusă de toţi s-o păstreze departe de Clo-Clo.

Iar împăcarea ar fi mai desăvârşită dacă n-ar chinui-o tăcerea duşmănoasă a bărbatului, schimbat în două luni cum n-a fost niciodată. Duşmănoasă şi inexplicabilă. Parcă i-ar face vină pentru boala ei; parc-ar fi vrut s-o îngroape, ferită de ochii lumei, înainte încă de sfârşitul fără scăpare.

Tăcerea casei e vastă şi intolerabilă, ca neagra tă-cere a unui cavou. În singurătatea unde nu află căldura nici unei fiinţe alăturate, Amelia Stolnicu îşi striveşte o lacrimă, pe care o şterge cu batista ruginită de sângele plămânilor.

Aude uşa de-stfară. Paşii lui Grigore Stolnicu. Vine, cu aceeaşi privire încruntată şi cu aceeaşi tăcere omorâtoare. Oftând, Amelia închide cutia cu încrustaţii de sidef, răsucind cheiţa cu panglica rămasă aceeaşi de la pension, şi se sileşte să surâdă, deşi ştie că, la această silită bunăvoie şi la implorarea ei din ochi, bărbatul n-a răspuns de două luni cu o singură îmblânzire.

Grigore Stolnicu intră fără să trântească uşa.

Minune, se apleacă şi o sărută pe frunte. Se aşează pe marginea patului; îşi schimbă locul în faţă, pe un scaun. Nu ştie cum să înceapă a vorbi, după ce două luni n-au schimbat între dânşii decât întrebări şi răspunsuri monosilabice. Răsuceşte şi mută de la locul lor flacoanele de medicamente, cutiile de prafuri; citeşte etichetele. Îi prinde

mâna şi o netezeşte încet, cu latul palmei. Amelia plânge, cu două şiroaie de lacrimi, curgând de o parte şi de alta a obrajilor. Plâns mut, fără sughiţuri, izvor continuu şi egal.

— Amelia! Rosteşte bărbatul, netezindu-i înainte mâna, fără să poată născoci nici o dezmierdare nouă, nici cuvinte noi. Biata Amelie…!

Şi nu ştie să descopere altceva.

Dar este destul atât, pentru amândoi.

După un timp se ridică stânjenit, ca un om care nu e deprins cu accese de sentimentalism, şi se scuză:

— De două luni am avut foarte multe necazuri, dragă Amelia!… Acum au trecut. Te rog să mă ierţi.

Amelia clatină din cap, semn că înţelege. Pentru dânsa, cariera de filolog a soţului e carieră plină de primejdii şi teribile ameninţări. Polemicile cumplite, încheiate cu injurii, cu cereri de anchetă şi cu altercaţii în stradă, au convins-o de mult că filologii sunt ultimii supravieţuitori ai unui fanatism neînfricat şi eroic: mor, dar nu se predau! Îşi spune că şi Grigorel era să fie, de bună seamă, victima unei asemenea coaliţii, dar e bucuroasă că primejdia a trecut.

Grigore Stolnicu se plimbă prin cameră, mutând obiectele de la locul lor, aşezând o cută strâmbă a perdelelor, căutându-şi cuvintele cât mai prudente, care să anunţe toate schimbările câte le-a hotărât.

— M-am gândit mult, Amelia… Poate e mai bine să revenim tot la medicul tău, la Alfons Grigoriu. E cam flecar şi un zeflemist care în primul moment nu inspiră încredere. Dar e mai tânăr, mai în curent cu toate teoriile, tratamentele, mai ştiu eu ce… Ăstălalt mi se pare ramolit complet.

Amelia nu-şi ascunde mulţumirea că va reveni la medicul vechi, care-a scos-o la liman din toate crizele. Îi mulţumeşte cu privire recunoscătoare.

— De altfel, dacă Grigoriu va fi de părere, n-ar fi rău să facem un consult. Poate e necesar, o lunădouă într-un sanatoriu. Tu, aci, acasă, cu grija servitoarelor, n-ai să ai niciodată linişte…

Încântarea Ameliei s-a întunecat. Îşi cercetează bărbatul în ochi cu un început de teamă. Nu cumva i-a spus medicul că starea ei e mai grava chiar decât o crede dânsa? Că se apropie mai grabnic slfârşitul? Altminteri, de ce această hotărâre subită?

— Bine, dacă zici tu, Grigorel! Consimţi, totuşi, cu resignare.

— Nu dacă zic eu, dragă Amelie! Vorbi cu blândeţe bărbatul, punându-i mâna uşor pe frunte. Dacă eşti tu de părere şi dacă vor fi de acord şi medicii. Te-am neglijat… Mă încearcă acum o mustrare de conştiinţă. Şi eu mă simt foarte, foarte surmenat. Poate şi eu voi avea nevoie de odihnă într-un sanatoriu, undeva…

— Tu?! Se miră femeia, mai alarmată de o ameninţare în sănătatea soţului decât de starea ei fără nădejde de vindecare.

— O! Nimic grav… Nu trebuie să-ţi imaginezi cine ştie ce… Poate e numai o părere. Aceste două luni mi-au devorat câţiva ani din viaţă.

Amelia, solidară cu destinul soţului, urî din toate drojdiile puterilor întreaga corporaţie a filologilor, care au fost în stare să pună la cale cine ştie ce infamă conspiraţie şi cine ştie ce infernale mahinatiuni, desigur, numai din pizmă. Iar un gând îi tresări brusc: „Nu cumva s-a dat cu aceştia şi Nerone Creţeanu?” Altfel, nu şi-ar explica de ce Grigorel l-a pomenit cu o ameninţare din cap, care nu făgăduia nimic bun. Nici nu l-a mai invitat la masă. Ba, o dată, când s-a anunţat şi aştepta la uşă, îşi aminteşte bine că Grigorel a poruncit slujnicei răstit să spună că nu e acasă. N-ar mira-o defel această ingratitudine. Cu apucăturile de astăzi ale tinerilor acestora, arivişti, nici o ingratitudine n-ar fi o surpriză!

Ca să se convingă, întrebă:

— Dar cu domnul Creţeanu ce mai este? Te-a nemulţumit cu ceva? Văd că ne evită.

— Bine zici!… Se acăţă Grigore Stolnicu de acest prilej. Bine zici, l-am neglijat şi pe dânsul în vremea din urmă. Îndată ce te ridici din pat, cred că nu te opui să-l invităm din nou la dejun…?

Femeia se bucură că asistentul n-a fost, aşadar, un ingrat şi că n-a avut atâţia ani invitat la dejun un om de nimic, o secătură, o canalie, cum ar fi putut să fie, ca atâţia alţii.

Destinderea atâtor certitudini noi şi înviorătoare îi aduse puţin sânge în obraz.

Se rugă, ca pentru o graţie excepţională:

— Dacă eşti tu bun, Grigorel, spune doicei să o aducă pe Clo-Clo. Mi-e dor… N-am văzut-o de astăzi dimineaţă… (Şi gândi: „Are să mă uite repede. Începe să se dezveţe de pe acum de prezenţa mea!”).

Grigore Stolnicu, în această zi a tuturor reparaţiunilor, trecu în cealaltă cameră, pe urmă într-a fetiţei şi chemă doica.

Clo-Clo întinse mâinile mici şi grăsulii, să se ceară în braţele Ameliei. Gânguri, se strânse alintată la piept, povesti ceva în vocale exclamative, cu o abundenţă teribilă de gesturi.

Nici o clipă nu întoarse ochii spre Grigore Stolnicu, ignorându-l cu duşmănos dispreţ.

Când Grigore Stolnicu, înduioşat şi zdrobit de remuşcarea nebuneştilor năluciri cu care îşi rupsese din suflet până şi copilul, carne din carnea lui, când ceru s-o ia în braţe, Clo-Clo îşi schimonosi obrajii învineţiţi într-un început înfricoşat de plâns. Nu voia în ruptul capului. Se uita cu ochi mânioşi, îşi ascundea obrazul în pieptul slab al Ameliei, acăţându-se cu amândouă mânuşiţele de gâtul ei; pe urmă, numai întorcând capul, îl ocărî, cu toată mânia adunată de două luni şi învăţată de la doică:

— Ulâtule! Gâmbu. Uuu! Gâmbosule!

Martir, Grigore Stolnicu înfruntă toate aceste evidente semne de ură filială şi se îndărătnici să o prindă în braţe, ca să o deprindă din nou cu dezmierdările lui trecute, de tată.

O luă pe genunchi, iar Clo-Clo se zbătu, zgâriindu-i obrajii şi lovindu-l cu pumnii ei mici. Pe urmă tăcu, deodată atentă, şi păru împăcată.

— Vezi că tot se îmblânzeşte? Constată satisfăcut Grigore Stolnicu, privind la doică şi la Amelia, victorios.

Dar abia îşi sfârşi spusa şi înţelese de ce Clo-Clo tăcuse atât de atentă. Se răzbunase, în felul ei şi cu puterile ei, pe pantalonii lui Grigore Stolnicu, şuroind de un lichid călduţ şi cu miros ascuţit.

— Ia-o! Ticăloasă mică! O ameninţă cu înveselire, nu chiar de tot, de tot sinceră, Grigore Stolnicu.

Doica o prinse în braţe, sărutând-o cu foc pe amândoi obrajii. S-o fi învăţat încă, şi nu i-ar fi împlinit mai bine dorinţa! Iar schimbându-i scutecele, abia îşi stăpânea nerăbdarea să meargă mai repede la bucătărie şi să povestească celorlalte slugi în ce fel a botezat Coca-mică pe cel mai morocănos dintre stăpânii câţi sunt pe lume.

XV.

AD LIBITUM.

Nerone Creţeanu surâdea suav, cu toţi dinţii de cafea verde, gata-gata să-i semene în stradă.

Mergea lângă profesor şi se simţea fericit, după mai bine de două luni de dizgraţie. Grigore Stolnicu îl invitase joi la dejun; iar acum îi dăduse ghiozdanul să-l poarte.

După cum nu-şi putuse explica de unde a pornit supărarea profesorului, nu-şi explica de unde i-a venit voia bună. Fidel, ca un căţel primit în casa de unde a fost alungat, nu dădea din coadă, numai fiindcă nu poseda acest apendice vertebrat care să-i exprime voioşia.

Încolo, sufleteşte, se afla exact în această dispoziţie, gata să fugă şi să zburde cu geanta profesorului, să meargă zece paşi înainte şi să se întoarcă lătrând, tăvălindu-se de bucurie şi apucându-l de pulpana paltonului, în joacă, cu dinţii mari laţi şi mulţi, câţi e de mirare că au încăput într-o gură de om.

Grigore Stolnicu e preocupat.

Calcă ţapăn, cu toţi nasturii paltonului încheiaţi până sus, sever şi răspunzând cu gravitate corectă şi distantă la toate saluturile studenţilor şi colegilor care-au umplut Bulevardul la ieşirea Universităţii. Îşi pregăteşte cererea de concediu şi, în zece zile, trebuie să-şi orânduiască suspendarea tuturor lucrărilor, poate până la vară, poate până la toamnă.

Medicul-pitic i-a luat o piatră de pe inimă şi nu i-a pus alta. Acum, nici o îndoială nu mai are că a năpăs-tuit cu absurdele-i bănuieli toate sufletele care-i erau mai apropiate şi mai credincioase. Se simte vinovat faţă de toţi, caută să repare. Şi în acelaşi timp e îngrijorat şi cu milă pentru propria lui soartă. Nu pricepe ce boală grea, subterană şi injustă, îl ameninţă. Nu poate mărturisi nimănui. Poartă această piatră cu dânsul, numai pentru dânsul.

Iar credinţa statornică a asistentului, nedreptăţit de nebuneştile lui născociri, îl înduioşează ca pe un pă-rinte care şi-a prigonit fiul. Îl întreabă cu bunăvoie, în dorinţa sa atotreparatoare:

— Nu mi-ai spus ce mai e cu logodna dumitale?

— Poftim, domnule profesor? Nu auzi bine Nerone Creţeanu.

— Întreb unde-ai ajuns cu logodna dumitale? Studenta aia, drăguţă şi isteaţă, despre care-mi vorbeai.

Toată veselia lui Nerone Creţeanu se fleşcăi ca o floare peste care a fost turnată leşie.

Monica îl ocolea. O văzuse de câteva ori cu un tânăr pudrat, care semăna cu Jaque-Catelain şi venea la Universitate, să o aştepte, cu o maşină de sport. Nu chiar un Hispano-Suiza, dar în orice caz cu o maşină de sport nouă-nouţă şi nichelată ca o oglindă. Era deznădăjduit pe de o parte că toate planurile lui matrimo-niale se sfărâmau atât de brusc, dar pe de alta se mângâia că aşa cel puţin va intra din nou sub ocrotirea profesorului.

De aceea se grăbi, fără eroism, să exploateze măcar rămăşiţele mizere ale acestei nefericiri, arătând profesorului că i-a ascultat sfatul.

— Domnule profesor… Am înţeles de acum două luni gândul dumneavoastră şi m-am executat. Aţi avut dreptate. Am meditat şi eu şi am deschis ochii. Nu făcea pentru mine! Se lepădă fără nici o remuşcare.

— Ce nu făcea? Nu pricep… Stărui cu bunăvoinţă Grigore Stolnicu. Mă tem că am fost rău înţeles. Părerea mea e că viitoarea dumitale logodnică are să fie o partidă eminentă. Frumuşică, inteligentă, muncitoare, clasificaţiile cele mai distinse. Un adevărat buchet de calităţi. Ce pretenţii mai poţi avea? Dacă îşi dă şi doctoratul, nu este exclus să-i pregătim o carieră strălucită. O să am nevoie de încă un asistent… Ori o asistentă, în afară de dumneata.

Cu inima strânsă într-o gheară de fier, Nerone Creţeanu asculta elogiile fericirei scufundate.

Pe Monica ştie că n-o mai poate cuceri îndărăt. De câte ori a încercat să-i vorbească, i-a râs în nas şi i-a întors spatele cu o piruetă în vârful tocurilor, care i-a ridicat fustele, rotindu-le, ca unei balerine. Îi spune acum: „domnule Creţeanu” sau „domnule asistent”, ea, care atât de dulce rostea: „Nerr…”, prescurtarea dezmierdătoare a numelui, numai de ea născocită şi numai de ea cunoscută. Acum, „Nerr” a murit, s-a estompat undeva în negurile fantasmelor; nimeni n-are să-l mai cheme cu glasul unic; pentru toţi şi pentru el însuşi a redevenit Nerone Creţeanu, cel cu galoşi şi umbrelă de viitor dascăl. Iar toate acestea, pentru totdeauna pierdute, de când s-a ivit tipul cu maşina de sport.

Nerone Creţeanu blestemă în gând inventatorul celui dintâi automobil, dorind cu un feroce sadism să-i ştie acum sufletul zvârcolindu-se în toate chinurile unui infern mecanic, cu supape, bujii şi 777 segmenţi.

— Nu-mi răspunzi nimic? Încă o dată, te rog să crezi că am fost rău înţeles!… Îl îndemnă profesorul. Haide, puţin curaj

şi spune când aţi fixat logodna?

— Domnule profesor, cu toată părerea de rău, trebuie să recunosc că tot dumneavoastră aţi avut drep-tate. Nu e o femeie pentru mine. Prea zvăpăiată.

— Haide-haide, nu-mi umbla cu asemenea prostii tinereşti! Îl ameninţă protector profesorul, scoţând dreapta înmănuşată din buzunar şi făcându-i cu dege-tul, ca unui copil care se întrece îndată ce se vede răsfăţat. Ce sunt astea? Certuri, împăcări? Capricii ale vârstei! Le categorisi, gândindu-se că poate asistentul a dat prea mare şi prostească proporţie vreunui flirt nevinovat al studentei Monica Harabagiu cu tânărul charlestonist care o însoţea pe stradă, după cum şi el îi văzuse acum câteva zile, când se ducea la medic.

La colţ cu Calea Victoriei îşi luă geanta din mâna lui Nerone Creţeanu şi insistă încă o dată:

— Ascultă sfatul meu de om mai bătrân şi mai încercat. N-aş vrea să regreţi toată viaţa pe urmă. E o partidă minunată pentru dumneata. Uite, am să propun chestia Ameliei: poate să vă cununăm noi… Adică ce poate? Sigur! Ai cuvântul meu… Doresc să se facă această căsătorie. Vreau chiar să se facă!

Nerone Creţeanu rămase la marginea trotuarului, ghiontit de trecători şi cu desăvârşire imbecilizat. Cu toţi dinţii adunaţi în gură, astupaţi şi asfixiaţi de buzele strânse, privea încruntat forfota lumei, ieşită în soare ca gâzele primăverii. „Cum o mai conving eu pe.

Monica? Îmi pufneşte în nas. Îmi trimite scrisorile îndărăt, nedesfăcute. Şi cum o să-l împac de acum pe profesor…?”

Vântul primăverii zbicise asfaltul. Femeile aveau ochii languroşi şi priviri lichide. Claxoanele maşinilor se întreceau bucuroase şi sonore, ca un metalic orăcăit urban dezmorţit din îndelunga hibernare.

Pe dinaintea lui Nerone Creţeanu, în maşina de sport nichelată ca o oglindă, înfundaţi până la bărbie în cutia

strâmtă, au săgetat Monica şi tânărul cu pălăria violetă pe ochi.

Monica surâdea fericită junelui, soarelui, trecătorilor, primăverei fotogenice.

Nerone Creţeanu salută fără să-şi dea-seama.

Monica nici nu-l văzu.

XVI.

GAVOTE STYLE ANCIEN

— V-am recunoscut îndată!… Vorbi tânărul, dând sticla cu bere la o parte ca să aibă privirea liberă. Am asistat astă-toamnă la o conferinţă a dumneavoastră. Îmi daţi voie să mă prezint: doctorul Mihai…

Grigore Stolnicu nu auzi restul prezintării în vuietul trenului trecând pe un pod sonor.

Erau în vagonul restaurant. Vecinul de masă îi păru lui Grigore Stolnicu simpatic cu totul. Un adevărat tânăr de viitor, cuviincios, cu multă ştiinţă de carte, în curent cu o sumă de lucruri foarte noi şi foarte interesante. Un ceas îl ascultase discutând cu un prieten care s-a dat jos la Ploieşti. De bună seamă, şi acela tot medic, fiindcă toate chestiunile trecute în revistă au fost numai de specialitate: tratamente, teorii, experienţe, vitamine, glande cu secreţie internă, comunicări senzaţionale care au revoluţionat ştiinţa. Amândoi erau întorşi nu de multă vreme de la Paris. Şi amândoi se arătau hotărâţi să-şi facă o carieră solidă, cu muncă pe brânci.

Tânărul avea ochii verzi, inteligenţi; figura, fină şi de-o ostenită distincţie. De la Ploieşti, de când se dă-duse jos colegul, citise o publicaţie de medicină cu litere foarte mărunte; un adevărat monitor de comunicări savante.

După chipul cum citea, metodic şi subliniind unele pasagii, Grigore Stolnicu îşi întărise părerea bună despre el, Nu era frunzăreala generaţiei grăbite de astăzi.

Un gând îl îndemna stăruitor, să afle şi ce-ar crede un asemenea specialist proaspăt despre „cazul lui”. Mai ales că Grigore Stolnicu se întorcea în capitală după ce-şi

orânduise oarecari treburi în provincie, unde se afla o mică proprietate a Ameliei, pentru a-şi pregăti lipsa din ţară pentru câteva luni.

Întrebă, folosindu-se de vicleşugul clasic:

— Am înţeles că sunteţi specialist în boli de nervi, de creier, boli mintale; în nevrozele acestea cu care omenirea plăteşte ritmul prea accelerat al civilizaţiei noastre. Cred că e cea mai frumoasă ramură a medicinei?

— Depinde! Răspunse precaut tânărul.

Cu aceasta, Grigore Stolnicu nu aflase nimic. Insistă, încercând din alt flanc.

— Avem şi noi un specialist cu reputaţie mondială… Şi aci rosti numele medicului-pitic.

Tânărul specialist se înveseli foarte. Lăsă cu totul la o parte publicaţia medicală. Dăduse peste un subiect care se vede că-i era scump.

— A fost un specialist cu reputaţie, poate vreţi să spuneţi, domnule profesor… Nu mondială, cum se exagerează, dar pe vremuri, cu îndestulă şi meritată faimă. Astăzi însă e un om sfârşit!… Nu mai citeşte nimic. De douăzeci de ani nu e în curent cu o singură descoperire şi cu o singură metodă. Metodele lui au rămas aproape băbeşti, de pe vremea turcilor. Habar n-are de ce se mai întâmplă în lume. V-o spun în cunoştinţă de cauză, fiindcă i-am fost intern la spital. Am lucrat alături cu el. Îl cunosc, văd prin el, uite, cum văd prin sticla paharului acestuia… E unul din cazurile cele mai caracteristice şi mai regretabile pentru ştiinţa noastră balcanică. O carieră strălucită, toate promisiunile. Pe urmă, când a cucerit o situaţie, par cuprinşi de-o ciudată paralizie. Lasă să treacă timpul peste dânşii. De altfel, e şi un teribil maniac. Are preferinţele lui pentru anumite diagnoze, întotdeauna aceleaşi. Bun-rău, potrivit-nepotrivit, justificat-nejustificat, îşi bagă cu de-a sila pacienţii în diagnoza lui: vede nebuni, maniaci, semiresponsabili la fiecare pas. Are un carnet secret: pe fiecare client îl înseamnă, fixându-i un ter-men când trebuie să exploadeze

nebunia, paralizia, în sfârşit, deznodământul. Câteodată o nimereşte. (V-am spus doar că, la începutul carierei, a fost un element strălucit.) Iar când nimereşte, se bucură ca de-o victorie personală… Când îl vedeam vesel, circula între noi, la spital, cuvântul de ordine: „Să ştiţi că lui „LittleTitsch„ iar i-a înnebunit un client!” Dar nouăzeci la sută din bolnavii lui, presupuşi bolnavi, înmatriculaţi în carnetul lui, refuză să înnebunească. De aceea e foarte nefericit şi le poartă un fel de ranchiună personală… Ce prescrie el? Plimbări, aer, mişcare, hidroterapie; regim de sanatoriu, schimbarea ocupaţiilor. Fleacuri. Sau toată specialitatea noastră, astăzi, s-a concentrat în studiul glandelor cu secreţie internă. Tot ce era inexplicabil şi incurabil se explică şi se curează prin secreţia acestor glande. O adevărată ştiinţă nouă. Îi vorbeşti de asta. Strânge din umeri şi suflă în palmă, ca puful de păpădie de pe scoarţa dicţionarului Larousse. Nici nu vrea să ştie. „Nu le cunosc, deci nu există!” Vă spun drept, domnule profesor, că sunt de compătimit bieţii nenorociţi care se află înscrişi în cazierul lui secret, aşteptând să le pună crucea roşie…

Grigore Stolnicu înghiţi un nod de iască la gândul că se află, desigur, trecut în carnetul secret al infa-mului pitic, aşteptându-şi şi el, ca cei nouăzeci la sută, crucea fatală.

Tot ce-i spunea tânărul acesta, cu proaspătă şi multă învăţătură, corespunde exact unei tainice preştiinţi a lui. Cum se putuse încredinţa oare pe mâna unui asemenea primejdios maniac? E în stare să înnebunească un om teafăr, numai ca să-l poată înscrie în catastiful lui din sertar.

Tânărul aprinse o ţigare şi privea nepăsător pe fereastra vagonului perindarea câmpurilor spălate de ploaia caldă, unde iarba dăduse colţ verde şi crud. Nu bănuia nimic din ceea ce răsturnase atât de uşuratec în sufletul omului grav şi cu tâmplele cărunte din faţă.

Când şesurile rotite în jurul trenului nu-l mai dis-trară, despături publicaţia de specialitate şi începu să citească atent ultima comunicare la Academia de Medicină din Paris

asupra unor ciudate turburări din secreţia glandelor endocrine.

Grigore Stolnicu apucase să comande şi să deşarte un pahar de limonadă, cu multă lămâie şi puţin zahăr. O ceruse rece de tot, de la gheaţă. Iar acum o simţea în stomac, ca o pungă de lichid, ostilă şi acră, pe care s-o poarte aşa toată viaţa.

Fericea clipa când i-a dat gândul să ceară părerea acestui tânăr viitor savant, lipsit de prejudecăţi şi tobă de carte. Altfel s-ar fi potrivit piticului maniac, să piardă câteva luni din viaţă în cine ştie ce sanatoriu, care exploatează fără de nici un scrupul orice prim-venit, şi poate ar fi ajuns chiar un ipohondru, prin sugestie.

În Gara de Nord coborî cu multe hotărâri schimbate.

După ce-şi luase ziua-bună de la tovarăşul de tren, regretă că nu i-a cerut încă o dată numele şi că nu l-a întrebat de adresă. Un medic ca acesta s-ar fi cuvenit să consulte, nu fiindcă într-adevăr îşi mai simţea acum vreo meteahnă a facultăţilor, dar aşa, ca să fie achitat faţă de propria lui conştiinţă. Însă medicul se pierduse înghiţit de mulţimea revărsată pe peron.

Legănat şi smucit de viragiile zănatice ale taxiului, slobozit printre tramvaie şi alte maşini, spre casă, Grigore Stolnicu se felicită că n-a spus nimănui nimic precis despre proiectata lui plecare şi data plecării. Nici Ameliei, nici asistentului. Foarte vag, vorbise numai despre nevoia unui mai îndelung repaos. Era foarte uşor să explice că amână acest repaos pentru vacanţa de vară. De altfel, n-are de dat socoteală nimănui.

Se afla invitat în ziua aceea, la masă, şi Nerone Creţeanu. Îl găsi aşteptând în biroul lui, cu un vraf de cărţi înainte, scoţând însemnări pe foiţe dreptunghiu-lare de hârtie, ca un harnic muncitor deprins să nu piardă timpul. În loc să-l încânte această vrednicie a asistentului, Grigore Stolnicu simţi o inexplicabilă nemulţumire. Numai o umbră, dar

prezentă şi supără-toare ca un scai intrat în palmă, care nu doare, dar jenează.

Asistentul lucra la biroul lui ca la dânsul acasă.

Era un fel de luare în posesiune. Poate îl şi aştepta să moară ori să intre într-o casă de sănătate ca să-i moştenească îndată catedra. Făcuse imprudenţa să spună că se simte obosit; că va suspenda pentru un timp lucrările. Celălalt o luase de bună şi nu mai avea răbdare. Dar vor vedea toţi. El e sănătos tun şi nici nu şi-a dat încă măsura puterilor!

E mai sănătos de cum s-a simţit el vreodată.

La masă povesti cu poftă, să dovedească tuturor această robustă dispoziţie, unele observaţii hazlii din viaţa orăşelului de provincie unde a pierdut degeaba două zile. Era voioasă şi Amelia, ridicată din pat de o săptămână, cu obrajii înviorаţi de când se întorsese la tratamentul medicului care o îngrijise trei ani. Clo-Clo, inaugurând un scaun înalt, cu rotiţe şi cu minusculă mesuţă făcându-i barieră la piept, lua parte şi dânsa la acest praznic al întoarcerei, întrecându-se în gângureală şi cerând scăunaşul de cristal, solniţa şi o sumă de alte improvizate jucării.

Grigore Stolnicu se afla astfel în mijlocul familiei, cu tihnitele ei mulţumiri: Amelia se simţea mai bine; copila începuse să nu se mai apere scâncind de îmbrăţişările lui; el însuşi scăpase de năluca boalei, care exista numai în tidva medicului-pitic şi maniac; îşi avea asigurată fidelitatea de căţel a asistentului; şi cu toate acestea, o nelămurită apăsare îi făcea voioşia silnică.

Îndată ce intrase în casă, buna dispoziţie se sleise. Simţea o greutate rece şi nefăcând parte din el, ca punga de limonadă îngheţată şi acră din stomac, aşa cum i-a rămas din vagonul-restaurant.

Amelia îl privi de câteva ori, lung, cu atenţie şi nedumerire. Găsea ceva schimbat în figura lui Grigore Stolnicu, şi nu-şi putea da seamă ce. Deodată se lumină:

— Nu ştiam ce e străin în figura ta, Grigorel. Acum m-am lămurit… Ţi-ai tuns mustaţa mai scurt.

Grigore Stolnicu recunoscu într-adevăr că, în orăşelul de provincie, bărbierul îi şonţise mustaţa, încât a trebuit să o reteze mai scurt. Un dobitoc, bărbierul!

Cu frivolitatea irezistibilă a sexului prin predesti-nare frivol, Amelia găsi că bărbierul n-a fost chiar atât de dobitoc:

— Dimpotrivă! Eu cred că te avantajează aşa… Poate ar fi chiar mai bine, într-o bună zi, să ţi le razi cu totul. Au început să-ţi iasă prea multe fire albe, dragă Grigorel. Şi pe urmă, cine mai poartă astăzi mustăţi? Conductorii de tramvai şi funcţionarii de gară. Spune şi dumneata, domnule Creţeanu, dacă nu eşti de aceeaşi părere?

— Evident, doamnă… Mustaţa e condamnată astăzi şi de modă, şi de higienă. Eu cred că domnul profesor ar arăta cu cincisprezece ani mai tânăr.

Punga rece şi acră de limonadă din stomacul lui Grigore Stolnicu a crescut, inundându-i toată fiinţa.

Într-o fulgerare, a văzut şi a priceput totul. S-au înţeles, aşadar, să-l facă şi pe dânsul ridicol, ca pe Ghiojdeanu şi ca pe orice soţ imbecil.

Realitatea îi apăru zdrobitoare şi de-o evidenţă fulgurantă.

De vreme ce e sănătos şi nu mai poate fi vorba de o bolnăvicioasă pornire să construiască argumente inventate din vânt, cum pretindea medicul-pitic şi ma-niac, atunci simplu, ca o concluzie matematică şi ireductibilă, rămânea cealaltă realitate. Aşa cum a văzut-o şi a ştiut-o el, din vreme, cu luciditatea lui sănătoasă.

Toţi îl înşeală.

Acesta e adevărul. Toţi îl înşeală. Amelia, care prea repede s-a însănătoşit, îndată ce i-a redat medicul ei sclivisit, afectat şi cu batista parfumată şi îndată ce l-a primit iarăşi în casă pe Nerone Creţeanu. Asistentul acesta ipocrit şi ingrat, care s-a instalat din nou în casa lui, la masa lui, la

biroul lui, aşteptând poate să nu-i ia numai catedra, dar, nerăbdător, şi locul soţului, în patul soţiei.

Roti o amară privire tuturor, coalizaţi să-l înşele şi să-i fure viaţa, cinstea şi toate bunurile pământeşti.

Crudă şi răzbunătoare, privirea stărui mai îndelung asupra fetiţei cocoţate pe scaunul înalt cu rotile, care, ţinând în amândouă mâinile câte un scăunaş de cristal, îi râdea nevinovat cu dinţii ei mici, dar laţi şi verzui ca jumătatea bobului de cafea crudă, micşorându-şi în râs ochii albaştri, care nu seamănă nici cu ochii lui, nici cu ai Ameliei, ci cu ochii decoloraţi, de gânsac, ai lui Nerone Creţeanu.

Împinse farfuria, cu prăjitura neatinsă.

Peste punga rece, acră şi ostilă din stomac n-ar mai fi încăput nici un dram măcar din cele mai savuroase bunătăţi ale lumei.

Clo-Clo, numai ea singură, presimţi şi gângăvi în limba ei, ameninţându-l cu cele două scăunaşe de cristal:

— Ial te-ai făcut ulât! Gâmbosule!

XVII.

BACCHANALE.

Din ziua aceea, existenţa lui Grigore Stolnicu de-veni un joc spasmodic între tăiuşuri de cuţit.

Se deştepta noaptea cu o tresărire speriată. Pipăia alături locul Ameliei. Prin somn, şi-l închipuia, fără să ştie de ce, golit.

Avea sentimentul că neapărat lipseşte, că trebuie să lipsească de la locul ei. Că poate a murit de mult, lăsându-l într-o spăimântătoare singurătate, după atâta viaţă şi atâtea deprinderi împreună. Sau poate că a dispărut pe când el dormea, să fugă la unul din amanţii pe care n-are să-i ştie niciodată.

Spaima se risipea îndată ce mâna atingea trupul cald şi transpirat al femeii. Răsufla uşurat. Asculta suspinul Ameliei prin vis. Presimţirea nu era pentru această noapte, dar îl pregătea de pe acum pentru nopţile când într-adevăr mâna

întinsă din obicei să descopere prezenţa fidelă nu va mai găsi decât vidul negru şi ireparabil.

Spaima se risipea: însă în aceeaşi clipă năvălea în locu-i asaltul întrebărilor fără răspuns.

Se ridica într-un cot, să privească femeia dormind, cu respiraţia ei şuierătoare, de bolnavă.

În lumina albăstruie a becului de noapte, fiinţa de alături îi apărea enigmatică şi misterioasă. N-a ştiut niciodată ce gândeşte şi ce simte într-adevăr. Ce-a fost. Şi n-are să ştie niciodată. E ascunsă, în trupul şi în gândul acesta, o viaţă secretă şi impenetrabilă, pe care are s-o tăinuiaseă mai departe, până în veacul vecilor, ducând-o cu dânsa în pământ şi ascunzând-o cu dânsa în pământ.

Câteodată o ura cu o cruntă înverşunare. Îl împingea îndemnul s-o deştepte zguduind-o şi prin surpriză, înainte de a se dezmetici, să-i smulgă adevărul. Atunci era sigur că acest adevăr e desfrânat şi respingător.

Altă dată, somnul femeii cu vinele golite de sânge şi rânduită la atât de apropiată moarte îl înduioşa până la lacrimi. Îşi dădea seamă că o torturează fără nici un temei, potrivindu-se unor năluciri nebuneşti. Ar trezi-o şi atunci, dar nu cu o zmucitură de procuror care deşteaptă condamnatul în zorii execuţiei, ci cu vorbe blânde şi cu o uşoară atingere, ca să-i spovedească totul cu umilinţă, cerându-i iertare şi plângând amândoi.

De cele mai multe ori însă, cu neînduplecată câinoşie, dorea să o ştie mai curând moartă, ca să-i sfârşească şi lui întreg supliciul.

Punga rece şi acră de limonadă gazoasă din stoma-cul lui Grigore Stolnicu nu s-a mistuit nici acum. Îi stă străină de trupul lui, introdusă ca să-l izoleze, cu prezenţa-i gheţoasă şi ostilă, de căldura întregului Univers.

În tăcerea compactă a nopţii se aude numai gemătul depărtat al unei goarne de automobil. Respiraţia neregulată a bolnavei. Paşii unui trecător singuratic pe asfaltul ud şi sonor.

Grigore Stolnicu se răsuceşte fără ogoire, întorcând perna cu faţa răcorită în sus, rostogolind la fiecare mişcare punga acră din stomac, închizând în deşert ochii să cheme somnul, alungând toate gândurile şi lăsându-se furat de ele. În acelaşi singur ceas de noapte are convingerea nestrămutată că femeia de alături i-a fost de cea mai sfruntată necredinţă treisprezece ani şi îndată, după câteva minute, a căpătat convingerea că toate acestea nu sunt decât născocirile unei clătinate închipuiri.

Dimineaţa îl găsea ostenit şi posac. A albit. E mai tăcut şi mai duşmănos: privirea are o fixitate bănuitoare, ostenită, de surd. Privirea care împietreşte surâsul şi bunăvoia de pe toate privirile unde s-a oprit stăruitoare, parcă să cerşească: „Spuneţi-mi odată adevărul şi dezlegaţi-mă din această îndoială, mai chinuitoare decât adevărul cel mai crunt!”

Dar toţi ochii nu vor să-i înfrunte privirea arsă de muncile iadului şi nimeni nu-i poate răspunde.

Medicul-pitic l-a sunat într-o zi la telefon să-l întrebe, cu mirată dojană, de ce n-a venit cum fusese înţelegerea.

Grigore Stolnicu a răspuns că n-a terminat, că are să vadă, că mai e încă timp.

— Bii-nee! A piţigăiat ameninţător în pâlnie glasul piticului. Dumneata faci cum crezi. Eu mi-am îndepli-nit datoria. Şi-ţi doresc, onorate coleg, să auzim de bine!

Urarea nu mai ascundea muşcătoarea răutate şi nici înciudatul avertisment. Grigore Stolnicu acăţă şi el, furios, receptorul. Înţelegea prea bine cât de nerăbdător era maniacul să-i pună mai repede cruce în carnetul secret din sertar.

Dar cu el nu va isprăvi atât de uşor!

Aceasta şi-o spunea cu tărie, luptând cu el singur, între cele două îndoieli, deopotrivă tiranice şi deopotrivă înfricoşate.

În câteva săptămâni fu pe rând hărţăgos şi umil, căutând oamenii şi respingându-i, schimbându-şi dintr-o clipă lân

alta purtarea, încât colegii începură să-l ocolească. Studenţii se răriră la cursuri, de teama izbucnirilor iritate când i se năzărea că unul şopteşte vecinului ceva pe socoteala lui – desigur, şi a Ameliei – sau că altul stă necuviincios, într-un cot, cu lipsa de res-pect faţă de un profesor pretimpuriu zaharisit.

Asistentul nu mai ştia cum să-i intre în voie. Căuta să-i ghicească gândul în ochi. Dar abia îl ghicea, şi gândul profesorului era altul. Slăbise şi el. Elevii, care ştiau ceva din povestea cu Monica, îi completaseră porecla din simplu „motan”, în „cotoi amorezat”. Nerone Creţeanu îşi purta şi această poreclă, cu sumbră resignare. Primăvara cu flori de liliac şi nopţile de culoarea stânjenelului trecu posomorâtă peste dânsul, lăsându-l în urmă cu un pardesiu jerpelit, cu galoşii şi umbrela lui didactică.

La alegerile de la Academie, Grigore Stolnicu luptă cu o energie dezmorţită şi rea să aleagă, în locul medicului-pitic, un istoric ardelean care tipărise în tinereţe nişte condici găsite în clopotniţa unei biserici. Triumfă şi o zi fu bucuros, cu privirea întinerită. Punga gheţoasă şi acră de limonadă din stomac se topise. Seara, cuprins de remuşcare, intră acasă cu toată înveselirea uzată şi, din nou, cu prezenţa ostilă din pântec izolându-l de tot Universul.

În casă, o tăcere glacială pusese stăpânire. Slugile vorbeau în şoapte. Îl ocoleau. Se îndemnau una pe alta, ca la tăietoare, să răspundă când auzeau soneria spintecând strident muta neclintire, ca o speriată şi nefirească alarmă. Niciuna nu voia să dea ochii cu „Moroiul”. Lipsite de supravegherea Ameliei, mereu bolnavă, lăsau praful să se aştearnă pe mobile, păianjenii să-şi dureze pânzele. Se auzea câte un bonzăit de muşcoi prins în plasă, ca arcuşul unui contrabas.

Totul avea înfăţişarea de paragină şi de pretimpurie pustiire.

Fetiţa creştea murdară, neschimbată: cu urme uscate de dulceaţă pe obraji, cu şorţul sleios, cu nasul smârcâit,

târându-se copăcel sprijinită de pereţi, dintr-o încăpere în alta, semănând jucării ştirbe pe covoare şi făcându-şi nevoile unde o apuca vremea.

În lumea aceasta, Grigore Stolnicu intra, trecea şi ieşea absent, cu privirea mocnită şi fixă, care nu vedea nimic, dar întuneca deodată bunăvoia trecătorilor şi punea peste tot, peste lumina primăverii şi parfumul jilav al florilor, peste zglobia zburdălnicie a animalelor şi peste toată proaspăta încântare a vieţii, punea o ploaie opacă şi rece, de cenuşă. Totul devenea în jurul lui şi în urma lui posac şi mort.

Într-o dimineaţă, la bărbier, când era gata, şi meşte-rul se pregătea să-i desfacă cearşaful de la gât, îl opri. Cu un „A!”, ca şi cum îşi aminti o hotărâre de mult luată şi uitată din distracţie, porunci să-i dea mustaţa jos. Nu se gândise la aceasta nici cu un minut măcar înainte, cum dădea a înţelege. Se decise subit, numai ca să-şi dovedească aşa că el nu e ca Ghiojdeanu, soţul imbecil, care s-a lăsat dus de alţii să-şi sacrifice cea mai frumoasă barbă din capitală. El făcea aşa, fiindcă aşa voia.

Bărbierul nu aşteptă să fie de două ori rugat. Cu toată bucuria scandaloasă a breslei sale de câte ori i se oferea o asemenea operaţie care transformă comic mutrele clienţilor, strigă vesel băiatului:

— Adu îndărăt foarfecele şi briciul, să-l întinerim pe domnul profesor!

Iar către client:

— Avem noi operaţiile noastre, care întineresc mai la sigur ca taica Voronof!

Calfa aduse îndărăt instrumentele acestei hirurgii de întinerire, cuprins de o nobilă şi dezinteresată însufleţire la auzul unei asemenea cuminţi hotărâri. Aşteptă, cu gura întredeschisă de voioasă curiozitate, să asiste la amputarea clientului.

— Chiar de mult mă gândeam să vă propun eu aceasta, cucoane Grigoriţă! Îl asigură bărbierul, trăgând cu energie limba briciului pe cureaua lată şi unsuroasă. Aproape nu

mai avem clienţi cu mustăţi. Cât despre cei cu barbă, au rămas mai puţini decât au ră-mas regi şi împăraţi în Europa! O întoarse satisfăcut de această analogie din domeniul almanahului de Gotha, căutând prin oglindă, în ochii profesorului, să vadă dacă a ştiut să-i preţuiască fineţea glumei, căci meşte-rul era deopotrivă erudit, familiar şi ghiduş, dar mai mult decât toate, mândru de calitatea subtilă şi enciclopedică a repertoriului său de hazuri.

Pe urmă, sub beneficiu de informaţie:

— Tot la noi şi-a lăsat barba şi domnu' Ghiojdeanu, de la Casaţie… Cel cu cuconiţa frumoasă şi dată-n draci!

Grigore Stolnicu simţi punga de limonadă congelată şi oţeţită din stomac crescând de dimensiunile unui balon captiv.

Dar din clăbucii săpunelii de frişcă putu să-şi ad-mire în oglindă, progresiv, toate fazele schimbării la faţă. Aşa cum le urmări, cu gura căscată de atenţie, înălţându-se în vârful picioarelor ori plecându-se să vadă pe sub cotul meşterului şi ucenicul cu şorţ alb şi cu ochii roşii, de iepure de casă.

Acum, Grigore Stolnicu căpătase şi el o figură golaşă, vânătă sub nas, cu un obraz tăbăcit, de actor scăpătat.

— Vă aranjează mai bine aşa!… Îl consolă ipocrit bărbierul, strecurându-şi discret bacşişul în buzunar.

Grigore Stolnicu, în oglinda de la uşă, văzu ieşind în locul lui, cu haina şi cu pălăria lui, un necunoscut, căruia nici el singur nu i-ar fi dat ziua bună pe stradă.

Acasă, Amelia nu-i spuse nimic. Nici nu se bucură, nici nu se miră. Se silea să pară că nici n-a observat, fiindcă ştie acum că orice cuvânt e pentru Grigore Stolnicu un prilej de iritare. „Prefăcuta!” pufni ciudos bărbatul. „Abia aşteaptă să dea ochii cu Nerone Creţeanu, ca să se minuneze cum de le-am luat înainte…” Pe urmă se gândi la informaţiile confidenţiale ale bărbierului: „Ghiojdeanu de la Casaţie… Cel cu cuconiţa frumoasă şi dată-n draci!” Desigur, tot aşa va povesti şi despre el altor clienţi, veniţi să-şi şonţească

mutra: „Tot la noi şi-a dat mustaţa jos Grigore Stolnicu, profesorul de la Universitate, cel cu nevastă mălăiaţă, dar care-l înşeală cu asistentul şi cu toţi băieţandrii de pe la facultate…”

Spunându-şi aceasta, Grigore Stolnicu simţea mereu nevoia să ducă degetele la pielea întinsă şi goală, rece şi încă usturând, de sub nas; exact cum observase că fă-cea Ghiojdeanu de la Casaţie, când îşi dezmierda în vid barba absentă.

Doica se cruci când văzu minunea. Lăsă fetiţa în scăldătoare şi, ştergându-şi mâinile cu poalele şorţului, fugi la bucătărie, să ducă înaintea tuturor vestea că: „Nebunul şi-a ras mustăţile, şi acuma e o strâmbătură, mai ceva ca un aftior de la Moşi!”

XVIII.

RUBATO.

O singură dezlegare îşi ştia Grigore Stolnicu, iar aceea, din întâmplare, devenise imposibilă: să găsească medicul tânăr, cu ştiinţa proaspătă, vastă şi chibzuită, din tren. Să-i expună de-a fira-n păr toate peripeţiile şi să afle ce e adevărat şi ce e nălucire din această ab-surdă măcinare a vieţii lui. Numai acela l-ar înţelege, şi numai în acela ar avea încredere.

Dar unde să-l găsească, fără să-i ştie numele, într-un oraş de un milion de suflete? Poate nici nu se afla în capitală. Nu spusese nimic despre aceasta. Îl chema Mihai… Mihai şi mai cum? A cercetat să afle cum s-au numit toţi internii mediculuipitic în ultimii şapte-opt ani. Parcă intrase în pământ. Pe stradă scormonea atent toate figurile trecătorilor, nădăjduind să-l întâlnească neaşteptat. Cu cât treceau zilele, cu atât i se înfigea mai nestrămutat siguranţa că va fi destul să-l afle şi totul să se lumineze miraculos, cum se ridică negura de pe privirile orbilor tămăduiţi.

Într-o zi a încercat să-i dea de urmă chiar de la medicul-pitic. L-a chemat la telefon şi, fără să-i spună cine vorbeşte,

l-a rugat:

— Domnule doctor, aţi avut un intern, acum câţiva ani… Înalt şi subţire, cu ochii verzi, un tânăr care a plecat pe urmă la Paris. Aş dori să ştiu de la dumneavoastră unde l-aş putea afla… Se numea Mihai… Mihai…

— Ce sunt idioţiile astea? Se răsti piţigăiat medicul-pitic din celălalt capăt al firului. Drept cine mă iei? Ce e la mine, birou de informaţie? Încă n-ai auzit că e anticamera balamucului? Pofteşte. Dar nu la telefon!…

Se auzi aparatul acăţat furios, iar Grigore Stolnicu nu mai avu de unde să afle urma providenţialului tămăduitor.

Rămase să lupte numai cu propriile, şi clătinatele lui puteri.

Nu mai lucra nimic. Apărea pretutindeni unde nu-şi avea locul, ca un strigoi, purtmdu-şi burduful ostil şi gheţos din stomac şi întrebările fără dezlegare din creier, păşind cu articulaţiile ţepene.

Pândea în toate privirile să citească o fărâmitură de înveselire răutăcioasă, cum sunt întâmpinaţi toţi soţii de teapa lui şi a lui Ghiojdeanu. Ascuţea auzul, să fure din treacăt o aluzie ori o glumă. Răscoli toate sertarele. Căută să cumpere slugile, ispitindu-le cu întortocheate iscodiri. Se întorcea acasă, o jumătate de ceas după plecare, în vârful paşilor, dând neaşteptat uşa de perete.

Ostenit, câteva zile nu se mai îndoia că toate bănuielile lui sunt scormoneli ale închipuirei aprinse: şi era încă mai nemângâiat, fiindcă aceasta însemna că adevărate au fost tot profeţiile medicului-pitic şi insuporta-bil, că se apropia poate scadenţa când peste numele lui, în carnetul secret, va pune crucea cea roşie.

Şi iarăşi zilele treceau între o îndoială şi alta.

Se trezea numărându-şi paşii până la colţul străzii: „Dacă sunt cu soţ, înseamnă că m-a înşelat. Dacă sunt fără soţ, înseamnă că a fost numai o închipuire”. Trişa, făcând paşii ultimi mai mari, ca să iasă cu soţ. Acelaşi pariu cu sine însuşi îl încheia cu matricola automobilelor şi trăsurilor.

Când numărul era fără soţ, se amăgea singur, spunându-şi că n-a vrut să înţeleagă aşa, ci să adune fiecare cifră a numărului în parte, ca acest total să fie cu soţ. Căci atunci mai mult îl alinau aceste fragile indicii oculte că Amelia l-a înşelat decât gândul mai plin de spaimă că de atâtea luni trăieşte într-o bolnavă lunecare a minţii.

Decanul, îngrijorat de înfăţişarea de strigoi, îl trase într-o zi în colţul cancelariei şi cu familiaritatea lui proteguitoare, de om bătrân, îl sfătui să se odihnească, să-şi ceară un concediu şi să se cruţe de surmenaj.

— Mai lasă rândul tineretului! Îl sfătui, el, care nu lucrase toată viaţa decât o broşurică de două duzini de pagini: teza de doctorat.

— Dar n-am nimic. Mă simt foarte bine! Se apără cu încăpăţânare Grigore Stolnicu.

Şi minţi:

— Par aşa, distrat şi preocupat, fiindcă mi-e nevasta bolnavă. Dumneata ştii cât ţiu eu la nevastă-mea şi cât de strâns e menajul nostru… Stărui, cercetând în ochii decanului, să afle semnul imperceptibil de înveselire ori compătimire când l-a auzit vorbind despre menajul lui „strâns”; atât de strâns, încât Amelia l-a înşelat cu cine a voit şi cu cine n-a crezut.

Dar bătrânul îl privi pe sub ochelari, cu bunătate şi sinceră participare la aceste necazuri:

— Am auzit, dragă Stolnicu!… Am auzit şi m-am întristat. Poate e mai bine să o duci într-un sanatoriu… În orice caz, tu ai datoria să te cruţi. Nu numai pentru ştiinţa noastră şi pentru Universitate… Dar gândeşte că ai un copil. Acesta, pentru un părinte, e mai important ca toată ştiinţa şi toate tipăriturile. Pentru copil ai datoria să te cruţi; un copil e o realitate mai pipăibilă decât toate îndeletnicirile noastre, care cântărim şi împărţim firul de păr în patru! Îl bătu pe umăr, cu sfă-toasă simpatie, Decanul, părinte al unei puzderii de copii, toţi bezmetici, otrăvindu-i bătrâneţele şi făcându-i numele de ocară.

„Ştie, sunt sigur că ştie tot! Dar e viclean, vulpoiul bătrân: nu poţi scoate un cuvânt, nici cu cleştele!” gândi Grigore Stolnicu, depărtându-se şi întrebându-se dacă nu cumva decanul i-a adus aminte în batjocură că are datorii de părinte.

Îşi făcuse obicei să se întoarcă acasă prin Cişmigiu. Grădina, cu băncile sub copaci umbroşi, cu aleele de trandafiri şi cu jocul gureş al copiilor, îi risipea pentru câteva clipe mohorala din ochi şi acreala întrebărilor fără răspuns.

Poposea pe o bancă, între pensionarii care citeau gazeta, guvernante care brodau şi perechi care-şi şopteau.

Urmărea pierdut joaca unui copil cu cercul, goana altora; în fund, legănarea tremurată a apei sub sălciile pletoase.

O împăcată acalmie îl cuprindea ca o aţipeală.

Soarele îi încălzea blând obrazul ras şi îmbătrânit surprinzător, în câteva luni. Torpoarea îi intra în vine ca o doctorie alinătoare. Ce bună şi divină ar fi încă viaţa, dacă nu s-ar fi iscat toate chinurile acestea din senin! O fetiţă venea să-l privească, ţinând cercul cu mâna la spate, neştiind dacă somnolează ori e treaz, până se hotărî să-l întrebe:

— Dacă vrei mata, domnule, te rog spune cât e ceasul?

Grigore Stolnicu îi spunea cât e ceasul şi o dezmierda pe creştetul mătăsos. Aşa va fi peste trei-patru ani şi copila lui. Copila lui? A lui sau a cui?

Întrebarea îi oţăra dintr-o dată sufletul, şi toată grădina îşi împâclea lumina bună de până atunci, sur, într-o ploaie de cenuşe.

Acum e pe o bancă singuratică, spate în spate cu doi tineri, care-şi vorbesc în şoaptă. Mai drept: nu-şi vorbesc. Vorbeşte bărbatul, femeia numai ascultă.

Îşi dă toate silinţele să n-audă din civilizată discre-ţie; dar aude fără să vrea. Glasul bărbatului îi pare cunoscut. Păcat că nu se poate întoarce să-l vadă, ca să verifice dacă într-adevăr are de unde cunoaşte glasul ori e numai o părere.

Şi ce spune?

Mustră. Dă sfaturi femeii.

— Nu trebuie să te laşi invadată de această tris-teţe… Am să-ţi aduc mâine o carte şi am să te rog să citeşti un capitol pe care l-am subliniat. O carte foarte ingenioasă şi foarte simplă. Adevărată evanghelie pentru vremurile noastre. Chiar se numeşte: Remčde ŕ la vie moderne. Acolo ai să afli cum pofta de viaţă, şi veselia, o poate căpăta oricine, numai să vrea. Un regim de râs. O cură de râs. Acesta e secretul. Nu-nu! Te rog să nu zâmbeşti cu dispreţul acesta posomorât! E foarte adevărat şi foarte simplu. Se află citat cazul unei doamne, copleşită de suferinţi fizice şi morale, de nenorociri în familie, de insomnii, de disperare, de dispepsie şi de tot ce poate împinge un om la sinucidere. Medicii se declaraseră neputincioşi. Epuizaseră toate tratamentele; declaraseră cazul incurabil şi aşteptau deznodământul cu braţele încrucişate. Iar bolnava s-a salvat cu toate acestea singură, scandalos de simplu: impunându-şi să râdă măcar de trei ori pe zi. Uite aşa, cum râzi acum! (Într-adevăr, se auzi râsetul neîncrezător, dar irezistibil de voios, al femeii.) A ajuns la un fel de antrenament de râs… La început, bărbatul şi copiii s-au minunat de asemenea idee ridicolă. Pe urmă, partea comică a aceştui tratament a făcut să râdă şi soţul, şi copiii, de câte ori o vedeau, contaminaţi. Bărbatul, o întreba râzând cum stă cu râsul, copiii izbucneau şi ei în râs. Se întrebau unul pe altul de câte ori au râs în ziua aceea. Şi râsul se instală în întreaga casă, până atunci posomorâtă şi făcând a moarte. Bolnava n-a mai cunoscut ce e aceea insomnie, dispepsie, melancolie, migrenă; în scurtă vreme, casa a luat altă înfăţişare şi viaţa alt ritm. S-a transformat şi bărbatul. Copilele bolnavei au fost poreclite: „les fillettes quis rient toujours”… Iată ce ar trebui să încerci. Să te aşezi o dată în faţa oglinzei şi să începi a râde de ideea aceasta, poftim, stupidă, cum vrei s-o numeşti… Pe urmă, râsul are să vină de la sine. Şi uite, sunt atât de sigur de rezultat, încât, dacă

ne dăm întâlnire tot aci, peste două luni, îmi pun capul că ai să fii alta!

„Ce imbecil!” gândi cu dispreţ Grigore Stolnicu, auditor involuntar al acestei predice pentru râs.

Cei doi se ridicară. Iar spre uimirea lui, Grigore Stolnicu văzu că imbecilul care vorbise era chiar medicul cu ochii verzi din tren, pe care îl căuta de atâtea săptămâni fără izbândă.

Se ridică, mergându-i cu câţiva paşi în urmă, hotărât să-i vorbească îndată ce se va despărţi de femeie. Dar în poarta Cişmigiului, tânărul opri un taxi şi se urcă împreună cu femeia înainte ca Grigore Stolnicu să poată face un gest şi să-l oprească.

Astfel, omul său providenţial se pierdu din nou, fără urme, în norodul capitalei, pe care statistica îl fixase la un milion de suflete.

— Cură de râs! O invenţie grotească şi lipsită de orice seriozitate!… Monologă Grigore Stolnicu, mărturisindu-şi că, după această istorie, încrederea sa în specialistul cel tânăr şi tobă de carte a scăzut mult în nivel.

XIX.

RIGAUDON.

Totuşi, acasă, cu uşa încuiată, în faţa oglinzii, Grigore Stolnicu încercă să râdă.

Râsul fu schimonosit şi ridicol. Întâia oară se apro-pie mai bine, să-şi cerceteze, cută cu cută şi trăs cu trăs, toată figura, atât de ruinată în câteva luni. Nu-şi mai recunoştea privirea, imobilă şi opacă. Săpăturile din colţul gurei, creţul din jurul ochilor, pleoapele ca foaia de gutapercă boţită. O ruină de om, aceasta era! Din ce drojdie de inconştienţă ar mai găsi puterea încă să râdă craniul acesta cu pielea prea largă? Şi gândul stupid să-şi radă mustaţa încununase toată ruinarea, ca să-i ia dreptul de la orice înduioşare, să-i facă mutra aceasta caraghioasă şi de batjocora lumei.

Grigore Stolnicu fu cuprins de o mare milă pentru el şi simţi o mai cruntă ură împotriva Ameliei, împotriva lui

Nerone Creţeanu, împotriva medicului-pitic, împotriva întregei conspiraţii care-i pregătise cu o atât de rece neîndurare prăbuşirea.

Căci ce altceva urmăreau toţi în conspiraţia lor decât nimicirea sa? Şi pe urmă mai râd! Mai pot râde.

Câteva zile fu urmărit de râsul tuturor. Râsul acela bestial şi victorios, care dezveleşte dinţii şi scutură trupul în icneli spasmodice.

Cu dezaprobare, cum ar analiza o jalnică infirmitate a semenilor săi, spionă toate râsurile şi descoperi amănunte uimitoare, până atunci ignorate. Le clasifică metodic şi ştiu îndată să categorisească în familii aparte: râsul viclean şi râsul prostesc, râsul perfid şi rî-sul răutăcios, râsul ipocrit şi râsul arogant, râsul mieros şi râsul brutal, toate dând pe faţă apucăturile ascunse ale indivizilor, toate trădându-le un viciu şi o meteahnă secretă. Şi toate degradând omul, dovedind o nevrednică degenerare, o decrepitudine odioasă a speciei, care tocmai prin râs se crede deasupra animalităţii.

Animalele, care singure trăiesc viaţa cu gravitate şi simplitate, nu cunosc râsul. Aceasta e superioritatea şi puritatea lor.

Pe stradă, la cursuri, purtându-şi punga dospită şi rece din stomac, cu privirea mocnită, Grigore Stolnicu ţintuia duşmănos şi despreţuitor fiecare început de râs. Iar râsul deodată se stingea pe buze, umilit şi parcă dezvinovăţindu-se.

Din această putere nouă, de a ucide râsul, Grigore Stolnicu îşi făcu un fel de voluptate. Se apropia de omul, de femeia, de copilul care râdea şi, cu privirea lui grea şi încruntată, stăruia să-i readucă la demnitatea gravităţii omeneşti. Omul, femeia, copilul simţeau veselia opărită de leşia acestei priviri îngheţate, tăceau molipsiţi de posomorala necunoscutului acestuia ciu-dat; gândurile se întorceau deodată numai la lucruri deznădăjduite şi irevocabile; iar atunci, Grigore Stolnicu întorcea spatele,

purtându-şi aiurea traista acră de limonadă din stomac şi privirea care oţetea toată voioşia Universului.

În timpul acesta, întrebările vechi nu-l mai chinuiră. Nu mai luptă între cele două îndoieli. Descoperi chiar că singură Amelia e făptura aceea rară şi cu îndestulă demnitate omenească pătrunsă că nu toate nimicurile sunt un prilej pentru degradarea râsului. Ea era tăcută, gravă şi nu mai râdea niciodată. Îi fu recunoscător, iar pentru un timp o iertă.

Atunci, în acel miez de vară, a avut loc Congresul Internaţional al Filologilor.

Cu o scuturare din rămăşiţele intacte ale vechei lui pregătiri şi ştiinţe, Grigore Stolnicu făcu o comunicare, întâmpinată de unanime aplauze. Toţi savanţii străini fură impresionaţi de acest ascet al ştiinţei, cu figura austeră şi grea de gând.

Seara a avut loc un banchet şi o recepţie. Grigore Stolnicu, în fracul rămas larg, veni însoţit de Amelia, căreia de două săptămâni boala îi îngăduise un armistiţiu, iar de două zile medicul îi acordase învoirea să iasă din casă.

Tacâmul lui la banchet fu într-un loc de cinste. Un belgian se ridică să închine pentru această nobilă glorie a ştiinţei româneşti şi a ştiinţei europene.

Grigore Stolnicu, în haina neagră şi largă ca o haină de mort, nu ascultă, cu desăvârşire absent de la toastul înflăcărat al confratelui cu bărbiţa arămie. Ochii se sileau să ţintuiască, aducând la realitatea demnă, o scenă scandaloasă din celălalt capăt al mesei. Acolo, Amelia, în rochia decoltată pe sânii slabi şi topiţi, râdea fără nici o pudoare la şoaptele impertinente ale unui individ, ras, sclivisit şi cu părul creţ, ca o blăniţă de astrahan. Îl cunoştea: un profesor de la Montpellier, care la toate dezbaterile congresului s-a ilustrat cu întreruperi ce-au stârnit ilaritate.

Amelia îl asculta cu ochii în jos, frământând între degete colţul şervetului, răsucind pe-o parte şi pe alta cartonul

menu-ului; pe urmă izbucnea brusc, nestăpânit, în hohot desfrânat, care nu contenea decât când ducea batista la gură, să-şi înăbuşe tusea. Cunoştea bine râsul acela: râsul lubric al femeilor când sunt aţâţate. Şi toată îndoiala adormită se deşteptă din nou în cugetul lui Grigore Stolnicu. Deveni din nou nestrămutată siguranţă. De bună seamă şi-au dat întâlnire undeva, mâine, la un otel, fără nici o jenă. Imbecilul s-a lăsat înşelat de fardul de pe obrazul femeii, de roşul buzelor, de văpseaua neagră a genelor: nu ştie cum arată acasă Amelia, decolorată şi molâie, când îşi spală toată această frumuseţe factice în lighean. Ea, abia respirând cu jumătăţile ei de plămâni…

Nu observă când închinarea pentru el sfârşise. Se ridică să întindă cupa vorbitorului şi celorlalţi meseni, numai fiindcă toţi se ridicaseră în picioare. Congresiştii fură încă o dată impresionaţi de atâta modestie, care nu se lasă turburată de deşertăciunea laudelor.

Când banchetul luă capăt şi toţi începură să circule, adunaţi în grupuri, Grigore Stolnicu se smulse din captivitatea unui confrate scandinav, fosta lui gazdă din capitala norvegiană, care-l prinsese bine ancorat de un nasture.

Omul era prietenos, voios că-l revede; scund şi cu figura turtită de lapon, râdea sub ochelarii groşi, cu ochii lui oblici, de vânător de foce, ţinând să-i istorisească întâmplări despre cunoştinţele de atunci. Gri-gore Stolnicu uitase toată bunăvoia calmă din acea săptămână unică, în peisajul nins, alb şi feeric, cu o ţară de Moş Crăciuni, cu uriaşi brazi de Moş Crăciun.

Îngăimă o scuză stupid de neverosimilă şi, dezancorându-şi nasturele din mâna laponului, ocoli după un stâlp, să pândească mai departe respingătoarea pereche: Amelia şi profesorul tânăr şi impertinent de la Montpellier, care n-o slăbise, râzând amândoi cu odioasa lor neruşinare.

„Aşadar, tot acesta e adevărul! Întotdeauna m-a înşelat şi mâine va face-o încă o dată!” îşi spunea Grigore Stolnicu, în

maşină, spre casă, clătinat la viragii, încât i se zgâlţina tolba acră şi gheţoasă din stomac, alături de Amelia, scuturată şi dânsa de un fior şi răscumpărându-şi toată înveselirea şi uitarea de câteva ceasuri cu o tuşă seacă şi interminabilă.

Grigore Stolnicu se bucură că atât de nesfârşit tuşeşte. Nu era aceasta o justă şi încă prea blândă ex-piere? Poate numai se preface, ca să-i alunge orice bănuială şi să-i deştepte compătimirea. Iar mâine va găsi un pretext să iasă din casă şi să se întâlnească la cel dintâi otel cu flecarul acela cu păr de astrahan şi cu obrazul pudrat de dansator profesionist, care dezonorează ştiinţa franceză. „Am s-o închid în cameră. Nu permit!" hotărî cu tărie.

XX.

MARCHE NUPŢIALE.

Dar nu fu nevoie să o închidă în cameră. În aceeaşi noapte, Amelia vărsă un lighean de sânge, şi medicul, chemat din somn, rămase până dimineaţa, epuizându-şi toată rezerva de fiole şi injecţii.

Grigore Stolnicu dormi tun. „Vasăzică, nu va ieşi din casă. Aceasta e principalul. Imbecilul cu păr de astrahan poate s-o tot aştepte!" Constatarea îl umplu de mulţumire.

A doua zi, medicul, înainte de a pleca, îşi ceru învoirea să-i vorbească mai îndelung, în biurou. Grigore Stolnicu îl pofti să stea, cu o rece ceremonie, fiindcă şi acest Alfons Grigoriu făcea parte din neamul cel mai insuportabil de indivizi: un om de nimic, un tip care jumătate de zi e încântat, fiindcă a putut plasa un calambur. Un complice al Ameliei.

Doctorul Alfons Grigoriu n-avea de plasat de astă dată nici un calambur.

— Domnule profesor, spuse, am datoria să vă previu. Ştiinţa mea a făcut tot ce era posibil… Dar ştiinţa din nefericire nu poate săvârşi minuni. Am luptat până la ultima limită. Vă spun, ca să vă luaţi toate măsurile din vreme. Pacienta mea este pierdută. Chestie de câteva zile, poate de câteva ceasuri… Poate are rude, vreo dorinţă ultimă. Voi căuta zilele şi nopţile acestea să vă stau cât mai mult la

dispoziţie. Un telefon şi sunt aci… Sper că veţi suporta nenorocirea care vă loveşte, dar care era de aşteptat, cu toată fermitatea… În sfârşit, sunteţi un om tare, ştiţi că viaţa…

Doctorul Alfons Grigoriu sfârşi cu un gest vag din mână, emoţionat, fiindcă era ataşat de bolnava căreia trei ani şi mai bine îi prelungise zilele. Făcea un adevărat sacrificiu. De ieri ar fi trebuit să se afle plecat la băi, reţinuse cameră, nevasta, cu bagajele şi cutiile cu pălării ridicate piramidă în mijlocul camerei, îi făcuse de dimineaţă o scenă pentru această amânare, – „nu se vânduse doar pe viaţă clienţilor!” – iar acum, pentru atâta mărinimie şi abnegaţie, s-ar fi aşteptat la recompensa unei recunoştinţi din partea bărbatului.

Grigore Stolnicu însă îşi lăsă mâna inertă în mâna medicului, fără să răspundă nimic la cuvintele de îmbărbătare şi la ziua bună. Observă că medicul are o cravată nouă, foarte modernă, multicoloră şi cubistă; şi îşi aminti că el nu are nici o cravată neagră, mai ca lumea.

Va trebui să cumpere mai multe, pentru atâtea luni de doliu.

La fereastră, Grigore Stolnicu rămase privind cum se depărtează medicul spre capătul străzii. Alfons Grigoriu izbea nervos capătul bastonului în bordura trotuarului… Ştia că acasă îl aşteaptă altă scenă din partea nevestii, fiindcă nici acum nu poate spune exact pentru câte zile e amânată plecarea. Bolnava lui putea intra în agonie peste un ceas, dar şi peste două săptămâni. Îşi luase ziua bună de la toţi; îşi trecuse clientela pe-o lună unui coleg. Camera şi pensiunea erau rezervate la otelul băilor. Iar el pierdea timpul într-o aşteptare fără termen, răsplătit cu mutra aceasta neprietenoasă şi nemulţumită a soţului. „Ingrată meseriei!” punctă reflecţia, înfigâad ciudos vârful bastonului în asfaltul moale de căldură.

Când nu-l mai văzu, Grigore Stolnicu se aşează la birou cu fruntea prinsă în pumni. Îl găsi noaptea aşa. Se mişcă greu

de toate mustrările, care acum se căscau în toată înfiorarea. O torturase în jumătatea aceasta de an cum nu-şi va ierta niciodată.

Biata Amelia! Nu are pe nimeni. I-a spus medicul să-i cheme rudele, să-i prevină vreo dorinţă ultimă. Dar în afară de el şi de fetiţă, nu există nimeni s-o plângă; iar dorinţă ultimă, pentru cine-ar mai putea oare avea? Merse în vârful picioarelor şi desprinse încetişor uşa. Amelia era cu ochii deschişi, înconjurată de lighene, de comprese, vegheată la căpătâi de fata din casă.

N-avu curaj să se apropie. Amelia îl chemă cu ochii. Înaintă, neştiind ce să facă cu mâinele şi ce să ros-tească.

— Grigorel… Nu e nimic!… Îl îmbărbătă tot femeia. Şezi lângă mine. Aşa. Şi acum prinde-mi mâna. Cum ai slăbit tu, Grigorel… După aceea, făgăduieşte-mi că ai să te cauţi…

Grigore Stolnicu coborî de tot în jos obrazul ras de actor bătrân şi ratat.

Era şi el pătruns de adevărul că trebuie să se caute, fiindcă nu se mai îndoia acum că toate absurdele-i bănuieli au fost o netrebnică scorneală a mintii lui bol-nave.

— Şi fetiţa… Fetiţa noastră… Am toată încrederea, Grigorel, că tu ai să ştii cum… Să nu fii prea sever… Tu, care eşti atât de sever!… E un copil… Are să aibă nevoie de un suflet cald lângă ea… Clo-Clo, a noastră.

Din ochii lui Grigore Stolnicu au picurat doua lacrămi pe mâna albă şi scheletică a femeii. „Fetiţa lor!” Cum a putut să se lase furat de monstruoasa îndoială? Copila lor. Clo-Clo a lor. A lui.

Amelia vrea să ridice mâna cu batista mototolită şi să-i şteargă ea lacrămile din ochii bărbatului.

Dar mâna nu se supune şi cade din nou, cruciş, pe pieptul descărnat, cum va rămâne pe veşnicia veşniciilor în sicriu.

— Te-am necăjit mult în ultima vreme, îşi ceru iertare femeia. Pentru ocupaţiile şi grijile tale, o boală ca a mea… Ştiu bine cât te-am necăjit, Grigorel.

Bărbatul îi prinse mâinile, scufundându-şi capul la pieptul femeii şi gemând:

— Dar nu e adevărat. Şi nu e ce crezi tu… Mi-a spus medicul… M-a asigurat. E numai o criză şi are să treacă… Într-o săptâmână-două eşti din nou în picioare… Mergem la ţară undeva, la munte. Avem să trăim în linişte. Renunţ la tot!… N-am să mai lucrez nimic; n-am să mă ocup de nimic; în afară de noi trei. Să fim numai noi şi Clo-Clo. Clo-Clo a noastră.

Bărbatul minte. Dar minţind, sincer ştie că aşa şi-ar orândui într-adevăr pe viitor viaţa lor, împreună, dacă totul n-ar fi irevocabil pierdut.

Femeia ascultă cu o mare lumină care i-a inundat fiinţa, fără să creadă un singur cuvânt. O mângâie, mai mult decât toate făgăduielile mincinoase, gândul că măcar acum, după atâtea luni de chin, bărbatul e din nou cum a fost.

Îi netezeşte încet părul cărunt, aproape alb; îşi plimbă palmele pe obrazul îmbătrânit şi încrustat de adânci zbârcituri, cu pielea vânătă şi lucie în locul mustăţilor. Plânge, şi plânsul s-a înecat într-un horcăit…

XXI.

CODA.

Acum, în casa lui Grigore Stolnicu e o mare şi neagră tăcere.

La poartă, fâşii negre amintesc trecătorilor că înlăuntru se află pe o masă, întins, un trup omenesc, ţapăn şi rece, pentru care nu mai este nici întristare, nici durere, nici suspin.

Slugile dorm ostenite. Noaptea e albastră şi înstelată, cum să n-o uite toţi câţi trăiesc. Larma oraşului a contenit. E tăcerea nefirească, în sfârşit ogoită, de la ceasul trei după miezul nopţii.

O adiere caldă, molatecă şi senzuală prefiră deasu-pra caselor negre, de-a lungul străzilor mute, mirosul teilor înfloriţi. Poate undeva, în funduri de grădini, perechi de îndrăgostiţi întârziaţi îşi mai muşcă buzele. Dar nimeni nu-i

mai vede şi nimeni nu-i mai ştie. N-au martori decât noaptea cu marea tăcere nespusă şi clipirea diamantină a stelelor.

În casa cu fâşii de postav negru la poartă, un singur om veghează în încăperea cu postav negru, la căpătâiul catafalcului de postav negru, cu legănata şi gălbuia clătinare a flăcărilor de făclii.

Omul e în haină neagră, cu ochii goi, cu obraz vânăt de actor ratat.

Un om deşirat, slab, în nemişcare de stană, într-o înspăimântătoare singurătate.

De-un ceas? De două? De câte stă aşa în neclintire şi priveşte obrazul luciu al moartei, fruntea sub care toate gândurile s-au răcit? Şi toate tainele s-au sleit…

Ai crede că e un manechin omul acesta negru, aşe-zat pe scaun să ţină companie de panoptic morţii, de când nu s-a mai clintit.

Nu. Acum s-a mişcat. Îşi şterge cu dosul palmei fruntea, ca să alunge ceva, un gând care se dezmorţeşte din beznele cele umede.

Un gând rău, care se furişează încet, o întrebare prudentă, strecurându-se ca o viperă veninoasă, cu încete şi subţiri încolăciri, sub lespedea frunţii.

De acum, cum are să mai afle? De unde are să mai ştie care a fost adevărul?

S-a ridicat. Şi-a amintit ceva. Cutia aceea de lemn negru, cu încrustaţii de sidef. Chiar ieri a văzut-o pe pat. O cutie în care se aflau scrisori.

Omul a lăsat moarta singură şi a trecut în cealaltă cameră. În vârful paşilor, tiptil, ca şi cum moarta n-ar fi moartă, ca şi cum ar putea să-l ştie unde merge şi să-l cheme îndărăt.

A trecut în cealaltă cameră şi acolo răscoleşte înfrigurat, aruncă pernele, cearşafurile, răstoarnă sertare; a ridicat o movilă. Se opreşte, cată împrejur, să afle unde n-a scotocit, şi începe iar.

A găsit.

A găsit cutia de lemn şi o strânge, cum s-ar teme să nu i-o smulgă cineva. Cu amândouă mâinile, la piept. A găsit cutia, dar n-a găsit cheiţa. O cunoaşte bine: o cheiţă cu panglică trandafirie. O caută. Nu e nici sub pernă. Nici în veriga de chei. Nici în hainele moartei, care-i poartă încă mirosul cald, din viaţă.

N-are răbdare.

Cu vârful foarfecelui sfărâmă încuietoarea. Răstoarnă în mijlocul patului şi, lacom, răscoleşte încă. Fotografii. Ilustrate. Nu asta. Scrisori. În sfârşit, scrisori! Cu vraful în pumni, nu ştie pe care să le citească întâi. Numai îşi aruncă ochii pe începuturi, pe rânduri furate de ici şi de colo, şi nu-şi mai poate stăpâni chiotul de bucurie care i s-a destins înlăuntru, plesnindu-i toată fiinţa. În sfârşit, dovada. Nu vede data, veche de atâţia şi atâţia ani. Vede numai cuvintele înfocate, mărturia necredinţei, netrebnicul sărut al altuia, implorat la fiecare rând, dovada că tot ce-a bănuit şi ce-a ştiut n-au fost năluciri.

Aşadar, adevărul este, în sfârşit, acesta, de astă dată irevocabil. Stă scris aci. Îl poate pipăi oricine. Îl poate controla şi medicul-pitic şi neghiob, care îl ameninţase cu înfricoşarea nebuniei numai ca s-o salveze pe ea. El şi nebun! Să râdă toţi, tot Universul, de asemenea nerozie, cum râde el acum…

Iar Grigore Stolnicu râde într-adevăr cu plicurile decolorate în mâini, râde din ce în ce mai nestăpânit şi mai vesel.

Hohotul a umplut camera, răsună în toată vastitatea goală şi sonoră a casei, străbate triumfător dincolo de pereţi şi de uşi, dincolo de ferestre, în noaptea calmă şi caldă de afară. El e nebun? Când are aci dovada celei mai netăgăduite lucidităţi, mai poate fi vorba de nebunie, de manie, delir?

Omul singur, în vestmânt negru, cu obrazul lui vânăt de actor neras, se strâmbă de râs, bătându-şi genunchii cu pumnii din care n-a lăsat plicurile.

Niciodată n-a fost atât de vesel! Acum abia înţelege voluptatea râsului, cura de râs. Ha-ha! Aşa are să râdă toată viaţa. N-are de ce se mai opri. Păcat că nu sunt toţi aci, să se adune şi să râdă. Nu fricos, nu meschin, nu aşa cum râd dânşii, cu jumătate de glas şi cu jumătate de veselie. Cu râsul lui robust, întreg, zdravăn, care cutremură zidurile şi zăngăne ca o mie de geamuri sfărâmate spre toate veseliile lumei.

S-a oprit?

Nu!… A fost numai o pauză ca să răsufle şi să adune mai tari puteri.

Acum, tăcerea, ea, pare nefirească, pustie şi bizară. Acalmie grea de ameninţări, în preceasul cataclismelor.

Dar nu durează.

Râsul s-a dezlănţuit iar, să spintece triumfal catapiteasma nopţii. Şi să deştepte din somn, prin tainică şi nevăzută chemare, toţi nebunii lumii, câţi s-au ridicat în capul oaselor şi hohotesc în celule, transmiţându-şi unul altuia râsul ca nocturna chemare a cocoşilor, îngânându-se, întrecându-se, îndemnându-se, întărâtându-se cu o mie de mii de hohotiri, care-au potopit noaptea, tăcerea şi toată cuminţenia pământului.

Omul cel negru, cu gura de actor bătrân întinsă până la urechi, mai voios şi mai neîntrecut decât toţi, conduce cu gesturi scălămbăiate chiotul acesta numai de el auzit, chiotul de înveselire universal.

La căpătâiul moartei, în camera cu postav negru peste oglinzi, limbile flăcărilor joacă gălbui şi sinistru.

SFÂRŞIT